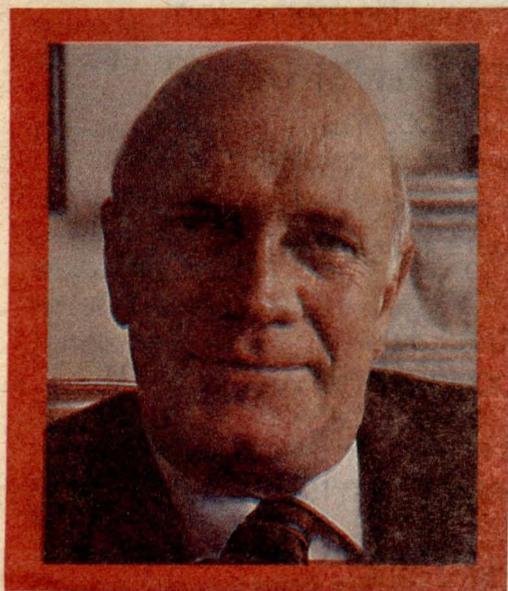

Vrye Weekblad

7 - 13 MEI 1993 R3,00 (BTW INGESLUIT)

FWW de Klerk

spel sy

agenda en

visie uit in 'n

reguit gesprek

- Afrika-wysgeer voorspel nóg sluipmoorde
- KP, generaals dreig met burgeroorlog
- Is Eersterust se mense 'stief-Boere'?
- As jou man jou slaan...

INHOUD N° 219

7 - 13 MEI 1993

7 - 10 Staatspresident FW de Klerk in gesprek met **HENNIE SERFONTEIN**

13 & 14 Kyk na die toekoms deur die oë van Credo Mutwa

17 - 19 Kan die mense van Eersterust as "Boereboeties en -sussies" beskou word?

VIRGINIA KEPPLER en fotograaf **SALLY SHORKEND** het dié bruin woonbuurt buitekant Pretoria besoek om uit te vind

30 & 31 "Throughout my career I've held onto the central idea of dada, the idea that an idea becomes obsolete when it works," het David Bowie op 'n keer gesê. **CHRISTI VAN DER WESTHUIZEN** bekijk dié superster van nader

32 & 34 Young, black South African models don't always get a fair chance to show their true colours on the local scene. Paul, Sidrick, Michelle and Kwezile speak about the highs and lows of the local modelling experience

AKTUEEL

- 4 Dié week
- 11 Genl Tienie Groenewald... die Groot Wit Hoop
- 14 Noodkreet uit die Vaaldriehoek
- 15 Slagoffers sonder simpatie

INTERNASIONAAL

- 22 Aan wie behoort Rusland?
- 23 Cahora Bassa: dié wit olifant begin dalk gou werk

MENSE

- 26 Onmoet Pam Whyte, die diere-gedragsterapeut

FOTOGRAFIE

- 20 Ontmoet die mensdom

RUBRIEKE & MENINGS

- 3 Vrydagoggend
- 24 Briewe van ons lesers
- 25 Nic de Jager oor geestelike terrorisme
- 25 Brolloks
- 27 Nettie Pikeur
- 36 Klipoor oor die week se TV

BOEKE

- 28 Libertyn bring hulde aan 'n groot kritikus
- 29 Vader Frans, die Vlaamse Afrikaan

KUNS EN VERMAAK

- 35 Charl Blignaut reviews *The Police*
Johannes Bruwer sê meer oor Cruise
- 37 Filmresensie en Christi van der Westhuizen oor Ry Die Ding!
- 38 Vrye keuse en rolprentgidse

Vrye Weekblad is 'n onafhanklike nuustydskrif wat uitgegee word deur Wending Publikasies Beperk (Reg. No. 88/40168/06).

WENDING PUBLIKASIES BEPERK EN VRYE WEEKBLAD SE ADRES IS:
Breestraat 153, Newtown, Johannesburg.
POSADRES: Posbus 177, Newtown 2113.
TELEFOON: (011) 836-2151
FAKS: 838-5901

PRETORIA-KANTOOR (012) 83-4879

REDAKTEUR: Max du Preez
ASSISTENT-REDAKTEUR: Ina van der Linde
POLITIEKE KORRESPONDENT: Hennie Serfontein
SUB-REDAKTEUR: Ryk Hattingh
KOPIEREDAKTEUR: Johannes Bruwer
ONTWERP: Anton Sassenberg
VERSLAGGEWERS: Esmá Anderson, Wally Mbhele, Charl Blignaut, Christi van der Westhuizen, Virginia Keppler, Beverley Mitchell
OMGEWINGSKONSULTANT: Tienie du Plessis
REDAKSIE-ASSISTENT: Nicolette Viljoen
FOTOREDAKTEUR: Sally Shorkend

FINANSIËLE BESTUURDER: Mark Beare
BESTUURDER (BEMARKING): Elize Viljoen

KANTOOR-ASSISTENTE: Joseph Moetaesi, Vernon Zulu

so sê hulle

"Die toekoms van Suid-Afrika moet deur die ware leiers van die mense in redelike debat bepaal word en nie deur emosioneel opgewerkte skares wat slagspreuke in die strate skreeu nie."

President **FW DE KLERK** oor die regering wat nie kan aanhou om deel te neem aan onderhandelingsforums "in die aangesig van druk of dreigemente van onaanvaarbare massa-aksie" nie

"Wel ek weet nie hoe jy dit wil toets nie. Ek is van plan om môre-oggend te gaan draf. Wil jy dalk saamdraf?"

NELSON MANDELA, president van die ANC, op 'n nuuskonferensie in Londen op 'n vraag oor sy gesondheid

"Ons doel is om nasionale selfbeskikking vir bruinmense te verkry deur 'n soewereine, demokratiese, sekulêre staat vir hulle te skep."

RUSSELL JEGELS, nasionale voorsitter van die Front vir Nasionale Bevryding (FNB), op 'n nuuskonferensie in Eldoradopark

"Mnre Terre'Blanche en Peter Mokaba van die ANC-Jeugliga is nie mal mense nie, hulle is die werklikheid."

PETER GASTROW, DP-LP vir Durban-Sentraal oor die 'groeïende rasse- en politieke polarisasie en ál meer oorlogspraatjies'

"Oorsese besoekers wil nie na 'n bestemming gaan waar hul veiligheid nie gewaarborg kan word nie. Dit is soos ons wat nie na Joego-Slawië wil gaan nie."

EBERHARD GENNRICH, voorsitter van die Inkomende Toeroperateursafdeling van die Vereniging van Suider-Afrikaanse Toeragentskappe (Asata), oor dalende toeristegetalte

vrydagoggend MET MAX DU PREEZ

EN AS FW DIE HORLOSIE KON TERUGDRAAI?

DIE oomblik waarop Suid-Afrikaners jare lank gewag het, het toe eindelijk verlede week aangebreek: Staatspresident FW de Klerk het namens homself en die Nasionale Party om verskoning gevra oor apartheid.

Hy is "diep jammer" oor die swaarkry wat apartheid onder swartmense veroorsaak het, het hy gesê. Hy sê as hy die horlosie kon terugdraai, sou hy.

Dit is goed dat De Klerk homself so ver gekry het om apologie aan te teken, veral omdat hy spesifiek was oor goed soos gedwonge verskuiwings, paswette en werkreservering. Dit was 'n gebaar waarvoor swart Suid-Afrikaners lank gewag het, en dit was 'n noodsaaklike stap op die pad na versoening.

By sy apologie voeg De Klerk: "Afsonderlike ontwikkeling was 'n verligte beleid vergeleke met die beleid van die koloniale moondhede."

Aan die ideologiese hart van apartheid lê natuurlik die konsep dat swart Suid-Afrikaners nie werklik Suid-Afrikaners is nie. Daar is aan hulle "nasie-state" of tuislande toegeken (amper soos nou in Bosnië-Herzegovina die geval is) waar hulle al hul politieke regte moes uitlewe.

Die Klerk wys juis na die tuislande as hy sê apartheid was aanvanklik goed bedoel en dat die koloniale moondhede se beleid baie wreder was.

DIE VRAAG ONTSTAAN nou: as De Klerk wel die horlosie kon terugdraai soos hy sê hy graag sou wou doen, wat sou hy dan met Suid-Afrika in 1948 gedoen het?

Dit is hier waar ek - en waarskynlik die meeste swart Suid-Afrikaners - sinies begin word. Hulle glo eenvoudig nie dat 'n 1948-weergawe van FW de Klerk - of enige ander blanke Suid-Afrikaanse leier - ooit bereid sou wees om stemreg en gelyke burgerregte in 'n verenigde Suid-Afrika aan alle boorlinge te gee nie. Want dit beteken natuurlik dat daar nooit 'n Nasionale Party-regering, dit wil sê, 'n blanke regering, aan bewind sou gewees het in Suid-Afrika nie.

Ek dink skielik aan wat daardie ander groot sogenaamde Afrikaner-verligte, Piet Cillié, gewese redakteur van *Die Burger*, 'n tyd gelede gesê het: Apartheid was 'n fout, maar ons moes dit eers probeer het om dit uit te vind.

Natuurlik het swart Suid-Afrikaners ook nie in 1948, toe die Nasionale Party oorgeneem het, stemreg gehad nie. Nie die Hollandse of Britse kolonialiste het aan die Suid-Afrikaanse inboorlinge burgerregte gegun nie. Toe die Unie van Suid-Afrika in 1910 ná die Boere-nederlaag gevorm is uit die twee Boerepublieke en die twee kolonies, het Brittanje basies net aan blankes stemreg toegeken.

In die dekade waarin die Nasionale Party die regering oorgeneem het, was byna die ganse Afrika deur Europese moondhede gekoloniseer. Nie in een van dié lande was daar iets so formeel soos apartheid nie, maar die onderdrukking van swart deur wit en die skeiding van rasse was ewe erg. En soos in Suid-Afrika, is stamgevoelens aangewakker as deel van 'n beleid van verdeel en heers.

SO: DIE BLANKES in Suid-Afrika se houdings was nie juis verskillend van dié van die kolonialiste in die res van Afrika nie.

Maak dit van wit Afrikaners kolonialiste of setlaars?

Daar is niks wat 'n Afrikaner kwatër maak as só 'n beskuldiging nie. Afrikaners spog graag daarmee dat hulle die eerste anti-koloniale oorlog in die geskiedenis van Afrika geveg het: die Boere-oorlog teen die Britse Empire. En sekerlik is daar vir hulle geen ander vaderland nie: Afrikaners is afstammeling van 'n mengsel van Hollandse, Duitse en selfs Britse setlaars en van Franse Hugenote, en dan was daar natuurlik ook 'n heelwat bloedvermenging met slawe en inboorlinge.

Dié argumente imponeer swart-Suid-Afrikaners, veral Black Consciousness-aanhangers, glad nie.

IN AFRIKA, miskien selfs meer as enige ander wêrelddeel, is grond belangriker as enigiets anders. En in Suid-Afrika, meer as enige ander gewese kolonie, is die inboorlinge se grond deur die setlaars en kolonialiste afgevat. Wit Suid-Afrikaners beset of besit vandag nog meer as 80 persent van Suid-Afrika se grond, en hulle is maar sowat 10 persent van die bevolking. Dit is steeds een van die mees basiese redes vir bitterheid onder die swart bevolking, maar terselfdertyd 'n kwessie wat nog glad nie aangespreek is nie. (Die PAC het juis dié week 'n "herverdelingsdokument" gepubliseer waarin dié kwessie geopper word. En as die ANC nie finaal van sy grassroots vervreem wil word nie, sal hulle dié kwessie ook hoër op hul agenda moet plaas.)

Boonop word die "commanding heights" van die Suid-Afrikaanse ekonomie heelte mal deur blankes besit en beheer. Kortom: swart Suid-Afrikaners is die onopgeleide, sukkelende, grondlose onderklas in die land van hul geboorte waar selfs hul tale nie amptelike status het nie en die amptelike kultuur deur dié uit Europa en Amerika oorheers word.

As De Klerk en wit Suid-Afrikaners wil hê hul swart landgenote moet hulle glo dat hulle jammer is oor apartheid en dat hulle die skade van die verlede ongedaan wil maak, sal hulle moet sorg dat swart Suid-Afrikaners nie net stemreg kry nie, maar dat hulle hul regmatige plek in die samelewing inneem: in die burokrasieë op alle vlakke van regering; in die ekonomie; in die polisie en weermag; in die nasionale kulturele lewe; in die openbare media; as landbouers en grondeienaars.

TOT DAN SAL De Klerk se apologie niks meer wees nie as 'n mooi gebaar.

Want swart Suid-Afrikaners onthou dat die apartheid van die eerste vaders van dié bese ideologie in die 1940s, 1950s en 1960s nie die apartheid was wat die seerste gemaak en die meeste verneder het nie.

Apartheid het eers werklik sy bloedige en weersinwekkende kant begin wys in die 1970s en die 1980s, veral onder die skrikbewind van PW Botha wat tot in 1989 geduur het. Dit was toe dat die polisie en weermag amptelike moordbendes op die been gebring het om teenstanders van apartheid uit te moor; dit was eers in dié jare dat groot gemeenskappe swartmense met geweld van hul grond en blyplekke af verwyder en na tuislande geneem is.

En FW de Klerk was eel van dié regerings.

Die wit paranoia van die laaste weke draai rondom veiligheid. As witmense net wil besef dat hulle veilig sal wees en rustig en vry sal kan leef as hul swart landgenote begin voel hulle het hul regverdige deel van hul eie land gekry.

Op die oomblik sien jongmense, werkloos en verbitterdes net dat daar in sale gepraat en gepraat word, maar dit het nog nie 'n jota aan hul mislike lewensomstandighede verander nie.

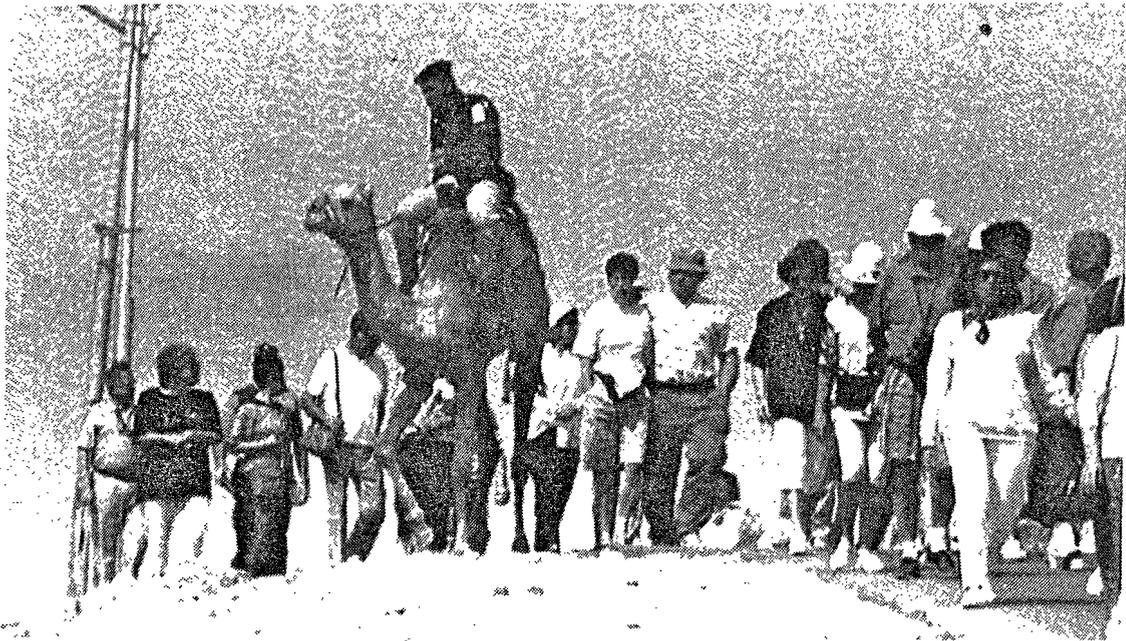

Wasserman in die Boston Globe

het jy geweet?

Tensy groot hoeveelhede van 'n onbekende soort materie in die buitenste ruimte bestaan, is daar moontlik nie genoeg materie om die voortdurende uiteensetting van die heelal te keer nie, sê wetenskaplikes op grond van gegewens wat deur die Hubble-ruimteteleskoop bekom is. Dit sou beteken dat die heelal geen einde het nie en vir ewig sal voortgaan om uiteen te sit.

Die Tiananmen-plein ("Die Poort na Hemelse Vrede") in Beijing, waar sowat 5 000 mense gedood en 10 000 verwond is toe 'n demokratiese betoging in Junie 1989 deur regeringstrope onderdruk is, is die grootste stadplein ter wêreld. Die plein, wat ook "die naeltjie van China" genoem word, strek oor 39,6 hektaar.

'n Polisierman op 'n kameel waak oor 'n groepie toeriste by die Giza-piramides in Egipte. 'n Vraag geweld deur godsdienstige fanatici die laaste paar maande het baie buitelanders skrikkerig gemaak om Egipte te besoek. (Foto: AP)

EDUCATION CRISIS WORSENS

Gewapende polisiemanne op motorfietse hou 'n groep betogende leerlinge dop wat Woensdag die kantore van die Departement van Onderwys en Opleiding in Vanderbijlpark beset het om gratis onderwys en die afskaffing van eksamengelde te eis. Die betoging het sonder enige voorval geëindig. (Foto: AP)

THOUSANDS of black schools ground to a halt this week as both students and some disgruntled teachers embarked on class boycotts countrywide - plunging the already volatile state of education into a further crisis.

The latest school boycotts, led by Cosas, have been called to press for demands that the reduced matric exam fee be scrapped and that the government agree to the formation of an Education Negotiating Forum.

At least one SADF member was killed this week when protesting students fired shots at soldiers in Mhlakeng.

According to the Department of Education and Training, no black students have registered for matric examinations so far. The examination fee, reduced from R72 to R48, has been a bone of contention between the DET and Cosas since the beginning of the year.

This week's "unprecedented" meeting between the government and the NECC - facilitated by the Peace Committee -

acknowledged the "deepening of the crisis", but failed to reach an agreement on the two main issues: the exam fee and the negotiating body.

According to sources at the meeting, the government delegation undertook to table these matters before the Cabinet and report back after two weeks.

On Wednesday, the government announced it would launch discussions on the examination fee issue and create an informal working group including all the major bodies to look into the creation of a forum and advise on education matters. A National Education Forum, it said, could play an important role in facilitating consensus on a new dispensation and in defusing any crisis that might arise.

"It would make recommendations to the government on the desirability of an education forum, on how to establish such a forum and on its composition and aims," said Education Ministers Sam de Beer and Piet Marais.

The NECC's Desmond Thompson says "it was disappointing that the process has been slowed down a bit by the government. The government is asking for two weeks to consult. We hope after two weeks they don't say this and that because that would indicate that the government is hiding behind the reactionary views of some of its officials. They must have an unambiguous position."

Thompson says the NECC is disturbed by the present disruptions at schools. "The only way to regain calm is to establish the Negotiating Forum." This would make it possible for Cosas to suspend mass action and give negotiations a chance, he says.

The present disruptions will be spotlighted at next week-end's National Education Summit, called to discuss the slide downwards in black education. It is hoped that the summit will bring an end to the disruptions.

Protesting students engaged in various acts of violence with the police this week. Vehicles and houses were set alight in various Reef townships, and cars and delivery trucks were stoned and hi-jacked as the disruptions spread to the House of Delegates in Natal.

Teachers in Durban, Pietermaritzburg and Howick were reported to have begun a chalk down protest to back up demands for an across the board increase of 30 per cent demanded by SADTU affiliates.

More than 80 days have already been lost at black schools as a result of various protests since the beginning of the year. - WALLY MBHELE

VIRAL MUTATION

CONCERN is growing among personal computer users in South Africa that a standard anti-virus package isn't enough to secure your data against destruction. New packages claim to protect your computer against all viruses, but they're going to be put to the test as a new strain of virus hits Africa.

The local Computer Virus Helpline (Tel 444-8600) has received samples of viruses operating on MtE (Mutating Engine) dynamics. The MtE is not a virus as such, it's a small programme attached to the virus to make it "polymorphous" - able to transform its appearance with every infection.

Because of so many appearances being possible, it's difficult for even the most advanced anti-virus packages to detect MtE. The only hope is algorithmic scanning. But, the result of independent MtE testing in Hamburg read as follows: Out of seventeen anti-virus packages, only four produced 100 percent detection results, proving the existence of seven different MtE viruses. Only a few viruses using MtE have been spotted in South Africa, but the MtE could soon become a problem. - CHARL BLIGNAUT

WIT WOLF SE TJANK DALK AFGETRAP

WIT WOLF Barend Hendrik Strydom kan dalk binnekort leer 'n stil bek is 'n heel bek, of in sy geval 'n stil bek hou jou uit die tjokkie - veral as jy voor 'n TV-kamera loop staan.

Die storm wat die laaste week losgebars het oor die omstrede Australiese *Sixty Minutes*-program *No Regrets*, waarin Strydom gesê het dat hy goed gevoel het na hy op 22 swartmense losgebrand het op Strijdomplein in November 1988 en sewe doodgeskiet het, het verskeie mense die vraag laat afwa of hy nog op vrye voet behoort te wees.

Adj-off Rudi Potgieter, 'n woordvoerder van die Departement van Korrektiewe Dienste, sê sy departement neem kennis van die program en sê die saak word ondersoek.

"Die inhoud van die program, tesame met ander relevante inligting rondom byvoorbeeld die maak van die program en ook Strydomse eie kant van die saak, sal in oorweging geneem word.

"Ons neem egter nie nou sy paroolvoorwaardes in heroorweging nie. As die ondersoek afgehandel is, sal besluit word watter stappe, indien enige, geneem gaan word."

Potgieter sê hy weet nie watter stappe geneem sal word indien bevind word dat Strydom sy paroolvoorwaardes oortree het nie, maar sê dit is algemene beleid dat 'n persoon wat sy paroolvoorwaardes oortree, weer in die gevangenis opgeneem word.

Beeld berig vandeeweek dat die departement Strydom onlangs per brief gewaarsku het dat hy hom by sy paroolvoorwaardes moet hou na sy skerp uitlatings oor Chris Hani se dood en begrafnis.

Strydom was agt keer ter dood veroordeel maar is na vier jaar vrygelaat as 'n "politieke gevangene", maar met gewone paroolvoorwaardes: hy moet hom elke twee weke aanmeld by die hoof van die gevangenis, hy mag nie die landroosdistrik waar hy woon (Brits) sonder toestemming verlaat nie, hy mag nie sonder goedkeuring van woonadres verander nie en hy mag hom nie aan enige misdryf of wangedrag skuldig maak nie. - ESMA ANDERSON

'n Britse VVO-soldaat op wag by sy basis in Vitez in Bosnië laat 'n nuuskierige Moslem-vlugtelingsseuntjie omdraai. Die seuntjie is een van 'n groep Moslems wat Dinsdag na Vitez gevlug het van hul dorpie daarnaby nadat hul Kroatiese bure hulle glo beveel het om te trap - of die gevolge te dra. Die menseslagtings en wreedaardighede in die gewese Joego-Slawië het uiteindelik te veel geword, en Amerika het nou gewaarsku: Ons gaan nie langer stilsta nie. Uit vrees vir 'n gewapende Amerikaanse ingryping het die leier van die Bosniese Serbiërs, Radoslav Karadzic, dié week die Vance-Owen-plan vir 'n verdeling van Bosnië onderteken, maar die Serbiese parlement het besluit om 'n referendum daarvoor te hou. (Foto: AP)

DAGBOEK VAN GEWELD

AS al die aansprake waar is, is die Azanian People's Liberation Army (Apla) besig om sy dreigement dat vanjaar die Jaar van Groot Storms gaan wees, uit te voer.

Ná die aanval op die hotel in Oos-Londen is vier polisiemane Woensdag in 'n hinderlaag in Soweto doodgeskiet. 'n "Comrade Kabok" het namens Apla verantwoordelikheid aanvaar.

Dieselfde dag is Cornelius Schoeman van Alberton in sy huis doodgesteek deur mans wat glo gesê het: "We are from Apla. One bullet, one Boer."

Só lyk die dagboek van geweld die laaste week:

* Vrydag, 30 April: Stephanus Bezuidenhout, 64, is in 'n ernstige toestand in die hospitaal opgeneem nadat hy in die Oos-Kaap met 'n mes aangeval is. Barend du Toit, 80, en sy dogter Gesina Bruwer, 51, word in hul huis in Lynnwood Glen, Pretoria, deur gewapende mans

aangerand. Du Toit is in 'n ernstige toestand in die hospitaal opgeneem.

* Saterdag: Gert Davel, 63, word in sy huis by Schietfontein, naby Brits, vermoor. Sers Siphwe Mvuyane, 27, van die KwaZulu-polisie, word doodgeskiet by die Universiteit van Durban-Westville terwyl hy 'n musiekfees bywoon. Mvuyane, wat op borgtog vrygelaat is, sou binnekort in die Hooggeregshof in Durban verskyn op 50 aanklagte van moord. Vyf mans word doodgeskiet en sewe mense, waaronder twee vroue, gewond in 'n aanval in die Highgate Hotel, Oos-Londen, deur drie mans met AK47's. Die verbrande lyke van twee mans, Arnold Sameul, 45, en Alpheus Pasha, 28, word by die Angus-stasie in Gemiston gevind. Die lyke van twee onbekende mans is gevind in 'n bakkie naby die Wattville-hostel. Hulle is met AK47's geskiet. Nog twee mans is in dieselfde omgewing met messe aangeval.

* Sondag: Die lyk van 'n vrou, P Mapateni, word in Tokoza gevind en die lyk van 'n onbekende vrou in Katlehong. 'n Polisieman is in Ratanda geskiet en van sy dienspistool beroof terwyl hy na 'n verwonde omgesien het. Vier mense is in Tigani naby Klerksdorp dood. Hul aanvallers, 82 Inkatha-ondersteuners, het Woensdag in die hof verskyn op aanklagte van moord en openbare geweld.

* Maandag: Vier mans word doodgeskiet en 'n vrou in die been verwond by 'n taxi-staanplek op Brits. Sktr Johan Blignaut, 30, van Rustenburg word doodgeskiet in Kagiso nadat hulle 'n groep jeugdiges na 'n winkelsentrum agtervolg het. In 'n worsteling tussen 'n jeugdige wat 'n soldaat se geweer wou afneem, word 'n skoot afgevuur wat Blignaut noodlottig wond. JJ de Kock, 58, 'n raadgewende siviele ingenieur, word in Kagiso aangeval. Sy bakkie het gerol nadat hy probeer wegjaag het. Hy is later in die hospitaal dood. Mev S Pretorius van Randfontein is in ernstige toestand in 'n hospitaal op Krugersdorp opgeneem nadat 'n groep jeugdiges haar en haar man in Mahlakeng aangeval het waar hulle besig was om groente te verkoop.

* Dinsdag: Twee polisiemane is verwond toe 'n groep jeugdiges op hulle geskiet het in Naledi, Soweto. 'n Jeugdige is terselfdertyd verwond in 'n skietgeveg tussen omstanders en polisiemane. Voertuie, winkels en huise het deurgeloopt in verskeie aanvalle in Munsieville aan die Wes-Rand, Daveyton naby Benoni, Tembisa naby Kemptonpark en KwaThema naby Springs. Raymond Mangope se uitgebrande liggaam is by die Jan Lubbe-stadion in Tembisa gevind nadat hy deur 10 mans ontvoer is. Cornelius Schoeman, 36, van Alberton word in sy bed met 'n mes doodgesteek. Volgens sy vrou, Annatjie, het drie gewapende mans gesê: "Ons is van Apla, een koeël, een Boer." 'n Polisieman word ernstig verwond by Umbumbulu, suid van Durban. 'n Ryloper, Jacques Loots van Bloemfontein, word in 'n ernstige toestand in die hospitaal opgeneem nadat hy deur gewapende mans in die bene geskiet is op pad na Kemptonpark.

* Woensdag: Vier polisiemane word in 'n lokval in Soweto doodgeskiet. 'n Polisievrout wat in die heupe geskiet is, is later dood. Ene "Comrade Kaboko van Apla" het verantwoordelikheid vir die aanval aanvaar. Die verbrande liggame van twee mense is in Crossroads gevind. 'n Nuusfotograaf van Durban, John Woodroof, word aangeval deur begrafnisgangers tydens die begrafnis van die polisieman Siphwe Mvuyane, wat Saterdag vermoor is. Miljoene rande se skade word aangerig in oproerighede aan die Wes-Rand en vyf polisiemane word deur klipgooiers beseer. In Kagiso en Munsieville is vragmotors deur jeugdiges aan die brand gesteek en die kantore van die Civics is op Doornkop aan die brand gesteek. Op Vosloonus word winkels deur jeugdiges gestroop en voertuie aan die brand gesteek.

DEURBRAAK OOR STREKE?

ONDERHANDELAARS van die Nasionale Party suggereer dat daar binne enkele weke 'n deurbraak met die veelparty-onderhandelinge kan kom, waarskynlik rondom die kwessie van waarborge oor streeksregte.

Die minister van Staatkundige Ontwikkeling, Roelf Meyer, het dié week in die parlement gesê die onderhandelaars staan op die drempel van 'n deurbraak, en gevra dat daar so gou as moontlik oor die opdrag en samestelling van 'n kommissie vir streekregering ooreengekom moet word.

Staatspresident FW de Klerk het in 'n onderhoud met VWB gesê as daar versekeringe gegee word dat streke sinryke magte, voldoende inkomstebronne en outonomie gaan hê, "dan dink ek die klimaat kan heelwat verbeter en dit kan vinnig gebeur. Ek sou dus sê dat vinnige vordering met dit wat byvoorbeeld vir Inkatha van sleutelbelang is, 'n baie positiewe invloed kan hê op die res van die onderwerpe wat ook hanteer moet word."

De Klerk sê die verskansing van streekregering is een van die belangrikste sleutels tot voldoende konsensus. "Dieselfde geld 'n handves van regte, en dieselfde geld 'n ooreenkoms wat bereik moet word oor hoe die uitvoerende gesag binne 'n regering van nasionale eenheid saamgestel moet word. Dit is die drie hoofonderwerpe waarvoor daar nog baie werk gedoen moet word. As daar helderheid daarvoor kom, kan dit algemene kalnte en groter wedersydse vertroue binne Veelparty-verband bring en vestig." (Sien volledige onderhoud met De Klerk op bladsy 7.)

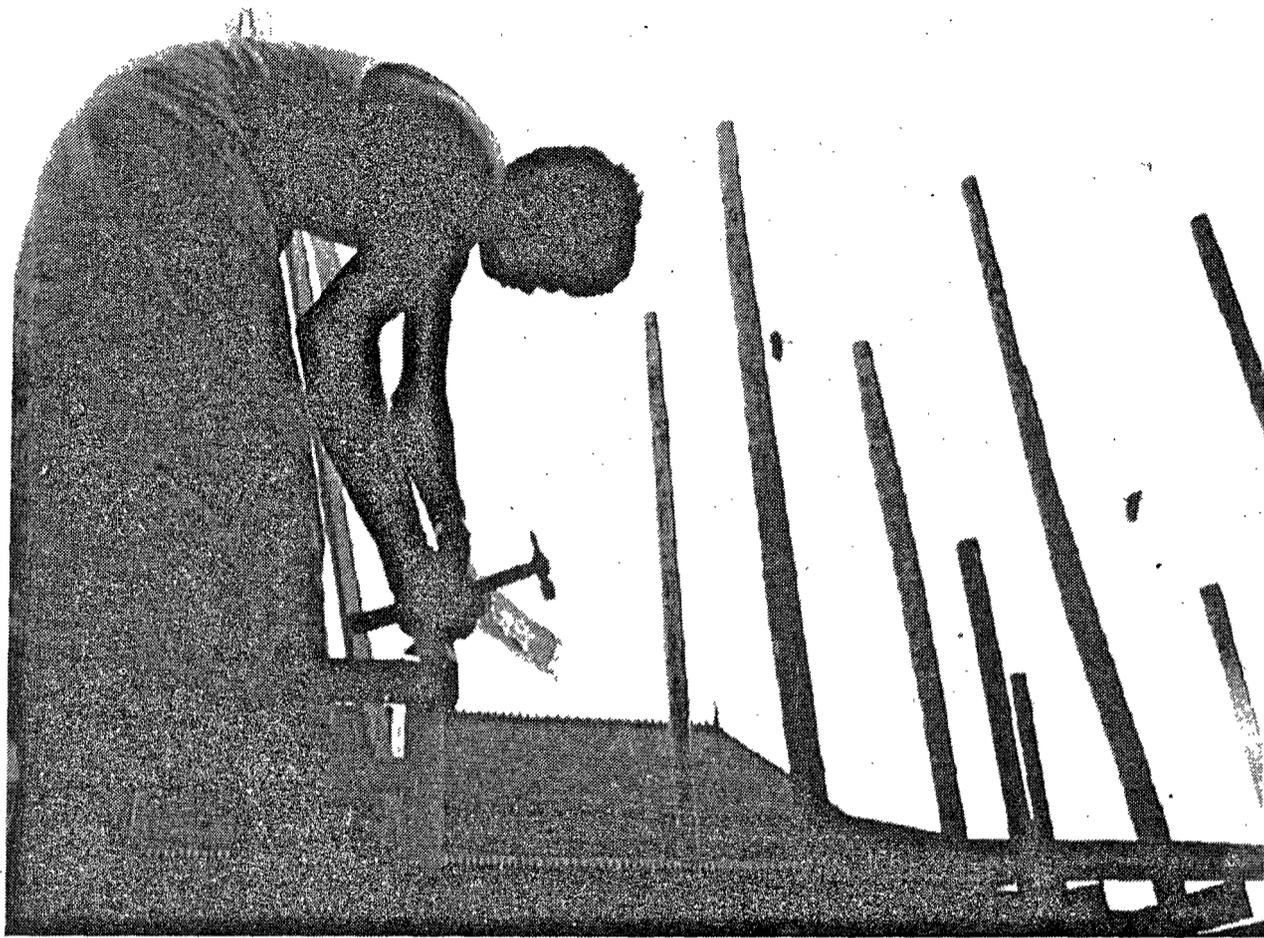
DIE KP DREIG MET BLOED

CORNÉ MULDER, LP van die Konserwatiewe Party, het dié week met "dade van terreur" en 'n "volkskaalse burgeroorlog" gedreig as die regses nie in die onderhandelinge geakkommodeer word nie.

Die KP se waarnemende leier, Ferdi Hartzenberg, het ook met bloed gedreig en oor die vloer van die parlement aan minister Roelf Meyer gesê: "Moenie ons dwing om maatreëls te tref wat u sal dwing om na ons te luister nie."

Mulder het op die BBC se program *Newsnight* gesê: "Ons sal al die pad gaan met onderhandelinge totdat ons gedwing word in 'n situasie waar ons nie geakkommodeer word nie - dan word ons verplig om oor te gaan na die derde fase, stryd... burgerlike ongehoorsaamheid, die weerhouding van belasting en die mobilisering van mense... dade van terreur as dit nodig is, of jy dit dade van terreur of dade van vryheid wil noem... dan verder tot by volkskaalse burgeroorlog as dit nodig is."

Die gewese hoof van militêre intelligensie, genl Tienie Groenewald, het op dieselfde program gesê die regses het 'n halfmiljoen opgeleide dienspligtiges tot hul beskikking as hulle 'n wit volkstaat wil afstig. (Sien onderhoud met Groenewald op bladsy 11.)

'n Werker bou die brandstapel vir die verassing van die vermoorde president Ranasinghe Premadasa gister in Colombo, Sri Lanka. Die president - en sy sluipmoordenaar, wat 'n selfmoordsending onderneem het - is verlede naweek dood in 'n bomontploffing. (Foto: AP)

'GUARDIANS OF DEMOCRATIC CULTURE'

THE first tangible result of the recent ANC Culture and Development Conference is the announcement of a board of trustees that will actively lead a proposed Foundation for Arts and Culture. The foundation will be looking at restructuring and administering new policies in arts funding and the development of transitional cultural issues.

Nobel Laureate Nadine Gordimer made the announcement in closing the conference. She will be serving on the new foundation's board of trustees along with 14 other individuals who were selected for their cultural commitment but low political profile.

The board of trustees includes Prof S Bhengu (Rector - University Fort Hare), Hazel Feldman (producer and promoter), Prof Jakes Gerwel (Rector - University Western Cape), Willy Kgositsile (writer), Dr Ivan May (Nedcor), Frank Meintjies (writer and community developer), Gail Mlokoti and Dawn Mokhobo (Eskom), Welcome Mthimkulu (Cosatu), Mbongeni Ngema (playwright and director), Jairam Reddy (Rector - University Westville), Prof Sampie Terreblanche (University Stellenbosch) and Linda Zama (lawyer).

Head of ANC culture, Wally Serote, calls the trustees South Africa's "guardians of democratic culture". The only critical reaction to the ANC's statement was that the selection was never open to the democratic process, that the names were announced without open consultation from artists and cultural workers. The proposed foundation will be officially instated in the near future. - CHARL BLIGNAUT

'N NUWE WIEGIEDOOD-TEORIE

WIEGIEDOOD vind moontlik plaas omdat babas vergeet om asem te haal, het dr George Christos, 'n wetenskaplike by die Universiteit van Perth, dié week gesê. Volgens Christos kan dié teorie verklaar hoekom, ná 40 jaar se navorsing, daar nog nie

HET JOU MIELIES DIE BLUES?

DIE landbouer staan op sy lande en kyk na die ligmeter in sy hand: "Ja-nee," sê hy, "my mielies ly aan droogte-stres, ons sal vandag moet besproei."

Dit mag miskien klink na iets uit 'n wetenskapfiksieroman, maar dit is nie.

Britse wetenskaplikes het plante geneties só ontwikkel dat hulle 'n ligblou gloed afgee as hulle aan een of ander ongesteldheid ly soos droogte, fungus-besmetting of blootstelling aan koue.

Die hoeveelheid lig wat die siek plant uitstraal, sê die navorsers, bepaal die besondere probleem.

Die wetenskaplikes van die Universiteit van Edinburgh se Cell and Molecular Biology Institute het 'n klein hoeveelheid DNA uit die gloeiende Stille Oseaan-jellievus gehaal en in tabak- en tamatieplante losgelaat. Wanneer die plante onder stres verkêr, styg die kalsiumvlakke en reageer met 'n proteïen wat deur die gene vervaardig word en 'n dowwe blou lig word uitgestraal.

Die hoeveelheid lig neem toe namate die plant se stresvlakke styg. As jou mielies die blues het, sal jy dit dus kan sien voor dit te laat is.

'n fisiese oorsaak vir die sindroom gevind is nie.

Die slagoffers van wiegiedood droom moontlik dat hulle hulle weer in die baarmoeder bevind - en hou dan op met asemhaal. Dié verklaring mag verduidelik hoekom geen medikasie gevind kan word om die verskynsel te stuit nie.

Volgens Christos kan ouers wiegiedood verhoed deur: babas nie te styf toe te maak in die wiegie nie aangesien dit hulle aan die beperkte ruimte in die baarmoeder herinner; babas nie op hul mae neer te lê nie aangesien hulle dan maklik die fetus-posisie kan aanneem.

GOEIE SAUK-KANDIDATE

ONDER die mense wat die beste kans het om vir die nuwe SAUK-raad genomineer te word, is Idasa se Frederik van Zyl Slabbert, die gewese PAC-onderleier Dikgang Moseneke, kommunikasiekunde-professor Willem de Klerk, UWK-rector Jakes Gerwel, en die gewese voorsitter van die SAUK-raad, Christo Viljoen.

Hul name is onder die 513 genomineerdes wat vandeeweek bekend gemaak is. 'n Kortlys gaan waarskynlik deur die paneel van regslui opgestel word voordat die kandidate

deur verteenwoordigers van die publiek ondervra gaan word. Die paneel het dié week vertoë van kenners en drukgroepe aangehoor oor hoe die paneel die kandidate moet aanwys.

AFRIKAANSPRATERS IS VOLOP

MEER as 5,7 miljoen Suid-Afrikaners het Afrikaans as huistaal: 2,9 miljoen witmense, 2,7 miljoen bruinmense, 88 000 swartmense en 13 000 Asiate.

Dié syfers kom uit 'n ontleding van die 1991 sensus deur die hoof van die RGN se sosiaal-kulturele navorsing, Karel Prinsloo.

Volgens die sensus kan 14,3 miljoen Suid-Afrikaners buite die TBVC-state Afrikaans praat. 'n Verdere 900 000 mense het aangedui dat hulle Afrikaans kan lees en skryf, maar nie praat nie. Altesame 4,4 miljoen witmense, 3,2 miljoen bruinmense, 7,3 miljoen swartmense en 337 000 Asiate kan Afrikaans praat, lees en/of skryf.

Staatspresident FW de Klerk in gesprek met Hennie Serfontein (Foto: JIMI MATTHEWS)

FW praat kaalkop

Sou jy graag vir Staatspresident FW de Klerk onder vier oë wou spreek? Sou jy hom wou uitvra oor die toekoms van Suid-Afrika? Oor onderhandelinge? Oor die bagasie van die verlede, en die toekoms van die Nasionale Party? Oor hoe hy kritiek vanuit eie geledere verwerk? **HENNIE SERFONTEIN** het dié week in die Staatspresident se voorkamer gaan sit en gesels

Verlede week in die parlement het u gesê as daar 'n dooiepunt in die onderhandelinge oor vyf, ses weke sou opdulk, die regering dan met "verstandige inisiatiewe" sal kom. Wat bedoel u daarmee? Beteken dit die regering en die ANC mag saam met ander partye in 'n stadium besluit om die knoop gesamentlik deur te hak, en dat die regering sal voortgaan in samewerking met die andere om wetgewing voor te berei vir die sogenaamde Uitvoerende Oorgangsrade?

Ek dink dit sal baie onverstandig wees om te spekuleer omdat 'n mens nie weet wat die aard van die dooiepunt is nie. Ons moet almal ons energie nou daaraan bestee om te verhoed dat daar 'n dooiepunt is. Dit is presies wat ons doen om seker te maak dat daar in dié Veelparty Konferensie voldoende konsensus kom oor die kernsake waarvoor nou besluit moet word. Kry ons dit reg, of is ons binne ses weke baie naby daaraan, dan sal dit baie afhang wat die aard van die dooiepunt is. Is dit 'n totale dooiepunt? Fokus dit slegs op een bepaalde aspek? Na aanleiding van jou analise van die probleem wat die dooiepunt veroorsaak, sal jou inisiatiewe bepaal word. Ek wil dus nie aan spekulاسie deelneem nie.

Die oënskynlik onbuigsame houding van die IVP en sy alliansie dui daarop dat daar binne die volgende week of twee drie dinge skeef kan loop in terme van die beplande tydtafel. Dink u nie daar is 'n ingeboude probleem rondom die benadering van die IVP tot die onderhandelinge nie?

Ek dink sommige partye voel baie sterk oor bepaalde sake en ek dink die risiko van vasval kan baie verminder word indien daar juis oor enkele kernsake vinnig vordering gemaak kan word. Dit sal agterdog verwyder. Daar is 'n groot groep deelnemers aan die Veelparty Konferensie wat baie sterk voel oor sterk streekregering. Party wil dit federalisme noem. Ander sê sterk streekregering is gebaseer op federale beginsels. Maar die essensie daarvan is sinvolle magte vir behoorlik afgebakende streke wat verskans is, en wat gerugsteun word deur voldoende inkomstebronne en outonomie. As daardie versekering gegee kan word aan al die partye wat dit ondersteun - en daar is van die partye binne die Patriotic Front-kamp wat eintlik net so sterk ten gunste is daarvan - dan

dink ek die klimaat kan heelwat verbeter en dit kan vinnig gebeur. Ek sou dus sê dat vinnige vordering met dit wat byvoorbeeld vir Inkatha van sleutelbelang is, 'n baie positiewe invloed kan hê op die res van die onderwerpe wat ook hanteer moet word.

U het verlede week in die parlement te kenne gegee dat die ANC nie ver genoeg gaan om versekering oor sterk streekregering te gee nie. U het hulle feitlik geblameer vir die wantroue in sekere kringe, dat daar nie sterk streekregering met betekenisvolle magte ingestel word nie. U sê die ANC spel nie hul houding behoorlik uit nie, maar is daar nie reeds tussen julle en die ANC 'n redelike konsensus oor die kwesie van streekregering nie?

Ons het geen vaste ooreenkomste nie. Daar is gevorder wat breë raamwerke betref, alles gemik op die fasilitering van werklike onderhandelinge binne veelparty-verband. Ons bilaterale gesprekke met partye is primêr gerig op die sukses van

veelparty onderhandelinge.

Ek wil nie spesifiek vandag blaam uitdeel nie. Ons moet net raaksien dat dié onderwerp, naamlik die strukturering en verskansing van streekregering en streekbevoegdheids, sekerlik in dié stadium een van die belangrikste sleutels tot voldoende konsensus is. Dieselfde geld 'n handves van regte, en dieselfde geld 'n ooreenkoms wat bereik moet word oor hoe die uitvoerende gesag binne 'n regering van nasionale eenheid saamgestel moet word. Dit is die drie hoofonderwerpe waaroor daar nog baie werk gedoen moet word. As daar helderheid daaroor kom, kan dit algemene kalmte en groter wedersydse vertroue binne Veelpartyverband bring en vestig.

Maar u dink, wat die IVP betref, hul eerste prioriteit is om gerusgestel te word oor die kwessie van streke?

Ek kan nie namens hulle praat nie. My analyse is dat dit vir hulle heelbo aan die agenda staan.

En u dink dat die ANC hierin 'n besondere verantwoordelikheid het, omdat hulle nog nie na buite gelyk het of hulle hul sterk genoeg daarvoor uitspreek nie?

Ek dink die partye wat daarteen is, of wat 'n ander klem het, baie verstandig sal wees om in dié verband te beweeg, nie as 'n toegewing aan enigiemand spesifiek nie, maar omdat 'n vorm van streekregering en devolusie van mag werklik verstandig sal wees vir Suid Afrika. Ek dink ook daar is tekens dat daar wel 'n verskuiwing van klem en denke in dié verband is, wat ek verwelkom.

Die kwessie van Inkatha: 'n mens kry die indruk dat met hul jongste aanvalle dit om iets diepers gaan as net retoriek. Inkatha is absoluut gekant teen oorgangsmatreëls.

Hulle is gekant teen 'n verkiesing. Hoe sien u dat dié probleme oorkom kan word? Of beskouw u die kwessie van streke as die sleutel om hul vrese te oorkom?

As daar gerustheid kan kom in die harte van diegene wat sterk voel oor streekregering, dat 'n verkiesing, 'n oorgangsparlement wat ook 'n grondwetskrywende rol het, dat 'n oorgangsregering van nasionale eenheid nie sal lei tot 'n kullery nie, tot 'n situasie waar daar later besluit kan word om weer weg te beweeg van sterk en verskanste streekregering nie. As hulle daardie gerustheid kan hê ...

U bedoel dat dit nie net 'n truuk is nie?

Ja, dat dit nie net 'n truuk is nie, dat dit nie net iets is vir ses maande of 'n jaar of drie jaar nie, maar dat dit wel 'n permanente aspek sal wees aan die hand van 'n deeglike bewoorde beginsel, aan die hand van meganismes wat sal kan verseker dat daar nie truuks sal wees in dié verband nie, dan sal dit 'n hele nuwe klimaat skep. Dit sal van die ander probleme, waar dit nou lyk asof daar potensiële dooiepunte is, ontlont, en hulle baie makliker oplosbaar maak.

Twee weke gelede het die NP en die IVP 'n gesprek gehad. Daarna het u gesê belangrike misverstande is uit die weg geruim. Watter misverstande is uit die weg geruim, en hoe verklaar u dan die reeks aanvalle daarna uit Inkatha-geledere op die regering?

'n Mens vind partykeer dié tipe aanval na 'n goeie gesprek, waar 'n mens oortuig is dat verstandhouding gegroei het, verrassend. Maar dit gebeur wel van tyd tot tyd en 'n mens moet dit maar bestuur. Ek is nie bereid om uit te wei oor die inhoud van ons gesprek nie. Maar ek sal een aspek noem, en dit is dat daar wantroue was oor die regering se werklike verbintenis tot sterk streekregering wat behoorlik verskans is. Ek is oortuig dat dit in ons gesprek duidelik is dat ons hantering van byvoorbeeld die moontlike herinkorporasie van die TBVC-state nie indruis teen ons verbintenis tot sterk

streekregering nie. Daar was so 'n vermoede. Die misverstande wat uit die weg geruim is, berus op 'n mate van wantroue wat ons met bilaterale gesprekke uit die weg moet ruim. Daarom sal daar binnekort weer 'n sterk bilaterale gesprek plaasvind tussen ons spanne en dié van Inkatha.

Betreffende die kwessie van die TBVC- en selfregerende state, is die een vraag wat almal vra: hoe lank gaan hulle nog bestaan? Gaan die sogenaamde Uitvoerende Oorgangsrade hul magte verminder? Sal hulle na die verkiesing nog bestaan soos hulle nou bestaan? In watter stadium word hul magte weggeneem en oorgeneem?

Ons is nou in onderhandeling met die TBVC-state oor 'n moontlike model van herinkorporasie. Dit sal basies tot gevolg hê dat hulle soos ander streeksowerhede sal voortgaan as streeksowerhede by herinkorporasie. Hulle sal dus ook 'n oorgangsfase hê waarin hulle geadminestreer word totdat daar groter duidelikheid is oor hoe 'n finale streeksverdeling sal lyk. Die gesprekke met hulle berus op die soeke na 'n ooreenkoms. Ons dink nie aan eensydige dwang nie en ek het dit duidelik in die Parlement gestel.

Betekén dit dat hulle nog kan voortbestaan in hul huidige vorm tot na 'n verkiesing?

Ek dink nie 'n mens moet strukture wat diens lewer vernietig voordat jy weet waarmee jy dit wil vervang nie. Daarom administreer ons die land op die basis dat die ses selfregerende gebiede voortgaan met die administrasie binne die bevoegdheids wat hulle het.

En by herinkorporasie van enige van die TBVC-state sou 'n mens 'n min of meer vergelykbare posisie kon stel totdat dit duidelik word hoe Suid-Afrika in streke verdeel word, en welke bevoegdheids en strukture nodig sou wees om dan 'n nuwe streekbedeling te vestig.

So hulle gaan nog waarskynlik 'n geruime tyd met ons wees in die huidige vorm?

Nee, nee, nie in die huidige vorm nie. Die voorstel wat ons maak, is dat dit bepaalde aanpassing van wat op die oomblik binne in die TBVC-state bestaan, sou verg. In drie van die TBVC-state is daar militêre bewindvoerders en daar sou wesenlike aanpassing moet kom by herinkorporasie.

U het al baie keer gesê, en nou weer, dat u gekant is teen eensydige regeringsoptrede oor die toekoms van die tuislande. Maar daar is 'n persepsie by 'n groot deel van die bevolking dat dit plekke soos Bophuthatawana en KwaZulu is wat die onderhandelingsproses vertraag. Enkele dae gelede het u spyt uitgespreek oor die verlede met apartheid, u het spesifiek verwys na die skepping van die nasiestate wat 'n fout was, en gesê u sou graag die horlosie wou terugdraai. Is daar nie nou 'n toets vir u politieke geloofwaardigheid as u geforseer word om eensydig oor die kwessie op te tree nie? Want dan is dit in ooreenstemming met die kwessie dat dit 'n groot fout van die verlede was, en sulke eensydige optrede sal u politieke geloofwaardigheid vestig in baie kringe wat bevraagteken dat u nog steeds skuil agter die skeppings van die Nasionale Party?

Ek het nog altyd wanneer ek gevra word, is ek spyt, telkens in elke antwoord dit duidelik gestel dat die konsep van nasiestate as sodanig nie immoreel is nie, en ten volle verdedigbaar is. Europa se sukses is gebaseer op nasiestate wat hul weg gevind het om in vrede met mekaar saam te leef. En daarom is dit nie prinsipiël verkeerd nie. Dit is punt A.

Dan B: Ondanks die beste pogings om met die gebruik van

regeringsbevoegdheids en mag en wetgewing die ontwikkeling te stuur in die rigting van die nasiestate, het dit nie wesenlik geslaag nie. Pleks van nader aan 'n oplossing te kom, het ons verstrik geraak in matreëls wat nie hul doelwit kon bereik nie, wat bloot diskriminerend van aard was, en op 'n rassegrondslag begin diskrimineer het teen mense. Dit is moreel onverdedigbaar. En die NP het die moed gehad om daardie waarheidsmoment te erken en te sê ons verander ons beleid.

Die aanloop daartoe was 'n proses van diepe selfondersoek, wat oor die jare geloop het. Ek self, saam met ander kollegas, was deel van interne selfanalise en beplanning, wat uitgeloop het op die finale verandering van beleid en die afstanddoening van afsonderlike ontwikkeling in 1986. En dis waar ek staan.

Dr Malan, en Strijdom en my pa en Eric Louw was nie bese mense nie.

Hulle was vervul met 'n vorm van idealisme. U en ek in ons studentedae was ook vervul met 'n vorm van idealisme toe ons die Tomlinson-verslag geanaliseer het, en geglo het hier is die weg na geregtigheid, in Suid Afrika vir almal.

Ek kan daarmee saamstem. U het ook gesê dit was 'n verligte antwoord destyds teen rassiste.

Ja, daar was 'n stadium toe dié strewende verlig gewees het teenoor wat koloniale moondhede gedoen het. Maar dit het êrens langs die pad verkeerd geloop.

Ek het geen probleem met die uiteensetting nie. Maar in die lig van u verduideliking dat die tuislandkonsep goed was, maar in praktyk verkeerd - as dit die geval is, hoekom nie nou self die probleem uit die weg ruim nie?

Omdat dié state op 'n wettige wyse tot stand gekom het, kragtens wetgewing van hierdie land, kragtens ooreenkomste waartoe ons ons verbind het, en omdat ek voel dat ons in eer gebonde is om in verandering van daardie status wat deur ooreenkoms tot stand gebring is, weer eens deur ooreenkoms te bewerkstellig.

Die voorgestelde magte van die Uitvoerende Oorgangsrade maak slegs voorsiening om die speelveld gelyk te maak. Maar nou, veral na die dood van Chris Hani, is daar sterk aandrag deur die ANC en ander politieke partye dat die veiligheidsmagte - die polisie en weermag - onder gesamentlike beheer moet kom. Die regering is skynbaar daarteen gekant. Hoekom? Sou dit nie die aangewese uitweg wees rondom die hele kwessie van kritiek op polisie-geloofwaardigheid nie?

Ek dink die polisie en die weermag het geweldige vordering gemaak om die aftakeling van hul beeld te stuit en om hul verhouding met die bevolking te verbeter. Ek dink nie dat 'n mens die gesprek rondom die rol van die Uitvoerende Oorgangsrade met betrekking tot die weermag en polisie aan 'n beeldprobleem behoort te koppel nie.

Ek dink die kern van die vraag is die funksie van die Uitvoerende Oorgangsrade. Die basiese raamwerk van die ooreenkoms wat reeds in Kodesa bereik is, is dat die Uitvoerende Oorgangsrade se funksie is om oorhoofse sorg dat daar 'n verkiesing kan plaasvind wat vry is, wat vreedsaam is, en wat regverdig is in alle opsigte. En dat die Staat - terwyl hy al sy magte en bevoegdheids basies behou - daardie mag, ook sy swaardmag, so sal gebruik dat dit nie tot nadeel van enige van die partye wat deelneem aan 'n verkiesing en tot bevoordeling van andere sal wees nie.

In daardie opsig is daar dus 'n definitiewe rol vir die Uitvoerende Oorgangsrade binne sub-rade met betrekking tot die versekering van die sogenaamde gelyke speelveld, 'n rol ten opsigte van kodes wat nagekom moet word om te verseker dat daar te alle tye onpartydig opgetree sal word. Maar die

regering bly verantwoordelik en dra die verantwoordelikheid, hier in die parlement kragtens die huidige grondwet. Ons is nie bereid om 'n konstitusionele vakuum te skep nie. 'n Mens kan ook nie die polisie en weermag deur 'n komitee bestuur nie. Dis vir my verder van sleutelbelang dat juis in so 'n subraad daar verdere vordering gemaak kan word met die ervaring wat daar opgedoen word, met betrekking tot toesighouding, met betrekking tot waarneming, met betrekking tot koördinerende vir 'n vrye verkiesing, en te alle tye die billike aanwending van veiligheidsmagte. Ons moet 'n kultuur skep wat die manipulasie van die veiligheidsmagte in 'n nuwe grondwetlike bedeling deur wie ookal, deurlopend op 'n permanente basis uitskakel sodat die polisie en die weermag ook in die nuwe bedeling 'n pilaar kan wees van krag, wat sekerheid aan alle Suid-Afrikers bied. Hulle sal ten alle tye objektief en onpartydig optree ter beskerming van enige nuwe grondwet wat tot stand mag kom.

Maar is daar nie nou 'n nuwe realiteit geskep na die Hani-moord en die geweldige probleme van die ANC met die jeug op grassroots-vlak nie? Die persepsie onder 'n groot deel van swartmense, veral die jonges, is dat hulle die polisie nie vertrou nie. U het miskien dié beweringe tot vervelens gehoor en word dalk geïrriteer daardeur, maar dis die realiteit waarmee die ANC-leierskap sit. Daarom eis hulle dat daar sigbaar gesamentlik beheer oor die polisie moet wees. Juis omdat die polisie se geloofwaardigheid in gedrang is en omdat daar vorentoe sterk optrede mag wees om veiligheid te verseker. My analise is dat daar oorhoofs juis na afloop van die moord op mnr Hani ook van ANC-kant waardering is vir hoe die polisie opgetree het. En dat daar nie 'n nuwe beeldkrisis geskep is as gevolg van die Hani-moord nie. Dit was die polisie wat met die samewerking van 'n lid van die publiek baie effektief die beweerde moordenaar van Hani vasgetrek het, verdere arrestasies gedoen het en daar word nou voortgegaan met 'n vervolging. Daarom dink ek nie dat daar nuwe omstandighede geskep is wat tot nuwe eise aanleiding behoort te gee nie.

Kom ons praat oor die sogenaamde nuwe Nasionale Party. Ek sal nie nou daarop ingaan oor hoekom die naam nie verander is nie. Dis 'n aparte debat.

Ons wil dit nie amptelik die Nuwe Nasionale Party maak nie want ons is van plan om in die volgende 80 jaar nog steeds hier rond te wees. En dan moet ons net weer sy naam verander na vyf of tien jaar, as hy 'n sterk, dinamiese en groeiende party bly. Want hy kan nie altyd nuut bly nie. Maar hy is nuut nou, en ons sal hom bemark as nuut. Maar hy is die Nasionale Party.

En hierdie nuwe Nasionale Party bly nog maar steeds die NP?

Ja.

En julle hoop om die bagasie van die verlede te oorkom in die politieke gevegte?

Ons vra nie mense om vir ons te stem oor ons verlede nie. Ons vra mense om vir ons te stem oor die belangrike rol wat ons in die hede en in die toekoms te speel het, en om te besluit wie hulle vertrou. 'n Verkiesing oor bagasie van die verlede gaan nie versoening in Suid-Afrika bevorder nie. Ons het baie skietgoed, as ons tot daardie vlak sou wou daal. Maar ons kyk vorentoe en ons sal ander partye toets aan die hand van hul oplossings van die probleme van nou en van môre en nie aan die hand van verwyte oor hul verlede nie.

Skep die nie-rassigheid van die nuwe NP nie vir julle interne probleme nie? By 'n NP-byeenkoms onlangs by Goodwood was daar

sowat 10 000 bruinmense en 200 blankes. Iemand het gepraat van die "white stay-away". Is die probleem nie dat sogenaamde nie-blankes na die NP stroom en dat julle gewone stoere blanke Nasionale Party van die verlede ongemaklik voel en wegbly nie?

Eerstens dink ek nie dat daar net 200 blankes was nie. Die oorweldigende meerderheid by die Goodwood-geleentheid was bruin Suid-Afrikers, maar daar was ook heelwat blankes. Tweedens die nuwe, wat ook nie meer so nuut is nie, nie-rassige Nasionale Party vind in sy organisatoriese strukture op tak- en kiesafdelingvlak weinig probleme met die inskakeling van "nuwe Nasionale Party". Daar is 'n natuurlikheid op ons kongresse, op streekkongresse, by vrouefunksies, en 'n gemaklikheid wat indrukwekkend is. Dat 'n kultuur aanpassing homself voltrek, dit is waar. Maar die NP, moet u weet, het nie meer radikaliste in sy geledere nie. Hy het homself gesuiwer van radikaliste. Daarom is die NP 'n party wat weet waar hy heengaan, wat vir homself uitmaak het wat die

logiese konsekwensies van sy beleid is, en wat bereid is om daardie beleid uit te leef.

Is dit nie 'n probleem vir die NP dat hy tot dusver nie daarin geslaag het om bekende en vooraanstaande geloofwaardige swartmense te kry om by hom aan te sluit nie? Waar is die swart akademici, politici, kerkmense en onderwysers? Wat is die probleem?

Ons is 'n baie demokratiese party en wil nie die weg van "tokenism" loop nie. Die swart invloed binne die NP is besig om homself te manifesteer binne die raamwerk van natuurlike herorganisasie wat jaarliks plaasvind, op 'n nie-kunsmatige en natuurlike wyse. Daar sal reeds in dié jaar 'n verdere hoofstuk geskryf word in die toetreding tot verskillende ampte en poste binne partyverband.

Tweedens worstel die NP soos baie ander partye met die probleem van intimidasie. Ons het onlangs 'n perskonferensie

gehad en met vers en kapittel bewys hoe word mense spesifiek geïntimideer en benadeel omdat hulle openlik uitkom dat hulle die NP ondersteun. Die dade van ANC-ondersteuners veral in sommige streke skreeu teen die pleidooi van hul leiers in dié verband.

Kom ons kom by u leierskap. As 'n mens die koerante lees, dan lyk dit of u enige minuut gelig gaan word, dat daar 'n paar manne is wat in u nek blaas. Twee maande gelede was daar 'n artikel in *Insig* met die vraag op die voorblad: "FW raaisel: staatsman of weifelaar?" Verlede Sondag het Willie Esterhuizen in 'n onderhoud die politici daarvan beskuldig dat hulle gefaal het om witmense goed in te lig. Hoe reageer u op die kritiek uit eie geleedere, waarvan sommige baie skerp? Is daar verwarring onder tradisionele Afrikaner-Nasionaliste?

U het nou 'n baie wydlopende vraag gevra. Laat ek nou eers 'n paar aspekte hanteer. Ek dink die grootste gedeelte van Nasionale Pers is ietwat skaam oor daardie besondere *Insig*. Ek dink nie dit reflekteer Nasionale Pers se standpunt nie.

Soms wel Die Burger s'n?

Die Burger is oorhoofs ondersteunend, maar verwoord van tyd tot tyd 'n diep ongerustheid wat by alle gematigde Suid-Afrikaners bestaan. Dit bestaan nie net by ondersteuners van die NP nie. Dit bestaan ook by die ondersteuners van die DP, dit is die rede vir die krimpde ondersteuning vir die Arbeidersparty. Dit bestaan by die ondersteuners van die IVP. Daardie diep ongerustheid is gewortel in die gebrek aan dissipline ten opsigte van die meer radikale drastiese elemente in ANC-geleedere. Die gebrek aan optrede teen Peter Mokaba oor sy uitsprake, die geloofwaardigheid van versekerings vanuit die ANC-kamp is baie laag by gematigde Suid-Afrikaners.

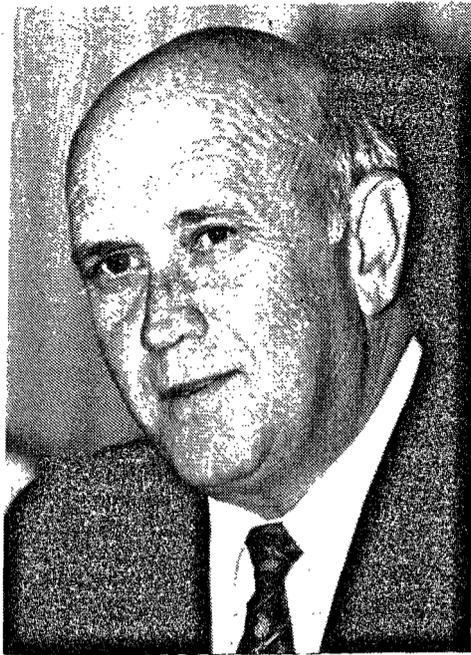
Dit word verwoord, en dit word in my koukus verwoord. Partykeer verwoord ek dit eerste, want ek probeer naby aan mense leef. Ek leef nie in 'n ivoortoring nie. Ek het my vinger op die pols, dit moet nie verwar word met 'n leierskapkrisis nie.

Die NP: dis wensdenkery van my opponente om te dink daar is enige probleem van enige aard. Wat wel nodig is, is dat gematigde Suid-Afrikaners moet beseef dat dit wat hulle ongerus maak, nie die gevolg van hervormings is nie, dat dit erger sou wees in hierdie land, en dat ons onbestuurbare probleme sou gehad het, as ons nie die pad van hervorming gekies het nie. Daarom is ek nie spyt oor iets wat ek gedoen het sedert 1989 nie. Ek het seker foute gemaak. Maar oor die groot besluite wat ons gemaak het, oor die korrektheid daarvan, oor die waarheid van die motivering daarvan het ek in my gemoed geen twyfel nie.

Saterdagavond was daar 'n bloedige slagting van burgerlikes in Oos-Londen. Volgens berigte hou talle jong beroepslui - ook Afrikaners - hulle nou gereed om die land te verlaat. Watter boodskap het u vir dié mense? Watter hoop is daar vir hulle en hul kinders?

Ek glo dat ons 'n akkoord gaan bereik by die veelparty-onderhandelingsafel, wat 'n grondslag sal lê vir 'n stabiele en effektiewe verteenwoordigende regering vir Suid-Afrika.

Ek glo dat so 'n regering sal moet voortgaan om met die probleem van ver-regs en ver-linkse radikalisme te handel. Soos Duitsland daarmee moet handel, soos Engeland sy probleem het met die IRA, soos Frankryk soms 'n probleem het met aktivisme, sal ons dit in hierdie land moet bestuur. Maar as Suid-Afrika se leiers werklik hande vat - dit sluit die ANC, die NP, die IVP en 'n klomp ander partye in - het dié land die vermoë om aan al sy mense 'n lewenskwaliteit en vooruitsigte te bied wat fenomenaal is. Ek glo as ons die grondwetlike hekkie eers óor is, en basies vrede bewerkstel-

lig, sal dit die begin wees van die ontsluiting van Suid-Afrika se ongetapte potensiaal.

En as daar van hulle is wat nou weggaan, gaan hulle terugkom - maar dan gaan hulle 'n agterstand hê.

Die NP is met net een doel gestig: om Afrikanerbelange te bevorder. Apartheid was toe nie eens 'n kwessie nie. Vandag het die NP sy hele doel verander met 'n totaal nuwe benadering. Beskou u as politieke leier uself nog as 'n kampvegter vir Afrikanerbelange? Is dit vir u belangrik om nog as waghond te moet dien waar spesifiek Afrikanerbelange benadeel mag word?

Ek was van my jeug af betrokke by Afrikaanse kultuur-organisasies. Toe ek die leiding geneem het om die ver-regs uit die Junior Rapportryer-beweging te skors, het ek 'n toespraak gehou dat ek geen botsing sien tussen my Suid-Afrikanerskap en my Afrikanerskap nie.

Ek is 'n trotse Afrikaner en staan vir die skepping van ruimte vir ons taal en ons kultuur, en ons tradisies. Om hul voortgang te kan vind in Suid-Afrika. Ek staan daarvoor dat vir elke ander volk of groep wat sterk voel oor sy taal, kultuur en tradisies, daardie geleentheid gegee moet word. Dit sluit moedertaal-onderwys in. Ek sien so 'n standpunt geensins as in botsing met die belange van enigiemand anders nie. En ek staan nie vir Afrikaner-belange ten koste van ander Suid-Afrikaners se belange nie. Maar ek voel sterk oor my Afrikanerskap.

Is u nog ten gunste daarvan dat Afrikaans een van die amptelike landstale moet bly?

Ja, ek huldig deurentyd dié standpunt, en ek dink dat dit wetenskaplik ook regverdigbaar is. As jy na gebruikspatrone en volledige wetenskaplike analises kyk, dan is daar in elk geval ook 'n goeie saak daarvoor uit te maak. Ek glo ons moet maksimaal hervorm vanuit die bestaande, en nie alles wil afbreek nie.

Daar is definitief 'n noodsaak vir 'n meer geartikuleerde taalbeleid in 'n nuwe bedeling waarin ook ander tale binne streekverband erkenning behoort te kry naas die amptelike landstale.

U is eenmaal in die tagtigerjare deur Rapport bestempel as een van die mees konserwatiewe lede van die kabinet. Hoe verwerk u emosioneel die sprong van 'n Nasionale Party wat wegbeweeg van Afrikaner-eksklusiwiteit na 'n totaal nie-rassige inklusiwiteit? 'n Mens kom tog uit 'n stoere Afrikaner-agtergrond en nou word daar polities getoy-toyi...

Ek was nog nooit presies wat die pers my graag wou maak nie.

Toe hulle my verkrampt genoem het, was ek nie verkrampt nie. Die nuutste is nou dat die een deel sê ek is nie sterk genoeg nie, en die ander deel kom met dieselfde tema en sê ek neem nie genoeg inisiatief en aktiewe besluite deesdae nie, ná my goeie begin. Ek is nog altyd dieselfde man.

Toe ek verkrampt genoem is, het ek deelgeneem aan die beplanning van hervorming in die binnekring van die NP, die nuwe beleid, die afskaffing van afsonderlike ontwikkeling - daarin het ek 'n volle aandeel gehad, saam met gewaardeerde kollegas.

In die 1987-verkiezing het ek die logiese konsekwensies van die beleidsverandering uitgespel, en vir die kiesers gesê hierdie is 'n massale sprong weg van alle vorms van rassisme en diskriminasie. Ek was dus nie so verkrampt as wat ek uitgemaak is nie, maar ek moes veg...

Ek het die term konserwatief gebruik in die normale, goeie sin van die woord.

...ek moes veg teen die nuutgestigde KP. As jy dag tot dag as 'n leier in 'n provinsie moet veg, dan konsentreer jy die argumente oor die sake wat dan belangrik is tussen jou en jou opponent. Die stryd teen die KP het sekerlik 'n beeld geskep dat ons gedurig gepraat het oor die beskuldigings dat ons liberaal is. Dit het 'n persepsie geskep in 'n fase van stryd teen die KP dat dit my hoof-prioriteit was. Dit was nooit so nie.

Maar hoe verwerk u dit nou op gewone vlak? Dis nie-rassig, dis swart en wit deurmekaar. En dis emosioneel heeltemal anders as Afrikaners wat maar taamlik stug en stoer by mekaar is.

Ek het geen probleem nie. Ek vind dat daar 'n gemaklikheid is. En ek word baie vriendelik en met liefde ontvang.

Ek self het van meet af aan geen ongemaklikheid hoegenaamd gehad nie. Die eerste koukus toe lede van die Raad van Verteenwoordigers by ons aangesluit het, was 'n hartverwarmende mooi oomblik, sonder spanning, emosioneel iets werklik positiefs en besonders.

Miskien is dit die voorsienigheid, maar u sit tans met die vraagstuk hoe om die politieke magsmonopolie van die Afrikaner te beëindig. U word in die proses beskou as 'n verraaier wat Afrikaners se politieke mag van hulle weggeneem het. Hoe verwerk u dié kritiek?

Ek is in my hart en in my niere daarvan oortuig dat ek die Christelike waardes en norme en ook dié waardes en norme wat tradisioneel eties en andersins deel was van die hart van Afrikaner-denke, nie versaak het deur wat ek doen nie - dat ek juis daardie waardes en norme in stand kan hou deur die roete wat ek gekies het. Daarom is ek oortuig dat verraad nie een van my sondes is nie.

Meneer die President, ná die eerste verkiezing, sê maar so oor ses jaar van nou - waar staan FW de Klerk en die NP dan? Nog in die politiek? Of gaan dit soos in Zimbabwe wees waar blankes nie meer 'n rol speel nie?

Ek is lankal nie meer net 'n blanke politieke leier nie. Dis nóg 'n persepsie wat vernietig moet word. Ek praat namens miljoene gematigde Suid-Afrikaners. En onder hulle tel daar miljoene mense van kleur.

Daarom is ek nie die blankes van Suid-Afrika se politieke leier nie. Ek is die leier van 'n groot groep mense uit alle bevolkingsgroepe wat aan bepaalde waardes vashou, wat bepaalde politieke doelwitte vir hulself gestel het, en wat 'n bepaalde lewens- en wêreldbeskouing het.

Daarom, omdat dit so is, sal ek - of dit wat ek verteenwoordig - 'n fundamentele rol bly speel. Ons doelwit is om die grootste enkele politieke beweging in Suid-Afrika te word. Ons dink dit is haalbaar.

'Hulle het my geneuk tot ek 'n Boer geword het'

Die Groot Wit Hoop wat 'n laaste poging gaan aanwend om eenheid in die regse kamp te bewerkstellig, het 'n aura wat sê hy ken van krytgevegte en hy is daaraan gewoond om te wen, skryf **INA VAN DER LINDE**

LUIT-GENL TIENIE GROENEWALD - die man wat agter die Komitee van Generaals sit wat onlangs in Pretoria gestig is om die splintergroepe en partye aan die regterkant te probeer verenig - is die stewige-handdruk en oog-wat-nie-wyk soort. 'n Bonkige ses voet, gitswart oë onder 'n paar swaar wenkbroue, swart hare gekam in die Andries Treurnicht-styl, en net so hoflik en korrek.

Sy kantore in 'n gebou in Val de Grace, aan die oostekant van Pretoria, beslaan byna 'n halwe vloer en is behang met foto's van vliegtuie van die SA Lugmag. "Instituut vir Strategiese Analise", en "Volkseenheidskomitee", sê die bordjie by die hysbak.

Waar kry hulle die geld vir dié kantore? Hy is in die direksie van 'n paar maatskappye en dit betaal die kantoorhuur, sê Groenewald.

"Ons het 'n helse gebrek aan fondse - dit kan jy aan ons bankrekening sien." En: "Ja, ek het die stories gehoor dat ons geld kry by 'n geheime fonds van die Weermag of Militêre Inligting. Ander sê weer ek werk vir die CIA. Maar ek weet waar dié stories vandaan kom."

Hy kyk betekenisvol rond in die groot kantoor en maak 'n opmerking oor VWB se geld wat eerder uit dié bronne sou kom.

IS DIE KOMITEE van Generaals besig om 'n *coupe* te reël? Die generaal lyk in die gesig gevat.

"Ons het nie beheer oor die Veiligheidsmagte nie. Dit is nie deel van ons kultuur nie - dit is wel deel van die Afrika-kultuur. Hierdie inisiatief het nie van ons gekom nie. Dit was 'n spontane ding van mense soos Dries Bruwer (KP-IP en voorsitter van die Transvaalse Landbou-Unie) omdat die politieke leiers mekaar nie kan vind nie."

Blote bemiddelaars dus om die regses bymekaar te bring. Maar Dinsdagaand in 'n BBC-program het hy gewaarsku dat die regses kan kom met 'n Rhodesiese UDI: 'n wit staat wat eensydig onafhanklikheid gaan verklaar indien die regering en die ANC binne die volgende twee maande besluit om 'n oorgangsregering in te stel.

"Die weermag sal nie teen ons veg nie. Hulle sal nie hulle eie mense skiet nie."

Hy sê daar sal begin word met regse stakings wanneer Die Klerk en die ANC sou besluit om gesamentlike beheer oor die Veiligheidsmagte in te stel.

Die volgende stap is dat 'n wit staat - wat uit sowat 16 persent van die land bestaan en waar Afrikaners in die meerderheid is - sal besluit om eensydig weg te breek. Dit sal sowat vyf of ses maande ná die totstandkoming van 'n oorgangsregering geskied.

So 'n Afrikaner-wegbreekstaat sal beskik oor "selfverdedigingsstrukture", saamgestel uit oud-lede van die weermag en die polisie.

IS GROENEWALD die man wat die regses gaan saamtrek? Iets wat nóg Jaap Marais van die HNP nóg wyle dr Andries Treurnicht nóg Eugene TerreBlanche die laaste dekade kon regkry?

"In die verlede het die generaals normaalweg die leiding geneem," sê hy. "As ons terugkyk na die tydperk voor die eerste Vryheidsoorlog was dit mense soos Paul Kruger en generaal Piet Joubert wat eenheid bewerkstellig het. Ná die Tweede Vryheidsoorlog was dit generaals soos Botha, Smuts,

Genl Tienie Groenewald... "Die kern van die probleem is Marxisme"

Genl Constand Viljoen... was eers huiwerig

Genl Lothar Neethling... Het hom aan die Komitee onttrek "vanweë 'n komende hofsak"

en Hertzog wat die leiding geneem het.

"Generaals geniet 'n sekere status in die samelewing. Nie een van ons het ooit polities kant gekies nie. Ons het nie een bepaalde partypolitieke verbintenisse nie, behalwe generaal Visser (Cobus Visser, voormalige speurhoof en KP-kandidaat in Verwoerdbrug met die vorige verkiesing).

"Ons het één ding gemeen - ons simpatie vir die Afrikanersaak.

"Ons hele benadering is om eenheid te bewerkstellig en 'n magsbasis te bou waardeur ons die belange van die regse politieke partye oor die hele politieke spektrum kan bevorder." En dit sluit die Concerned South African Group (Cosag) in.

"Niemand sal oor die Afrikanervolk se toekoms besluit nie,

behalwe ons self. Ons wil selfbeskikking hê - en daarmee word bedoel die Afrikaner wil oor sy eie grondgebied beskik en oor homself regeer, net soos die Zoeloes en die Tswanas. Dit is duidelik dat die regering en die ANC Cosag wil platloop en besware rondom private leërs soos Apla en MK wil ignoreer.

"Ons prioriteite is om eerstens 'n staatsvorm te bepaal en te veg vir die behoud van beheer oor die veiligheidsmagte en daarna vir die ontbinding van privaat leërs."

Sluit dit die AWB in? "Ons kyk na die hele kwessie," sê Groenewald.

"Met eenheid onder die groepe bedoel ons nie dat almal nou skielik eenders gaan moet begin dink nie. Die krag van die Afrikaner is juis geleë in sy onafhanklike en kreatiewe denke. Daar is groot verskille oor hoe eenheid bereik moet word of hoe die volkstaat moet lyk. Maar 'n gesamentlike alliansie verhoed elkeen nie om steeds sy eie beleid uit te werk nie. Oor hoe die volkstaat moet lyk, kan ons later redeneer."

Een van diegene wat nie sal saamgaan nie, is Robert van Tonder. Ook Eugene TerreBlanche was nie by die stigtingsvergadering van die Komitee nie.

GROENEWALD IS IN 1936 op 'n plaas naby Koster in Wes-Transvaal gebore. Maar self kon hy nie gaan boer nie - hulle moes hul plaas verkoop nadat sy pa, George de Beer Groenewald, tydens die Tweede Wêreldoorlog geïnterneer is omdat hy lid van die Ossewa-Brandwag was.

Ná die oorlog het sy pa hom in die boubedryf begewe, wat beteken het dat hy 11 keer van skool moes verwissel.

Hy was in 'n Engelse hoërskool op Port Shepstone. "Daar't hulle my geneuk tot ek 'n Boer geword het. Daar't ek bewus geword van die waarde van my Afrikanerskap," sê die

Die skoolhoof was 'n mnr Webster, sy voornaam kan hy nie meer onthou nie. Maar dié Webster is die pa van David Webster, die aktivis wat in 'n sluipmoord in Johannesburg doodgeskiet is.

"Ek het voorsitter geword van die NP se Jeugbond in 1953. Later het mnr Webster my vertel ek is gekies tot hoofseun - maar omdat ek Afrikaans was, het ek dit nie geword nie. Webster het nogal my rug gedek."

Hy is Lugmag toe en het vlieglicënier geword van die Sabre F86. Later het hy hoof: vliegoperasies van 1 Eskader op Pietersburg geword. Van 1972 tot 1975 was hy Lugmag-attaché in Londen.

Daarna het hy hoof van Lugstaf Inligting geword en nog later hoof van die tak Nasionale Vertolkings by die Sekretariaat van die Staatsveiligheidsraad. "Dis 'n rotasiepos waar mens alle inligting op nasionale vlak moet vertolk."

'n Man so reg uit die hart van die PW Botha en Totale Aanslag-era.

In 1968 het hy hoofdirekteur van Militêre Inligting geword en daarna hoofdirekteur van Beplanning van die Departement van Inligting en hoof van die Nasionale Kommunikasie-komitee in 1986.

En om te wys dat hy geen rassie is nie, vertel Groenewald dat hy die doyen van die Air Attaché Association was wat daarvoor gesorg het dat swartes lede van die vereniging kon word. "In 1975 het die Attaché Association in die Suid-Afrikaanse ambassade byeengekom en elke Kommunist en elke swart leier van Afrika was daar."

Het hy 'n probleem met Marxiste in 'n toekomstige regering? "Die kern van die probleem is Marxisme," sê Groenewald met 'n oog-wat-'n-bars-kan-kyk.

"Die Kommunistiese Party is in beheer van die ANC en het daarin geslaag om elke heelydse pos in die ANC en die National Executive te beklee. Die siel van die ANC is Kommunisties - en die mense wat sê die ANC en die SAKP moet skei, weet nie waarvan hulle praat nie. As die SAKP van die ANC sou skei, bly niemand oor nie."

DIE GENERAALS rondom hom is almal uit die Totale Aanslag-tydperk. Soos genl Constand Viljoen (voormalige hoof van die SA Weermag). Hy was eers huiwerig, sê Groenewald, maar nou het daar 'n "ongelooftlike gees van samewerking ontstaan".

Genl Mike Geldenhuys, voormalige Kommissaris van Polisie, het hom aan die Komitee onttrek en ook genl Lothar Neethling, afgetrede hoof van die polisie se Forensiese Laboratorium, omrede dié se hangende appèlsaak teen VWB, sê Groenewald.

Hy het in 1990 afgetree, "primêr omdat ek nie langer die Staatspresident kon ondersteun nie. Ek sien hom in dieselfde lig as Piet Retief. Nie verkeerd om te onderhandel nie, of dat 'n ooreenkoms met Dingaen bereik is dat hulle eers die beste by Sekonyela moet gaan haal nie.

"Retief het wel twee foute gemaak: hy het Dingaen vertrou en staatgemaak op checks en balances en 'n stukkie papier wat hy geglo het die voortbestaan van 'n volk kan verseker. Hy het die woord van Dingaen aanvaar, hulle laat ontwapen, en in die kraal ingegaan om fees te vier."

Die enigste manier om te verseker dat die volk voortbestaan is om die mag (ekonomies en militêr) in eie hande te hou, sê Groenewald. En om oor 'n eie grondgebied te beskik en 'n beleid en ideaal te volg wat vir God aanvaarbaar is.

WAAR KOM GOD in die prentjie? "God bepaal die voortbestaan van nasies. As ons nie binne ons Calvinistiese lewensbeskouing leef nie, kan ons nie verwag om as volk voort te bestaan nie."

Hoor 'n mens érens die stem van prof Willie Lubbe van die Afrikaanse Protestantse Kerk (APK) wat in 1987 van die NG Kerk weggebreek het? Groenewald sê ja, dis deesdae vir hom moeilik om langer lid van die NGK te bly. Hy oorweeg dit om na die APK of die Hervormde Kerk oort te gaan. Die Calvinisme is immers 'n allesomvattende lewenswyse.

die einde van 'n era is op hande...

HOU DIÉ RUIMTE DOP

CREDO MUTWA VOORSPEL NOG SLUIPMOORDE

Die toekoms, soos gesien deur 'n Afrika-wysgeer

Credo Mutwa het die Soweto-opstand van 1976, die Falklands-oorlog, die val van die Berlynse Muur en die dood van Chris Hani en Oliver Tambo voorspel. Hy is al dekades lank die mees prominente tradisionele filosoof en mees senior sangoma in Suid-Afrika en die amptelike rekordhouer van die geskiedenis van die Zoeloe. En tog het die meeste wit Suid-Afrikaners eers verlede naweek met sy gesprek met Felicia Mabuza-Suttle van CCV se Top Level van dié Afrika-wysgeer kennis geneem. **MAX DU PREEZ** vertel meer van Mutwa en sy merkwaardige uitsprake

DAAR kan nie nóg 'n mens wees soos Credo Mutwa nie, glo 'n mens as jy 'n ruklank met hom gesels het: hy is in sy siel 'n tradisionele Afrikamens, maar terselfdertyd kan hy met enige Westerse filosoof of politikus oor moderne ideologieë of huidige wêreldgebeure debatteer.

Ná die 1976-opstande is hy as 'n "collaborator" gebrandmerk, is sy tradisionele kraal in Soweto afgebrand en moes hy Bophuthatswana toe gevlug. Mutwa sê dié aggressie teen hom het ontstaan toe 'n swart verslaggeefster geskryf het hy het gesê die weemag moet die Sowetokinders onder beheer bring - iets wat hy sê hy nooit gesê het nie.

Mutwa is 'n sanusi, die hoogste vorm van sangoma of inyanga. Waar gewone mense en sangomas God as God die Vader aanbid, verduidelik Mutwa, aanbid 'n sanusi God as God die Moeder.

Mutwa sê nog 'n prominente swart leier gaan binnekort vermoor word, waarskynlik binne die volgende agt maande. Hy wil nie sê wie dit is nie, hy sê net dit is iemand vir wie hy die hoogste respek en liefde het. Die moordenaars, sê hy, is plaaslike marionette van ryk internasionale groepe.

Staatspresident FW de Klerk se lewe is ook tans in "baie, baie groot gevaar", sê Mutwa. Hy word bedreig deur "van sy eie mense", maar dieselfde internasionale misdadigers wil hom ook vermoor.

"Wat my siek maak oor my gawe van heldersienheid, is dat God my nie ook die medisyne, die krag of die stem gee om te keer wat sien gaan gebeur nie."

Mutwa sê Suid-Afrika kry baie binnekort 'n swart regering, maar dié regering gaan nie vrede bring vir Suid-Afrika nie. "Daar lê nog vir ons een jaar van baie, baie slegte moeilikheid voor, en dit is 1994. Eers in 1995 gaan ons 'n bietjie rus hê.

"Maar die spesiale jaar is 1997. Dit gaan 'n baie mooi jaar wees. Die geeste het aan my geopenbaar dat in 1997 - nadat die meeste van ons huidige leiers dood is - 'n regering van

Credo se boodskappe

Felicia Mabuza-Suttle van die program Top Level op CCV het Sondagaand vir Credo Mutwa gevra om 'n boodskap aan al Suid-Afrika se politieke partye te stuur.

Dit is wat hy gesê het:

Aan die PAC: "Don't throw the big heavy stones. We are making love and want to drink much beer. We don't want to see the huts burning."

Aan die NP: "Hei, word wakker, menere. Julle is vas aan die slaap, jong. Die historiese wa ontvlug julle. Opsaal, Boerel!"

Aan die KP: "Menere, you, like me, belong to the past. Your hour is passing. Let it pass nicely. Do not leave footprints of blood in the desert of our country's history."

Aan die DP: "Hey, you dreamers. You are like me, you dream. Put some more reality to your dreams."

Aan Inkatha: "You are building, great ones. Your forefathers never built with the assegai, they built with the hoe."

meestal vroue aan bewind gaan kom. Dié regering gaan deur 'n baie snaakse man gelei word. Dié snaakse man gaan 'n Moslem wees. Moenie my vra hoekom nie.

"In 1997 sal vrede die eerste keer op Suid-Afrika neerdaal, want vir die eerste keer gaan 'n gemeenskaplike gevaar die mense van Suid-Afrika in die oë staar. Daar gaan opstande in baie ander plekke in die wêreld wees. Daar gaan 'n nuwe oorlog in die Midde-Ooste wees, en miskien gaan dit Suid-Afrikaners weer na mekaar laat kyk as broers."

MUTWA SÊ HY HET die geweldpleging wat Suid-Afrika nou ervaar, al lank voor 1976 gesien. Hy het 16 Junie 1976 self lank voor die tyd in besonderhede voorspel.

"Selfs die mees primitiewe stamme laat mense uitlaakleppes toe waardeur hulle hul menings kan lug, waardeur hulle dit wat hulle ongelukkig maak, kan uithoes.

"Vir meer as veertig jaar in Suid-Afrika is ons mense verbied, met die dreigement van tronkstraf of erger, om te kla oor die goed wat in die land verkeerd gegaan het. In Suid-Afrika was dit altyd buig of bars, wees gehoorsaam of word vervloek.

"Deur die jare het 'n verskriklike golf van woede in ons mense se harte opgebou, geslag ná geslag. Ek weet nie hoeveel mense besef dat twee hele geslagte verbygegaan het terwyl ons mense onder 'n moderne tegnokratiese outokrasie gelewe het nie.

"Dié woede het opgebou en opgebou. Kinders het gesien hoe hulle ouers verneder word. Op hul beurt het hulle volwassenes geword en is self verneder - met hulle kinders wat moes toekyk. So het dit aangegaan. Só het 'n diep woede binne-in ons nasie opgebou, 'n woede wat vandag nog nie besweer is nie."

Mutwa glo daar moet 'n moratorium op alle gewapende groepe in Suid-Afrika geplaas word. "Hoe kan ons mense saam praat

as hulle assegaie onder hulle komberse wegs- teek? Hoe kan ons hande vat as ons gif aan ons hande gesmeer het?

Mutwa sê Suid-Afrikaners moenie te gerus wees dat 'n demokrasie ons voorland is nie. "Vir 'n lang tyd het baie van die mees totalitêre state in die wêreld hulself demokrasieë genoem, baie van hulle in die Weste. Demokrasie is soos liefde, dit is 'n woord wat hom tot baie misbruik leen.

"Die mense van Suid-Afrika moet pasop dat hulle nie 'n rot kry toegedraai in 'n sjokolade- papier nie - 'n rot van onderdrukking toegedraai in 'n sjokoladepapier met die naam demokra- sie."

WAT HOM SWARMOEDIG oor die toe- koms stem, is dat "goed verkeerd-om gedoen word", sê Mutwa. "Pleks daarvan dat mense op grassroots-vlak vertroetel word, saambring en geestelik en fisiek gevorm word, probeer mense die situasie van bo-af ondertoe oplos, eerder as van onder-af boontoe."

Dis hoekom die demokrasie in Suid-Afrika misverstaan word, sê hy. "Demokrasie is wan- neer 'n klomp boere met mekaar beginsaamwerk. Dan verkies die boere 'n raad om geskille te besleg. So gaan dit op tot hulle 'n staatshoof verkies."

Mutwa sê as 'n sanusi is daar groot getalle mense wat hom as tradisionele heler kom besoek. "Dit bekommer my dat so baie mense wat my kom sien, kla van gewelddadige drome. En nog 'n ding wat my bekommer, en ek wil die leiers vra om daarvoor te begin omgee, is die massiewe depressie, 'n diep-gewortelde de- pressie wat onder ons jongmense woed."

Mutwa sê terwyl wit-op-swart-apartheid die laaste dekades 'n paar duisend lewens gekos het, het "swart-op-swart-apartheid" in Afrika al miljoene lewens geëis. Dit werk só, sê hy: "Toe die kolonialiste in Afrika aangekom het, was daar baie stamme in Afrika. En die kolonialiste het dadelik begin om stamme teen mekaar op te steek. Daar is selfs sterk historiese getuienis dat koning Shaka verskeie keer gemanipuleer is om ander stamme in Natal aan te val, en so ook is ander van ons konings gemanipuleer. Só het die vyandigheidsindheid tussen stamme ontstaan.

"As jy regses vra, sal hulle vir jou sê die Zoeloes en die Xhosas is tradisioneel vyande. Dit is absolute onsin. Die Zoeloes en die Xhosas het mekaar nog nooit op 'n slagveld aangevat nie. Dié geloof is met voorbedagte rade deur die koloniale owerhede uitgedink om verdeling tussen swartmense te skep. Dit is op dié manier dat apartheid deur die jare tussen verskillende stamme ontstaan het, aangewakker deur die kolonialiste."

Mutwa het 'n besondere obsessie oor die Britse kolonialis sir George Grey, wat hy 'n "sinistere man" noem. Hy is deur die Britse koloniale owerheid na Nieu-Seeland gestuur om die Maori's te betuel, en hy het dit gou en suksesvol gedoen met die manier waarop hy die hoofmanne gemanipuleer het. Toe stuur hulle hom na die Kaapkolonie toe om die Xhosas te bedwing. Mutwa sê Grey was eintlik verant- woordelik vir die Xhosa-volksmoord waarvoor Nongquase die skuld gekry het, en sê Grey was ook die man wat die pasboekstelsel ingevoer het.

Noodkreet uit die Vaaldriehoek

Die hel is los in die townships van die Vaaldriehoek, maar dié gebied word aan sy eie lot oorgelaat. Ds Kruger du Preez, voorsitter van die gebied se vredeskomitee wat al self 'n paar keer die slagoffer van geweldpleging was, het dié week 'n desperate beroep om hulp, begrip en samewerking gedoen.

DIE spanning in die townships van die Vaaldriehoek is breekpunt, sê Kruger du Preez, NG predikant en ook voorsitter van Koinonia in die gebied, met meer as dertig mense wat die laaste tien dae uitgemoor is en die skoolkinders wat amok maak.

"Die konflik tussen ANC- en Inkatha-ondersteuners kan enige oomblik weer uitbars; ons onderwysituasie is in absolute chaos. Om alles te kroon, het die departement van Gesondheidsdienste en Welsyn pas ons voedingskema eensydig stopgesit - ons voed 60 000 mense - en die beheer daarvoor aan blankes in Vereeniging oorgegee.

"Dié stap kan net die spanning vererger. Die voedingskema kan nou nie meer behoorlik opereer nie. Elize Greyling, die vrou wat die skema beheer het, 'n wit vrou wat elke dag in Sebokeng is en heeltemal in die gemeenskap aanvaar word, is doodeenvoudig gesê haar dienste word nie meer benodig nie. Nie ons voorsitter, Vader McCamel, of ek, die onder-voorsitter, is eers geraadpleeg nie.

"Ons is bevrees 'n baie groot deel van dié geld gaan nou aan blankes, en daar is die nood en die werkloosheid nie so groot nie. Dit was 'n verstommende stap wat ons bevrees maak vir die gevolge daarvan. Maar dit is tipies van hoe dit hier gaan. En dan sit ons met 'n werkloosheidsyfer van by die 80 persent, en die misdaad is soos 'n veldbrand.

"Daar is groot ontevredenheid met die polisie. Ons vrede- skomitee bestee driekwart van ons tyd aan dié probleem. Die ANC-alliansie het gister by 'n vergadering gesê dat hulle kan bewys dat 300 moorde die afgelope twee jaar gepleeg is waarvoor niemand aangekla is nie. Ná die moorde van die agtien mense van Sebokeng is sewe mense gevang en dit is met groot fanfare bekend gemaak, maar almal is weer losgelaat.

"Die ANC-alliansie se ouens het gister weer by hulle vergadering in Vereeniging gesê hulle ondersteun die polisie ten volle en hulle is selfs bereid om skuldiges uit te snuffel, maar hulle sê die polisie weet wie is die kriminele en die persepsie by hulle is dat die polisie bloot sê: laat hulle mekaar maar moor, laat hulle maar aangaan.

"Ek sê nie dis waar nie, maar dis die persepsie wat ongelukkig bestaan. Dit maak ons as vredeskomitee baie, baie bekommerd. Ons het op die oomblik redelike kommunikasiekanale met brig Floris Mostert. Maar wat die offisiere dink en sê, kom nie op die grassrootsvlak uit nie, en boonop weet die gewone polisie nooit wat die Interne Stabiliteitseenheid doen en sê nie.

"Ek was nou namens die vredessekretariaat by die joernaliste se opmars in Sharpeville. Toe kom daar twee Casspirs aan en ek gaan na die manne toe en sê kêrels, kan julle 'n bietjie terugbeweeg. Wie is jy? vra hulle. Ek is van die vredeskomitee, sê ek. Nee, ons het nog nooit van so iets gehoor nie, sê hulle.

"Die offisiere vertel vir ons hulle hou gereeld kampe en vertel die polisiemanne van die vredesstrukture. Maar die polisie met wie ons te doen het, weet nie van ons nie en respekteer ook nie die party-leiers wanneer hulle op die toneel is nie, want dit is nog vir hulle 'n vreemde gedagte. Dit alles dra by tot 'n geweldige frustrasie in 'n situasie wat min mense besef soos 'n bom is wat enige tyd kan ontplof.

"Die leierskap van die ANC-alliansie het werklikwaar op dié stadium alle hulp nodig om sterk te kan optree en sterk leiding te kan gee. Nou kom hulle onder skoot want die mense sê: julle praat altyd met die polisie en daar kom niks van nie. Julle sit gedurig met die vredessekretariaat en daar gebeur niks nie. Nou is daar sterk druk: onttrek uit die vredesakkoord, hou op met die polisie praat. Ter wille van die leiers wat stabiliteit wil bring in die plofbare situasie, moet daar dringend iets gedoen word.

"Inkatha het pas onttrek uit die vredeskomitee, wat baie ongelukkig is. Juis met die joernaliste se opmars wou hulle in Sharpeville ingaan as deel van die vredeskomitee. Ons het gevoel die situasie op die grond was nie sodanig dat ons hulle kan toelaat

nie. Ons wou nie 'n herhaling van die voorval in Zone 7 hê nie waar ek met Chris Hani se roudiens onder baie moeilike omstandighede moes vlug omdat 'n Inkatha-vrou van die vredeskomitee saam met my in die kar was. Hulle het ons met klippe gegooi en daar is met AK47's op my geskiet.

"Daar is groot spanning tussen die ANC en Inkatha, veral na die Boipatong-massamoord. Ons vredeskomitee was by KwaMadala en Boipatong en het vir die mense gevra: kom ons maak vrede. Maar die situasie is só sleg dat die vrouens by Boipatong opgestaan en gesê het: wie is jy om vir ons te kom praat oor vrede? Sien jy hierdie dogterjie wat verlam is, sien jy ek kan nie meer loop nie, weet jy my man is langs my doodgeskiet?

"Dit is die atmosfeer. Jy durf nie eens die naam van Inkatha of die polisie noem in die townships nie. In dié stadium beteken vrede om die mense uitmekaar te hou.

"Ons is versoek om nou op nasionale vlak die probleem van maklike borgtog te opper. 'n Man word gevang, maar môre is hy op borgtog en dan gaan brand hy die huise af van die mense wie hy dink hom verkla het. Dosyne huise is net dié laaste paar dae al afgebrand."

Du Preez sê die vredeskomitee is baie opgewonde oor oorlede Chris Hani se voorstel dat die self-defence units in vredesstrukture verander moet word, en hoop om dié voorstel te kan deurdruk.

"Ons gaan onder lewensgevaar in townships in. Ons praat van 'n miljoen mense, maar ons komitee het tien uitvoerende lede. Ons dring nie tot op grondvlak deur nie."

Hy sê hy wens die media, veral radio en TV, wil meer betrokke raak by die vredesopgaves eerder as om net oor geweld en bloedvergieting verslag te doen.

slagoffers sonder simpatie

Ons regstelsel en samelewing beskerm kinders teen molestering en mishandeling binne die gesin - maar vir vroue wat deur hul mans geslaan word, is daar maar min uitkoms of simpatie. **ESMA ANDERSON** kyk na die RGN se nuwe verslag oor vroueslanery - en van die voorstelle wat vroulike slagoffers self doen oor hoe hulp daadwerklik aan hulle verleen kan word

ONS ken deesdae almal mense wie se motors met geweld van hulle afgevat is, wat aangerand is, wat met 'n mes teen die maag van hul beursie beroof is, wat 'n slagoffer was van een of ander vorm van geweld.

Maar min aandag word gegee aan vroue wat deur hul mans geslaan word - al is dit volgens navorsers die mees algemene vorm van geweld in ons samelewing.

'n Studie in Mitchell's Plein in Kaapstad in 1984 het gewys dat vroueslanery die mees aangemelde misdadaad was. Hoewel daar nog nie amptelike statistieke vir Suid-Afrika is nie, skat Rape Crisis in Kaapstad op grond van 'n inbel-meringspeiling van 1989 dat een uit elke ses vroue in die Wes-Kaap geslaan word.

Maar die situasie is moontlik baie erger, sê 'n nuwe verslag van die RGN se Koöperatiewe Navorsingsprogram oor die Huwelik en Familielewe.

Die onstellende verslag deur dr Moira Maconachie, 'n senior navorsers van die RGN, Teresa Angless van die Departement van Maatskaplike Werk aan die Universiteit van Kaapstad en Mikki van Zyl, voorheen 'n gemeenskapswerker van Rape Crisis in Kaapstad het "Battered Women Seeking Solutions: A Study Of Women Who Have Taken Refuge At The Rape Crisis Shelter In Cape Town". Dis gepubliseer as bydrae tot die huidige debat oor vroueregte.

Angless sê vroueslanery kom in Suid-Afrika dalk net so wyd voor as in die VSA - waar 'n navorsers skat elke tweede vrou word in haar leeftyd geslaan deur 'n maat. Dit strek van 'n dwarsklap tot gebreke bene en inwendige beserings tot moord.

TOG WORD VROUESLANERY dikwels nie ernstig opgeneem nie, bevind die verslag - omdat dit binne 'n intieme verhouding met die vroueslaner geskied, gewoonlik die huwelik.

In die huwelik is man en vrou nog baie ongelyk en die vrou en kinders word wyd as die man se eiendom beskou. 'n Man wat sy vrou slaan, meen hy oefen die reg uit wat die samelewing hom gee om die vrou in 'n ondergeskikte posisie te hou.

Vroue word dikwels geblameer vir hul mans se aggressie - "Sy soek mos daarna" - en word selfs beskou as inherent masochisties, skryf die navorsers.

Dié houding word versterk deur baie vroue se onvermoë om aan gewelddadige verhoudings te ontsnap. Angless sê mense verstaan nie hoe ingewikkeld dié vroue se situasies is en hoeveel moed dit kan verg om 'n man te verlaat nie. Daarom het mense min simpatie met 'n vrou wat lank binne so 'n verhouding bly.

VROUE SUKKEL GEWOONLIK aanvanklik met die emosionele kompleksiteit en teenstrydighede van die verhouding, sê Angless. Hulle is nog lief vir die man - maar dis terselfdertyd die man wat haar lewe, veiligheid en gesondheid bedreig.

Baie vroue ry 'n emosionele skoppelmaai: die spanning bou op tot die slanery losbars. Dan voel hy skuldig en hulle gaan deur 'n soort wittebroodsfasie... totdat die spanning weer van voor af opbou en die siklus herhaal word. Die vrou koester dikwels die futiele hoop dat dit een of ander tyd beter sal gaan, dat haar man sal verander.

Die meeste vroue steek dit eers vir ander mense weg dat hul mans hulle slaan - uit vrees, trots of skaamte. "I used to lock myself away and hide it," sê een slagoffer. "I always tell my

family it was this or that. I always had an excuse."

Eers verduur hulle die slanery omdat hulle hulself daarvoor blameer en bly stil om die skyn van 'n gelukkige huwelik voor te hou. Mettertyd kwyn hul selfvertroue (veral ná onsuksesvolle pogings om te ontsnap) en voel hulle hulpeloos en uitgelewer aan hul lot.

'n Groot struikelblok is 'n vrou se finansiële afhanklikheid van haar man. Baie vroue byt vas omdat hulle geen ander heenkome het nie.

Dikwels kan haar familie weens die behuiskrisis en finansiële gebrek haar ook nie help of inneem nie. Dit kan selfs vir hulle gevaarlik wees. Uit vrees dat hulle ook aangerand gaan word, keer die vrou dikwels terug na haar man.

DIE MEESTE VROUE in die studie het ook by welsynsorganisasies, die regstelsel, hul kerke, werkgewers en dokters om hulp gaan aanklop. Maar hulle loop hulle vas in die wyd verspreide siening dat die gesin tot elke prys bymekaar gehou moet word en dat 'n vrou die "eiendom" van haar man is. Een vrou vertel: "The Father said he is scared to separate people. He is there to put us back again..."

En mense se onwilligheid om "in te meng" sluit baie potensiële deure vir ondersteuning en hulp. Selfs die polisie tree dikwels nie op nie omdat dit 'n "huishoudelike aangeleentheid", "familietwis" of "huishoudelike geweld" is.

Slaan 'n man 'n vreemde vrou, word hy aangekla van aanranding - maar as hy met haar getroud is, beskerm die reg haar nie werklik meer nie. En mans wéét dit, sê Angless. Dié houding sanksioneer bloot die vroueslaners se gewelddadige gedrag.

Van die vroue sê hulle kon eers hulp kry nadat hulle voorgegee het hulle is geskei: "I often called them. They wouldn't even come, so then I acted as if I was someone else, and said there's a divorced woman here who's being hit. I knew otherwise they wouldn't come."

Maar baie vroue laat vaar self die klagtes wat hulle ingedien het en dit kan die polisie laat meen hulle mors hul tyd. "Baie keer dan drop ek dit weer, want wie gaan dan werk vir die kinders? Daai tyd het ek altyd gedink aan my kinders," vertel een vrou. "I would make a case, but sometimes I would feel sorry and withdraw it, or his mother would bail him out. He just gets a warning or a fine."

Om hulp te kry by die welsyn- of regstelsel moet die vrou ook deur 'n burokratiese proses worstel. Boonop maak die

welsynstelsel in Suid-Afrika nie werklik voorsiening vir die slagoffers van vroueslanery nie.

Tog is die welsynstelsel een van die beste plekke vir vroue om hulp te kry - veral emosionele ondersteuning en hulp om deur die burokratiese proses te kom of om in kontak te kom met die skuilings. Dié skuilings bied 'n konkrete alternatiewe tuiste - en baie vroue kry dit daar vir die eerste keer reg om die geweldsiklus waarin hulle vasgevang was, te verbreek.

Twee derdes van die vroue in die studie het reeds hulp gesoek by die regstelsel. Sommige het maande gewag vir egskedings om voor te kom. Regsaksie help dikwels ook maar min omdat baie vroueslaners besef dat vredesbriewe en interdikte net simboliese maatreëls is wat hulle op lang termyn nie keer om wéér hul vroue te slaan nie. Totdat die regstelsel begin om vroueslanery in teorie én praktyk te verdoem, sal vroue nie werklik gelyke behandeling voor die reg hê nie, sê die verslag.

IS DAAR OPLOSSINGS? Die voorstelle in die verslag is hoofsaaklik gegrond op die vroue se eie ondervinding en probleme.

Al die vroue in die studie het gesê die skuiling (Rape Crisis Shelter in Kaapstad) het die meeste gehelp om hulle weer op hulle voete te kry. Maar in Suid-Afrika is daar net drie sulke skuilings. Meer skuilings is nodig en hulle moet beter befonds en toegenus word, beklemtoon die vroue.

Veral drie soorte skuilings is genoem: krisis-skuilings waar vroue vir 'n aand of wat kan bly; interim skuilings soos die een in Kaapstad waar vroue vir omtrent twee maande kan bly; en staatsgesubsidieerde halfweg-huise omdat baie vroue die oorgang van die skuiling terug na die gemeenskapslewe moeilik vind - veral as hulle van voor af moet begin sonder ondersteuning, geld of blyplek.

Wat die regstelsel betref, moet 'n oorkoepelende beleid opgestel word oor hoe om op te tree in gevalle van huishoudelike geweld, sê die verslag. In lande soos Brittanje, die VSA en Australië spits spesiale polisie-eenhede hulle toe op geweld teen vroue. Nog 'n voorstel is dat arrestasie noodwendig moet volg op 'n klag. In sommige lande word die regstelsel ook verplig om die man te vervolg sodra 'n klag gelê is - en kan die vrou dit nie terugtrek nie.

Die polisie moet ook beter opgelei word oor hoe om op te tree in sulke gevalle. Vredesbriewe moet makliker bekom word, interdikte moet goedkoper wees om te bekom, vinniger verwerk word en strenger toegepas word.

Toegang tot regshulp moet vergemaklik word - asook egskedings, want baie vroue se lewens word bedreig.

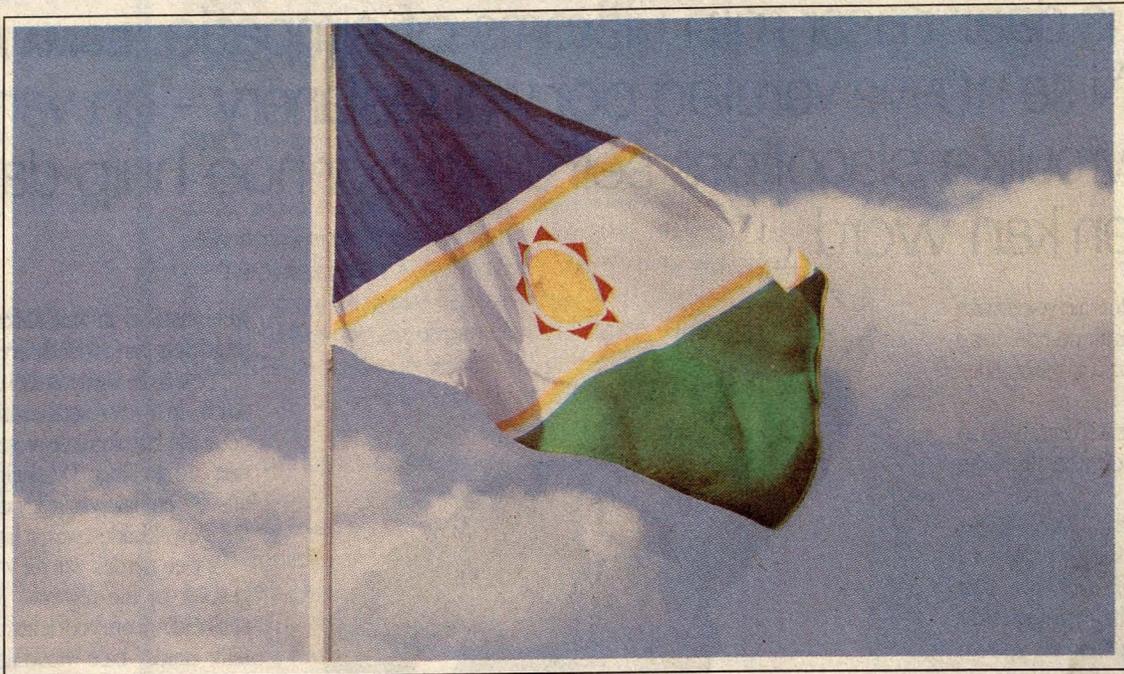
Geriewe vir kindersorg moet ook goedkoper en meer toeganklik wees, sê die verslag. Vroue met klein kinders sukkel om werk te kry as daar niemand is om hul kinders goed te versorg nie.

Die vroue sê daar behoort in elke gemeenskap 'n plek te wees waar slagoffers raad en krisis-voorligting kan kry. En dié dienste moet geadverteer word.

En baie belangrik, sê die verslag, is dat vroue die stilswye moet breek. Ondersteuningsgroepe en gesprekforums sal baie vroue die moed gee om iets daadwerkliks aan hul situasie te doen.

En mans, sê die vroue, sal dan dalk besef dat hulle nie kan staatmaak daarop dat die vrou sal swyg nie. Hul eie stilswye, sê die vroue, het gehelp om hulle meer hulpeloos en gevange te hou.

ONDER ONS VAANDEL...

JOU PLEK IN DIE SON.

Wie kan met eerlikheid ontken dat Suid-Afrika se toekoms oor die afgelope paar jaar onherroeplik verander is deur dramatiese politieke vernuwings? Vernuwings gebore uit fundamentele hervormings binne die Nasionale Party.

Sekerlik een van die ingrypendste voorbeelde hiervan was die oopstel van Nasionale Party-lidmaatskap aan enigeen wat ons waardes van vryheid, vrede en geregtigheid onderskryf.

Ons uiterlike voorkoms moet nou die innerlike vernuwing weerspieël. Met trots stel ons dus ons nuwe simbool en kleure bekend.

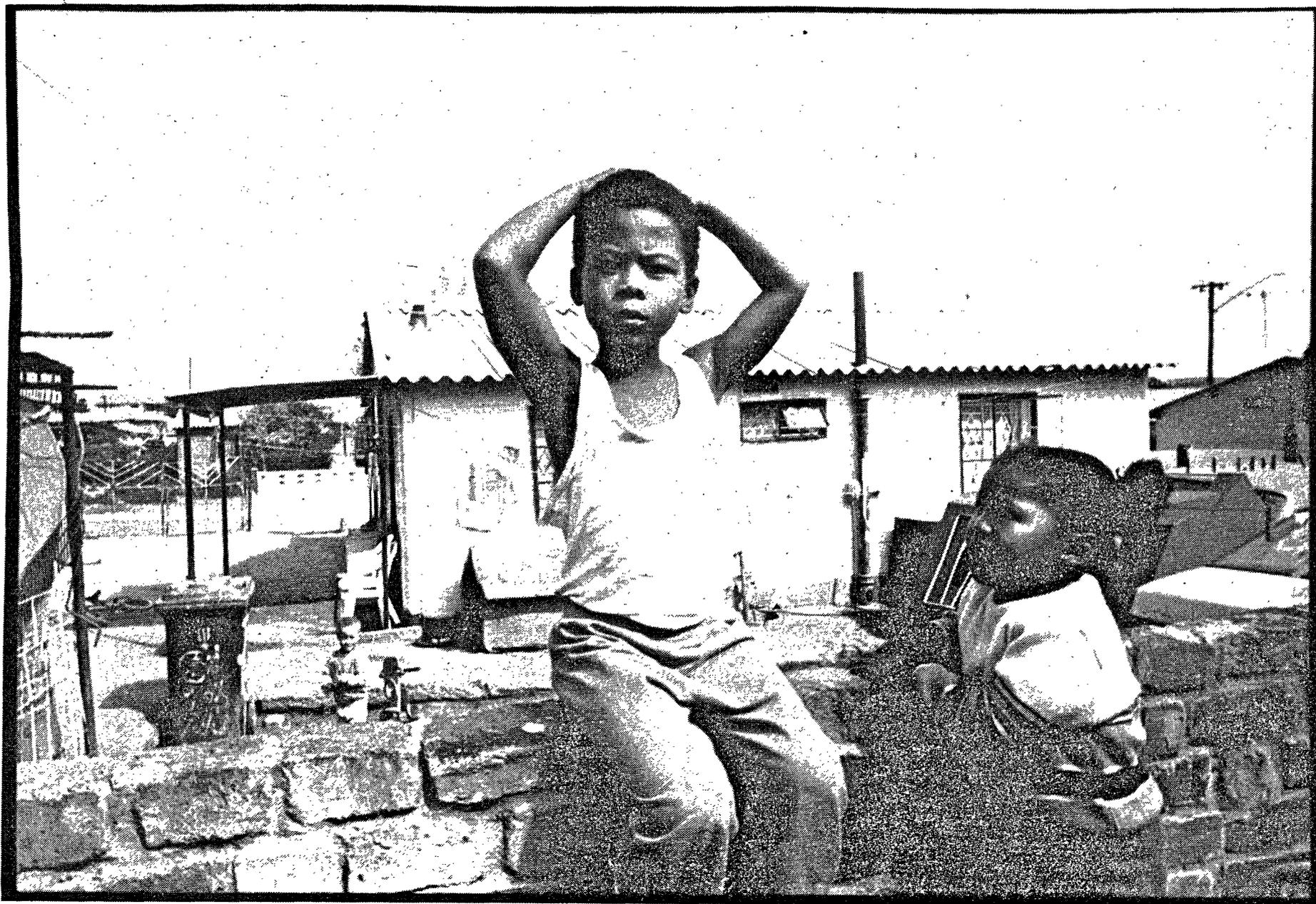
Ons nuwe simbool is die son. Dit simboliseer stabiliteit, warmte en groei vir alle Suid-Afrikanners.

Maar nog belangriker as die simboliek, is die realiteit: net die Nasionale Party beskik oor die wil, die ervaring, die beleid en die vermoë om jou werklik jou regmatige plek in die son te kan bied.

Opgestel en uitgegee deur P. Coetzee, Markgebou, Parlementstraat, Kaapstad.

COMAF21245

EERSTERUST: dié dorp doen sy naam gestand

Kan die mense van Eersterust as “Boereboeties en -sussies” beskou word? **VIRGINIA KEPPLER**, 'n oud-inwoner van Eersterust en tans 'n “Joster”, en fotograaf **SALLY SHORKEND**, het dié bruin woonbuurt buitekant Pretoria besoek om uit te vind

AL gehoor van die “Stad van Melk en Heuning” met sy uitsonderlike mense? So word gepraat van Eersterust, die bruin woonbuurt net buitekant Pretoria, tussen die wit woonbuurt East Land en die swart woonbuurt Mamelodi.

Eersterust se bruin gemeenskap is deur die destydse Groepsgebiedewet geskep. Baie van die ouer inwoners kom uit gebiede soos Lady Selborne, Marabastad, ou Highlands en die ou Skoolplaas.

In dié ou gebiede het almal eers saam gewoon: Indiërs, bruinmense, swartmense, Chinese en hier en daar 'n witmens. Maar toe kom die apartheidswette en elke ras word na 'n afsonderlike woonbuurt gestuur. Die bruin trek na Eersterust het beslis nie uit vrye wil geskied nie. Dit was baie verder van

die stad en destyds was motors skaars. En mense het gehou van die gesellige “gemengde” gemeenskappe wat hulle moes verlaat.

Maar die erwe in Eersterust was darem goedkoop en mense kon dit bekostig om 'n huis te bou.

Destyds was daar geen skole in Eersterust nie en die kinders moes nog skoolgaan in Highlands en Fergeson. Eers heelwat later is die eerste laerskool gebou, die Eersterust Primêre Skool - vandag bekend as die Laerskool PS Fourie. Heel party van Eersterust se onderwysers het as kinders hier op die skoolbanke gesit.

Eers het Eersterust net bestaan uit Nantes, Watloo, Highlands Park en Claremont Side - die gebiede waar die eerste

woonhuise opgerig is. Maar ná die groot trek het die gebied vinniger begin uitbrei. Vandag is Eersterust baie groter en dit groei steeds.

MET DIE EERSTE oogopslag kan Eersterust vir jou na 'n gemeenskap van onderwysers lyk, maar hier sal jy ook 'n hele paar dokters en prokureurs ontmoet wat aan die oudste hoërskool hier gematrikuleer het, die Hoërskool Eersterust No1.

Hier woon mense met ambisie, toekomsgerigte mense. Dis 'n hegte gemeenskap: almal ken mekaar, mense wil graag vooruitgang maak in die lewe.

Dis 'n opvallend godsdienstige gemeenskap: Sondagog- ▶

daai tyd was dit rof en deurmekaar

ANTIE CECILIA ADAMS, 75, dink só terug aan die ou dae: "My ma en pa het mos uit Paul Kruger se kitchen uit getrou - ek sê vir jou reg uit Paul se kitchen uit. Hulle ouers was slawe en het ook daar op die plase vir die boere gewerk en toe werk hulle maar vir Paul Kruger-hulle. Nou voordat my ma sterwe, het sy my gevat en my gaan wys waar Paul se kerk was - die Doppekerk, ja.

"Ons was 18 kinders en toe het my ma-hulle my vir die Van der Merwes gegee en daar het ek onder hulle gewerk. Ek het maar geleer om my naam en van te skryf, want jy sien ek het nooit skoolgegaan nie. Toe ontmoet ek my man net hier in Pretoria met die gekuiery van myniggies. Ons het toe ook hier kom bly.

"Maar laat ek jou vertel hoe die plek daai tyd gelyk het. Sien jy daar waar GM Stores vandag is, my ma het dáár gewoon en gesterwe. En ek kan nou nie vir jou sê hoe oud my ma was nie, want dit het hulle ons nie vertel nie.

"Nou, ek het daar onder by die slaps gebly daar reg teen die wal. Daai tyd was die plek baie groot, 'n groot lokasie en daar reg teen die berg (sy wys so met haar hand na die noorde toe) het die Mandebelles [Ndebeles] gebly, dié wat nog die dik krale dra.

"Hier onder by ons was somer so deurmekaar gebly. Al die Afrikaanssprekendes het maar hier in Eersterust gebly, want dit was hulle plek. Party het stemme gehad, maar my

ouers het mos nie stemme gehad nie. Die kleurlinge in daai tyd was die De Waals, die Blacks en die Haartjies. So het ons maar gelewe in daai tyd met mekaar.

"Het jy al gehoor van die oorstroming 'n hele paar jaar gelede hier in Eersterust? Dit was in 1978. Ek het daar op die spruit se wal gebly, daar in Highlands Park waar ons so onder die waters was.

"Weet jy wat daar gebeur het? Laat ek nou mooi sit, dan vertel ek.

"Ek en my agt kinders en kleinkinders en my man het daar teen die spruit gebly toe die waters kom. Ons was lelik onder die water. Toe daai stroom waters drie-uur begin daar by ons kom, was ek in die huis. Ek het net gevoel toe ek afklim van die kooi af ek trap in water - en toe is my man se been ook nog gebreek en in sement.

"Toe daai waters kom dat die vensters en die deure breek, toe moes ons regop op die kooi staan.

"Toe't my seun, die een wat van die kamp af kom, Harry, toe breek hy die ceiling uit van daai huis, toe het hy al die kinders op die middel-muur gesit en toe staan ek en my man regop op die kooi.

"Toe vra my een dogter: 'Ma moet ek bid?' Toe sê ek nee. Jy moes al lankal gebid het, ek bly julle sê bid en bid reg. Bly nou stil, as julle stilbly dan sal die waters sak, maar as julle aanhou skreeu dan sal die waters ons vat.

Antie Cecilia Adams, 75, "Ons was 18 kinders en toe het my ma-hulle my vir die Van der Merwes gegee en daar het ek onder hulle gewerk"

"Man, nie lank nie en toe is die helikopter daar en hulle vat ons toe na die wit kerk daar onder en al die mense wat ook oorspoel het. Ek sê vir jou dit was geskiedenis. Dis toe só dat ons toe nou hier in Nantes kom bly het.

"Maar voordat ons hier kom intrek het, was my man al dood. Hy het nie van die plek gehou nie en het gesê ons kan hier kom woon as hy eers begrawe is en so het dit ook gebeur.

Die gebied hier was mos een van die gevaarlikste gebiede in Eersterust. Nantes het net bestaan uit die twee kamers wat jy nog hier sien, hulle noem dit mos die trein-huise - 'n lelike plek dié. Toe Nantes kom, toe kom die ander gebiede ook en so het die nuwe Eersterust begin en nuwe name gekry: dan was dit dié plek dan was dit dáái plek en vandag is dit dié plek.

NOG EEN VAN die ou inwoners wat destyds die gedwonge trek na Eersterust moes meemaak, is die 66-jarige antie Bapsie Levmer. Sy onthou: "Die tyd dat ons hier gekom het, het die witmense gesê net kleurlinge moet hier kom bly. Toe ek hier kom, was dit in 1966, in Junimaand, en toe was dit nog die ou Eersterust. Daai tyd was Eersterust nog rof en deurmekaar. Die gras en onkruid was nog hoog en daar was net bos.

"Nou kom ek vertel jou. Sien jy van hier van auntie Mary-hulle af is Highlands-mense. Ons het vanaf Highlands getrek en hier kom bly. Die meeste van die Highlands-mense is nader aan mekaar, daarvoor noem ons die plek Highlands Park. "Nantes daar bo was vóór dié stukkie gebou. Daar is ook van die Highlands-mense wat die komiteemense hier gevat het en dáár en dáárbo gaan gooi het. Baie mense van ou Eersterust het daar gebly.

"Nou daai tyd was daar nog nie iets soos die Arbeidersparty nie. As ek so mooi onthou, was daar die Federal Party, maar ek is ook nie seker nie. Maar ek weet die Arbeidersparty het eers agterna gekom.

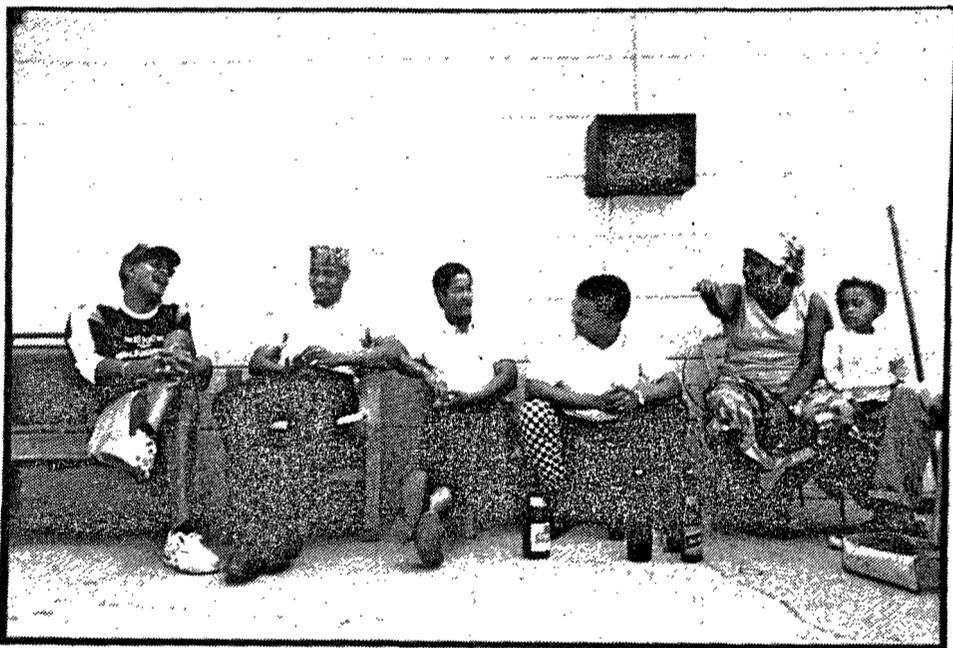
"Die mense wat hier in beheer was, was die stadsraads-mense en die predikante. Daai tyd wat die waters kom, het dié-hulle ons kom help - maar verder wil ek niks sê nie want auntie is so bang vir politiek, netnou kom ek in die moeilikheid. (Sy lag lekker uit haar keel uit.)

"Nou meneer Hoets, meneer Magardie en ek dink meneer De Gama ook, hulle was die komitee-mense en hulle het vir ons gestaan en vir ons kos gegee die tyd wat die waters ons amper kom vat het.

"Laat ek jou dié sê, jy sien daai tyd met die verspoeling was daar 'n Chinaman wat 'n winkel hier gehad het, man ek sê vir jou dit was 'n suinige man. Met dié wat die waters kom, het hy net geworry oor sy kar en sy geld en die mense skreeu vir hom om weg te kom en op die dak te klim - want jy sien die waters sou hom vat.

"Maar hy wou toe nie en het net gesê: 'My money and my car, no no I can't leave my money!'

"Dit is al wat auntie kan onthou. Jy weet die dinge het so baie jare gelede gebeur en auntie kan ook nie alles meer onthou nie..."

gend is al die kerke volgepak met oud en jonk.

Maar jy kry hier ook die alledaagse boewe en leegliërs (in Eersterust staan hulle as "stoepsitters" bekend). Vroeër was daar 'n paar groot bendes - die Mafias, die Sterlings, die Dognations. Maar baie van die ou benedelede is nou dood.

'n Nuwe groep wat mens se aandag deesdae trek, is die vredeliewende klomp seuns wat hulself die Fila Boys noem. 'n Mens kan dié tieners nie juis 'n bende noem nie, al drom hulle altyd op 'n hoek saam. Vra 'n mens hulle wat hulle drink, dan sê hulle: "Melk asseblief."

Vir 'n jongmens is Eersterust beslis nie 'n dooierige plek nie: hier wou die sosiale lewe veral op 'n naweek. Die gewildste uithangplek is die diskoteek, waar honderde mense bymekaarkom. Baie jongmense van ander plekke kom dans graag hier - veral met vakansies en op spesiale geleenthede.

SO DEUR DIE JARE van storms het Eersterust nie juis as politieke aktiewe gebied die aandag getrek nie. Die mense wou die indruk van tevredenheid, van "ons het wat ons wil hê". Die geriewe strek wel van 'n goed toegeruste biblioteek tot vullisblikke met wiele. Mense bekommer hulle minder oor wat van "Ons nuwe Suid-Afrika" gaan word as oor die huurgeld aan die einde van die maand.

Vir die jong mense is die grootste kwelling merendeels of hulle 'n uitrusting het vir Saterdag se begrafnis en Sondagand

se diskoteek. 'n Mens kan maar sê dit gaan eerder oor materiële waardes.

In 'n stadium het die Johannesburgers Eersterust se inwoners gedoop tot "die Boere se swart boeties en sussies" omdat hulle nie aan die "pen down"-staking wou deelneem in 1990 nie en ook omdat hulle nooit hul stemme verhef het oor die politieke situasie in die land nie. Die jong mense van Eersterust wou ook nie juis die Johannesburgers in hul buurt hê nie, deels omdat hulle bang was vir die invloed wat die "Josters" op die rustige plek sou hê.

In Junie 1991 is 'n ANC-tak op die been gebring met die hulp van Adverl Chambell en Antony Shkeidy. Maar die tak het ná een en 'n half jaar tot niet weggekwyn. 'n Tukkie-student skat daar is baie meer NP-lede in dié gebied as wat daar ANC-of Arbeidersparty-lede is.

Waarom? wonder 'n mens.

'n Onderwyser meen dis geriefliker vir inwoners om 'n NP-lid te wees "want dan hoef hulle nie bekommerd te wees oor wat van die land gaan word nie". Hy sê ook mense meen die NP-mense is al vertrou met die regering van die land en glo die regering kan die ekonomie weer op die been bring.

Die mense van die dorp is maar bang om hul sê te sê, meen die onderwyser. En dis seker 'n goeie ding, voeg hy by, want die skole is nooit ontwig nie en dis waarom Eersterust se matriekuitslae elke jaar van die bestes in Transvaal is.

die politici verskil, maar die mense stem saam

William Fillander... Daar vind oral ontwikkeling plaas"

Willie Hoods... "Die ECC het belofes gemaak"

Adverl Chambel... "Die mense van Eersterust het besef hulle moet self opstaan"

MET die verkiesingstryd tussen die Arbeidersparty en die Eersterust Concerned Citizens (ECC) in 1988 het die ECC loshande gewen. Dit nadat die Arbeiders al die jare die bestuur van Eersterust behartig het.

Willie Hoods, 'n voormalige ondersteuner van die Arbeidersparty en nou die voorsitter van die Nasionale Party in Eersterust, skryf dié oorwinning van die ECC toe aan politieke opportunisme: "Die ECC het belofes gemaak dat hulle die mense se huur en water-en-ligte-rekening sal verminder. Hulle het mense uitgebuit. As jy die mense agter jou wil hê, moet jy gewoonlik allerhande belofes maak en vir hulle sê jy gaan vir hulle veg. Die ECC het in daardie stadium op daai kaartjie gery en so het hulle die Arbeidersparty ontsetel en self ingekom. Dis nou bykans vyf jaar dat hulle aan bewind is, maar hulle bydrae in die gemeenskap is net mooi nul."

William Fillander, voorsitter van die ECC, verwerp dié aantygings van Hoods:

"Die ECC is 'n nie-politieke organisasie en ons ondersteun geen politieke party of instansie nie. Ons is bloot 'n gemeenskapsorganisasie. Een van die projekte waarmee ons tans besig is, is die Eersterust Beursfonds vir behoeftige studente. Die ECC is ook baie nou betrokke by die bestuurskomitee van Eersterust. Die ECC word nie gefinansier deur ander instansies nie en kry sy fondse uit die gemeenskap self.

"As jy hier deur Eersterust stap, sal jy sien dat al die parke nou ontwikkel word. Ons is besig om brûe oor al die spruitgebiede te bou, en as jy na die algehele stand van die plek kyk, sal jy sien daar vind oral ontwikkeling plaas.

"Toe die Arbeidersparty in 1983 besluit het om aan die driekamer-parlement deel te neem, het hulle bestaansreg verval. Hulle het nie die kleurlinge genader om te vra of hulle kan deelneem nie. Hulle deelname het ingedruis teen die algemene gevoel onder die mense en sodoende het hulle die grootste deel van die kleurling-stem verloor. Dit is hoekom ons hulle in 1988 so spotmaklik kon verslaan."

Maar terwyl die Arbeiders en die ECC probeer om die mense van Eersterust agter hulle te kry, het die inwoners van Eersterust verlede Vrydag self ingegryp en na die Munisipale kantore van Pretoria gemarsjeer om protes aan te teken teen hoë berafningskoste, huur- en diensgelde.

Sê Adverl Chambel, stigterslid van die ANC-tak in Eersterust: "Vir die eerste keer in die geskiedenis van Eersterust het almal saamgestaan om protes aan te teken. Die mense van Eersterust het besef hulle moet self opstaan."

vir wie gaan die mense stem?

Hoe voel Eersterust se mense oor die politieke situasie in die land?
VIRGINIA KEPPLER vra 'n paar inwoners watter party hulle gaan steun in die komende verkiesing

PHILIP FRANS JACOBUS, 90, 'N INWONER:

My lewe is nog reg. Ek steur my nie juis aan politiek nie, my kind, oupa is al klaar oud, wat gaan ek nog worry oor die wêreld? Politiek pla my regtig nie. Al wat my nou pla, is die ou been. Verder kan ek niks sê nie.

KENNETH KRIEL, 'N WERKLOSE INWONER:

As ek moet stem, stem ek vir die ANC. Op die oomblik word ons te veel uitgebuit en ons kan dit nie meer langer verduur nie. Ons het nou 'n punt bereik waar ons vir die regering kan wys ons wil ook 'n sê hê. Ek is nou moeg vir 'n witman se regering. Net soos ons die witman se geld nodig het, het ons ook equal rights nodig.

FRAYNE MARUPEN, 'N B-COM STUDENT AAN DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA:

Ek sal glad nie nou stem nie, maar ek dink ons moet vir FW try. Ek dink hy probeer hard genoeg, daar is net te veel kwaaddoeners. As ek sê

vanaf right-wing tot en met left-wing. Daar is te veel ouens wat daarop uit is om kwaad te doen en dinge te ontwig en ek dink as ons hierdie dinge uit die weg kan ruim, sal alles reg verloop.

ALLISTER KOK, 'N INWONER:

Ek gaan beslis vir die ANC stem, want ek dink hulle gaan wen, of sal ek sê hulle het reeds gewen. Maar een

ding kan ek vir jou sê: die ANC sal nooit die land kan regeer nie, maar Mandela kan. As ek dit sê, bedoel ek Mandela sal altyd die leier wees want hy het integriteit en wilskrag om dinge te laat werk.

PENNY PETERSEN, 'N BIBLIOTEKWESE-STUDENT AAN TUKKIES:

Ek sal vir die Nasionale Party stem. Op die oomblik het die NP 'n rasionele beleid wat almal wil help. Die ANC is vir my te militaristies en dit ontstel my baie.

JULIAN SITHOLE, 'N PASSER:

Die regering neem te lank om tot 'n punt te kom en hul belofes na te kom. As ek moet stem, sal dit ANC wees. Ek sou voorstel dat ons die ANC 'n kans gee en kyk waartoe hulle in staat is.

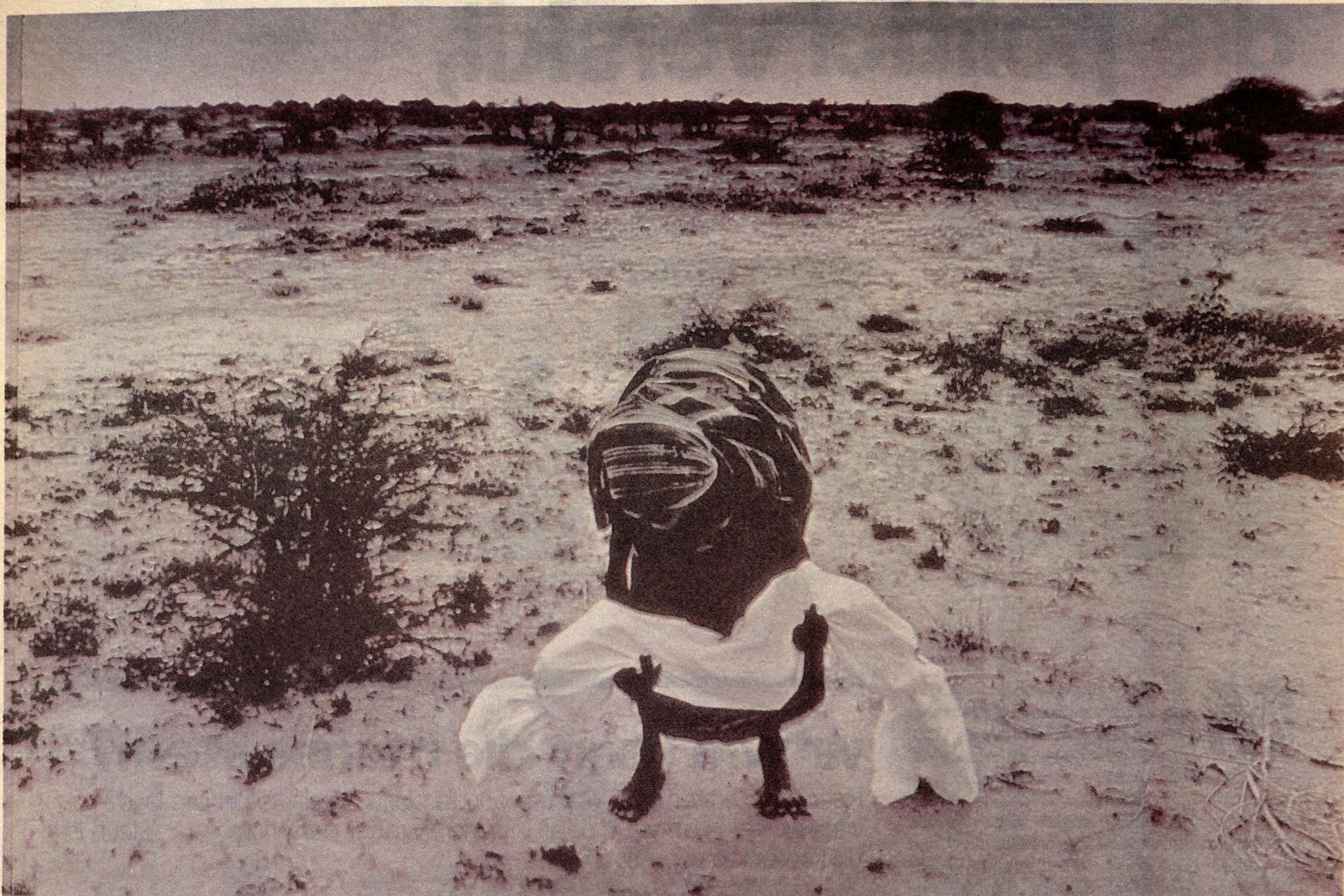
WILLIAM SWARTZ, 'N SWEISER:

Ek sal sonder twyfel vir die ANC stem. Ek wil net hê almal moet reg lewe sodat my kind ook eendag lekker met 'n wit kind en 'n swart kind kan speel.

WINNIE PETERSEN, 'N MA EN HUISVROU:

We are NP people. If our President is given a fair chance, people will see that he is a very cool and calm person, he must just be given a change.

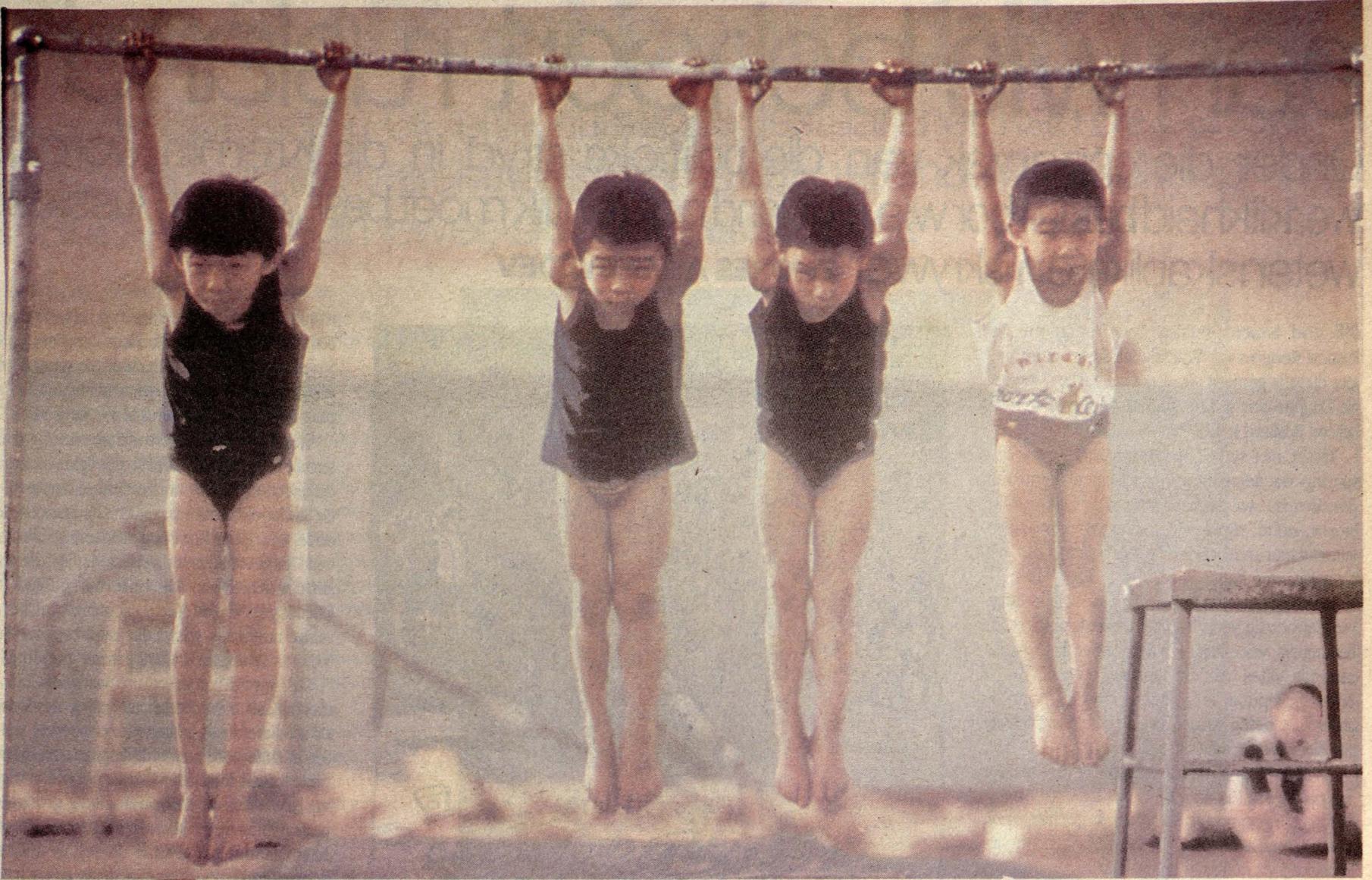
"Somalië" deur die fotograaf James Nachtwey van Frankryk is aangewys as die wêreldpersfoto van die jaar 1992. 'n Ma dra die lyk van haar kind, dood weens hongersnood, na 'n graf in die dorpie Bardera in Somalië.

Dié foto van Bill Clinton en sy gesin, pas nadat hy tot President van die VSA gekies is, is vir *Time* geneem deur PF Bentley en is die wenner in die afdeling "Mense in die nuus". Die eerste Demokratiese president in 12 jaar stap hier uit om die mense in sy tuisstaat Arkansas te gaan groet met die woorde: "The American people have voted to make a new beginning."

Die langtermyn-uitwerking van kerntoetse in Kazachstan is ontstellend te sien in dié toneel van 'n vrou wat op 14-jarige ouderdom aan bestraling blootgestel is, en haar gebrekkige seun. Die foto deur Paul Lowe van Brittanje het die eerste prys gewen in die afdeling "Die natuur en die omgewing".

Die kinders wat gekies word vir China se nasionale sportopleiding-program kom meestal uit die platteland. Op vier jaar moet hulle 30 meter in minder as 10 sekondes kan hardloop en 80 cm hoog kan spring om toelating te kry tot een van die Volksrepubliek se 3 000 "talentskole". Die opleidingsentrum op die foto deur Dominik Obertreis van Duitsland is een van elf in Beijing en het 600 leerlinge. Die klein atlete bring net twee weke per jaar by hul ouers deur - in die res van die vakansies moet hulle oefen. Die spannetjie gimnaste op die foto, wanner in die sport-afdeling, is tussen vyf en agt jaar oud.

ontmoet die mensdom

TWEE HONDERD fragmente van die werklikheid, vasgevang deur fotografe van reg oor die aardbol, is nou te sien in die jaarlikse World Press Photo-tentoonstelling, wat dié week in die Standard Bank-kunssaal in Johannesburg geopen het - om saam te val met tentoonstellings wat terselfdertyd in Nederland, Duitsland, Frankryk, Spanje en Ierland gehou word. Van die wenfoto's in die versameling, wat in 35 lande vertoon gaan word, word hiernaas afgedruk.

Die World Press Photo-stigting, gebaseer in Amsterdam, hou al sedert 1955 jaarliks 'n wedstryd om persfotografie as inligtingsmedium te bevorder en om mense 'n beeld te gee van die wel en wee van mense in ander wêrelddele. Vir die nuusjaar 1992 is 19 428 inskrywings deur 1 966 fotografe uit 87 lande ontvang.

Die enigste Suid-Afrikaner wat vanjaar 'n prys gewen het (uit 15 Suid-Afrikaanse persfotografe wat hulle ingeskryf het), is Ken Oosterbroek van *The Star*. Sy foto *Trains of Terror* is met die tweede prys bekroon in die afdeling "Algemene nuusberigte".

Pryse is in 16 afdelings toegeken aan fotografe uit Argentinië, Australië, Brasilië, Kanada, Kuba, Finland, Frankryk, Duitsland, Peru, Suid-Afrika, Spanje, Switserland, die Verenigde Koninkryk, Uruguay en die VSA.

Die tentoonstelling duur tot 26 Mei.

In Valencia aan die Mediterreense kus van Spanje word die koms van die lente met die Las Fallas-fees gevier. Op 18 Maart word 'n blomme-huldeblyk aan die maagd Maria gebring en die volgende dag word toegewy aan San José (St Josef). Op 19 Maart is daar 'n skouspel van kleure en klanke in die jubelende middestad. Die hoogtepunt kom in die aand: 'n vuurwerkvertoning en 'n reusagtige vreugdesvuur waarin die "fallas" - kartonfigure soos dié lewensgetroue perde - verbrand word. Net die heel mooiste figuur word vir die nageslag bewaar. Die foto deur Cristina Garcia Rodero van Frankryk is die wenner in die kunste-afdeling.

aan wie behoort rusland?

Onder die oppervlak van die politieke stryd in die Kremlin word in werklikheid baklei oor wie Rusland nou eintlik moet besit, sê die Russiese wetenskaplike en skrywer **ZHORES A MEDVEDEV**

DIE stryd tussen president Boris Yeltsin en die Russiese Kongres van Volksafgevaardigdes gaan nie, soos dikwels gemeen word, oor wie Rusland regeer nie. Dit gaan oor 'n meer fundamentele kwessie: Wie behoort Rusland te besit?

Yeltsin, met sy belofte van ingrypende markherforming - wat neerkom op 'n omvattende program van privatisering - wil hê Rusland se enorme natuurlike bronne, grond, nywerheid, landbou en ekonomiese infrastruktuur moet onder die volle beheer kom van die nuwe, jong kapitalistiese klas.

Die Kongres en die Opper-Sowjet - wat die belange verteenwoordig van plaaslike burokrasieë, fabrieksbestuurders, voorsitters van kollektiewe plase en die nasionale elites van die Russiese Federasie se 30 outonome republieke en 50 of meer streke - is aan die ander kant heftig gekant teen die denasionalisering van die nywerheid en die landbou.

En die breë publiek? Dié is eenvoudig verward oor wat op die spel is. In 1990-91, toe die ekonomiese krisis in die voormalige Sowjet-Unie begin het, is aan gewone mense belowe dat 'n vryemark-ekonomie voorspoed vir hulle sou bring. Maar nou veg hulle so hard om te oorleef dat hulle sulke drome nie meer glo nie.

Om met ingrypende privatisering deur te druk al druis dit in teen die belange van streek- en nasionale leiers en bestuurders kan daartoe lei dat die Russiese Federasie in duie stort, net soos ekonomiese hervorming die ineenstorting van die Sowjet-Unie in 1991 meegebring het. In dié sin is die ooreenkoms tussen oud-president Mikhail Gorbatsjof se posisie in 1991 en Yeltsin se penarie in 1993 nie toevallig nie. In 1991 was die eienaarskap van die produksiemagte van die Sowjet-supermoondheid die werklike vraagstuk onder die oppervlak van die politieke debatte oor 'n nuwe unie-verdrag. Politieke soewereiniteit, wat die meeste van die Sowjet-republieke in 1990 verklaar het, is in 1991 aangevul deur ekonomiese soewereiniteit. Elke republiek het toe die staatsondernemings en -bates in sy gebied of genasionaliseer of gekonfiskeer, en hulle losgemaak van die beheer van die sentrale regering in Moskou. Die republieke het probeer om te keer dat dié bates voor die voet geprivatiseer word as aandeelmaatskappye met die aandele eweredig versprei onder al die nasies van die Sowjet-Unie.

IN DIE 70 JAAR van sosialistiese konstruksiewerk aan die Sowjet-Unie het eiendom in staatsbesit vinniger gegroei as plaaslik geadmistreerde eiendom. Volgens die Sowjet-grondwet het die vernaamste rykdom van die land - grond, natuurlike bronne (olie, gas en steenkool inklusief), die swaar en militêre nywerhede, vervoer en kommunikasiestelsels, banke en dosyne ander ekonomiese netwerke - aan al die Sowjet-burgers behoort en is dit deur die sentrale regering in Moskou bestuur. Die republikeinse regerings het baie min oorgehou: skole, behuising, die maatskaplike infrastruktuur, koöperatiewe ondernemings, plaaslike handelsnetwerke, plaaslike vervoer en 'n paar kulturele instellings.

Die radikale 500-dae program van 1990 - wat 'n vinnige oorgang na 'n mark-ekonomie beloof het en deur sowel Gorbatsjof en Yeltsin gesteun is - het voorgestel dat die sentrale regering sy eiendomsreg op die vernaamste nywerhede moet laat vaar. Die ondernemings sou aandeelmaatskappye word, of "transrepublikeinse aandeelmaatskappye" en hul aandele sou onder die onderskeie republieke versprei word in verhouding tot die grootte van die bevolking van elke republiek. Dit sou die eerste stadium wees van 'n program van privatisering wat elke republiek die kans sou gee om te besluit wat om met sy deel van die nasionale rykdom te doen.

Die program is gesteun deur die Russiese Federasie (wat, met 'n bevolking van 150 miljoen, 'n beheerende aandeel van die nywerhede sou kry) en deur die arm, maar dig bevolkte Sentraal-Asiese republieke. Oekraïne en die Baltiese en Transkaukasiëse republieke het egter 'n diepe weersin in die plan gehad. Hulle wou hê alle staatsondernemings binne 'n bepaalde republiek moes oorgedra word na die jurisdiksie van daardie republiek. Dit was die werklike rede waarom hulle geweier het om Gorbatsjof se nuwe unie-verdrag te onderteken.

IN JULIE 1991 het Gorbatsjof sy verdrag opnuut opgestel en kompromisse aangegaan ten gunste van plaaslike belange. Hy het byvoorbeeld voorgestel dat elke republiek die grond en die

natuurlike en minerale bronne binne sy gebied moet besit. Nywerhede, aan die ander kant, sou in die Sowjet-burgers se besit bly. Maar dié weergawe is teengestaan deur die sentrale regering en het aan plaaslike nasionaliste steeds te min gebied.

Die coup van Augustus en die toe-eiening van die sentrale regering deur die 15 republieke daarna het die sentrale regering van die middele ontnem om die Sowjet-ekonomie te bestuur. Die Russiese Federasie, Georgië, Estonië en die ander republieke het wette uitgevaardig waarvolgens hulle die volle eienaarskap van alles binne hul gebied (wat terloops geriewe en ondernemings ingesluit het wat volslae nutteloos was vir die plaaslike bevolking, soos 'n mediese sentrum vir primare in Georgië).

Dié onmiddellike oorneming van eiendom het ekonomiese en politieke ontwrigting veroorsaak. Dit het die enkele, geïntegreerde ekonomie van die Sowjet-Unie geruïneer, en dit het gelei tot eindelose twiste tussen Rusland en Oekraïne oor die verdeling van bates en laste. Nietemin het dit die grootste pas onafhanklike republiek - die Russiese Federasie - beter daaraan toe gelaat as die res, wat dikwels stukkes en brokkies van nywerhede gekry het wat nutteloos was sonder die geheel. Die verbrokkeling van die Sowjet-Unie en Gorbachev se bedanking was die logiese gevolge van die nasionalistiese konfiskering van die eiendom wat aan die Sowjet-bevolking as geheel behoort het.

In 1992 het die Russiese Federasie egter 'n ingrypende program van privatisering begin en by dieselfde kruispad uitgekom. Toe Yeltsin in die begin van 1992 deur die Volkskongres buitengewone magte gegee is om die instelling van 'n mark-ekonomie en die verkope van ondernemings in staatsbesit te versnel, het niemand besef dat die oordrag van eienaarskap en administrasieregte van bestuurders en plaaslike elites na private hande soveel wrewel sou veroorsaak nie.

Ná die ineenstorting van die Sowjet-Unie het die Russiese Federasie nie weer 'n sterk administratiewe en opdraggewende regering met departemente van nywerheid volgens die ou Sowjet-styl opgebou nie. Hulle het die ou styl van interaksie via Moskou laat vaar en streeksnywerhede aangemoedig om horisontale samewerking met verskaffers en kliente te bewerkstellig.

DIE GEVOLG WAS de facto desentralisasie. Die afwesigheid van 'n sentrale administrasie het egter beteken dat die meeste ondernemings onder plaaslike beheer geplaas is. Streekbase het begin om nywerhede in staatsbesit te melk vir hul eie behoeftes. Geïndustrialiseerde gebiede ryk aan bronne soos Tyumen, Tatarstan en Krasnodar, waar plaaslike elites nuwe interne en uitvoerbelastinge kon invorder, was die vernaamste begunstigdes. In die afwesigheid van prys- en inkomstebeheer het die bestuurders van ondernemings hulself vrygewige salarisse begin betaal. Heel begryplik was hulle nie daartoe geneë om beheer oor hul fabriek en aanlegte in private hande oor te gee nie. 'n Nuwe vorm van "winstrekkende sosialisme" het ontwikkel en dit bied weerstand teen die jong, maar swak winstrekkende kapitalisme.

In 1921 het Lenin besef die Bolsjewiste kan nie kapitalisme vernietig sonder 'n gelyktydige ineenstorting van die hele ekonomie nie. Hy is gedwing om terug te trek en die Nuwe Ekonomiese Beleid in te stel, wat private onderneming gewettig het. In 1993 is Yeltsin gedwing om te besef dat hy sosialisme nie eiehandig kan verslaan nie. As 'n gesoute politikus sal hy ook wegstuur van sy huidige botsing-koers. In Lenin se geval het steun van die heersende party die leier egter in staat gestel om aan vernedering te ontkom. Yeltsin het geen heersende party nie en sy terugtrekking kan maklik in 'n val verander.

● Zhores A Medvedev is 'n bioloog, politieke kommentator en skrywer. Hy woon sedert 1973 in Londen. Onder sy werke is *Soviet Agriculture* (1987, WW Norton), *Gorbachev* (1986, Blackwell) en *The Legacy of Chernobyl* (1990, Blackwell)

© In These Times, April 1993

Die wit olifant begin dalk werk

Na al die jare waarin dit feitlik nutteloos gestaan het, kan die Cahora Bassa-dam en hidro-elektriese skema dalk uiteindelik goedkoop krag vir Suid-Afrika begin lewer, skryf **INA VAN DER LINDE**

"SELFS as die son skyn, is daar iets sinisters aan die diep ravyn by Cahora Bassa. Dit is nie net die stilte nie. Dit is die volslae, skrikwekkende ontsaglikheid daarvan", skryf Michael Main in sy boek *Zambezi*.

Oor 'n gedeelte van die enorme kloof is 'n betonkurwe van 171 m hoog soos 'n legkaart ingepas en daaragter lê 'n diep donker meer wat 100 kilometer tot by die Luangwa-rivier terugstrek en plek-plek 40 km breed is.

Die mensgemaakte Cahora Bassa-dam en die hidro-elektriese skema wat hier geïnstalleer is, getuig van meesterlike ingenieursvernuf. Die beplanners het Cahora Bassa nooit as bloot 'n dam gesien nie. Dit was veronderstel om die sleutel te wees tot 'n ontwikkelingskema van ongeëwenaarde afmetings. Dit sou binnelands vir 'n staatsinkomste sorg terwyl dit buitelandse valuta verdien.

Mettertyd sou dit lei tot die bou van aanvullende damme, kanale, moontlik 'n rivier-navigasiesistiel en die besproeiing van honderde duisende hektare landbougrond.

Die plan was natuurlik dat Suid-Afrika 'n groot rol hierin moet speel. Die land sou aanvanklik die enorme hoeveelheid krag koop wat opgewek word, maar ons sou net soveel baat vind hierby, omdat die krag van die goedkoopste ter wêreld sou wees. En, kan mens vandag byvoeg, boonop omgewingsvriendelik sou wees.

Die skema is in 1975 voltooi, in dieselfde jaar dat Mosambiek onafhanklikheid van Portugal verkry het. En dit was in dieselfde jaar dat die verwoestende burgeroorlog uitbreek het. Die skema is net sowat 18 maande lank ten volle benut - want daarna is die reuse-kragmaste wat veronderstel was om die elektrisiteit tot in Suid-Afrika te bring, met gereelde tussenposes opgeblaas.

Ná die ondertekening van die vredesverdrag tussen Renamo en Frelimo in Oktober laasjaar, het die eienaars van die dam en die Mosambiekse regering nuwe planne om die kraglyne te herstel.

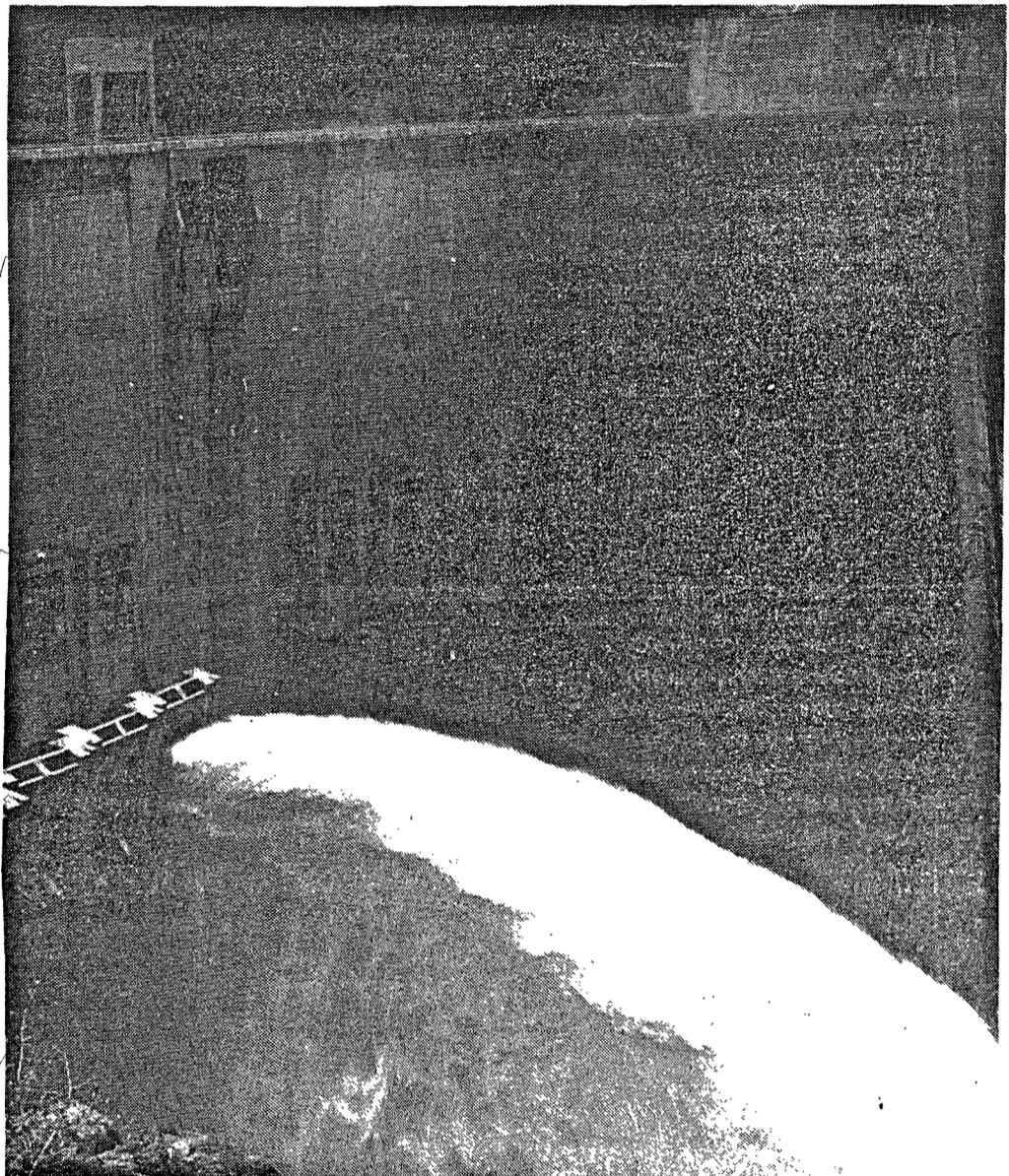
VANDAG IS DIE PAD wat noord loop van die dorp Tete glo in 'n uitstekende toestand - 'n rare verskynsel in Mosambiek. Iemand wat onlangs daar besoek afgelê het, sê enkele van die brûe is sigbaar verweer. Die pad het die laaste 17 jaar nie veel verkeer gedra nie. Alle besoekers word voorgekeer by 'n hek aan die voet van die bergreeks waarin die Cahora Bassa gebou is. Dit word opgepas deur ongewapende soldate wat besoekers noukeurig deursoek voordat hulle die damwal mag gaan besigtig.

In die vallei bokant die siedende hitte van die Tete-plein, is die dorpie Songo, waar die konstruksiewerkers op 'n tyd gewoon het. Op die oomblik huisves dit net die onderhoudspan en 'n aantal vlugteling. Die werkwinkels strek vir kilometers langs die pad af, met die vliegtuig-aanloopbaan 'n ent verder af.

Sowat 82 persent van die projek behoort aan 'n privaat konsortium van Portugal, Hydro Electrica de Cahora Bassa, wat 'n lening by die Portugese regering aangeaan het. Die staat van Mosambiek besit die ander 18 persent. Feitlik niemand weet meer presies wat die projek gekos het nie - 'n woordvoerder van Eskom skat dit op meer as 'n miljard rand in vandag se waarde.

Net twee van die vyf turbines wat in die bergwande in 'n katedraal van rots ingebou is, is op die oomblik in werking en produseer net genoeg krag om Tete en drie ander omliggende dorpie aan te dryf. Elke turbine kan 415 MW opwek, wat 'n maksimum kapasiteit van 2 075 MW kan verskaf.

Interessant is dat die sluise nie reg aan die bo-kant van die wal sit, soos by Kariba-dam nie, maar baie laag in die wal. As

die sluise oopmaak, skiet die water dus onder geweldige druk met 'n hoek van 45 grade opwaarts, om dan ver onder in die vallei in 'n sluier van dun kant neer te stort.

Een van die stories rondom die bou van die dam is dat dit eers buitengewoon moeilik was om arbeiders te kry om die damwal te bou. Mosambiekse werkers het verkies om in die goudmyne in Suid-Afrika te gaan werk. Die rede is dat 'n "mynkontrak" in Suid-Afrika mettertyd die plek begin inneem het van ou inisiasie-rites.

Baie Shangaans kon byvoorbeeld nie trou nie voordat hulle nie ten minste een kontrak, indien nie twee nie, voltooi het. Behalwe die ekonomiese voordele van so 'n "kontrak", het dit ook mettertyd 'n sekere sosiale status verkry. Daar is gesê iemand wat 'n gevaarlike mynkontrak kon voltooi, het sy plek in die sosiale hiërargie verdien.

Cahora Bassa het eenvoudig nie die nodige uitdaging gebied nie. Toe gebeur daar in 1970 'n slegte ongeluk. 'n Dinamiet-lading het te vroeg ontplof en sewe werkers is gedood. Van toe af het werkers na die Cahora Bassa-projek gestroom. Die mense het gesê die bou van die damwal is 'n toets vir volwassenheid en 'n ervaring wat op jou oudag oorvertel sal kan word.

KRAGLYNE SOU die krag vir 1 400 km met 7 000 kragmaste na Suid-Afrika vervoer. Nie veel van die kragmaste het staande gebly nie. Ons sou dan sowat 1 400 MW by Mosambiek koop,

wat nog sowat 700 km verder suid vervoer moes word, tot by die Apollo-distribusiestasie by Olifantsfontein, tussen Pretoria en Kemptonpark. Die krag word as gelykstroom verskaf, omdat die verliese nie so groot is as met wisselstroom nie. By Olifantsfontein word dit dan omgeskakel in wisselstroom.

Die oprigting van die distribusiestasie en die kragdrade het ons destyds sowat R200 miljoen gekos. Sedertdien is dit ook in onbruik en voordat dit weer in werking gestel word, sal dit eers gemoderniseer moet word, sê die woordvoerder van Eskom. Dit sal in sowat 10 persent van ons daaglikse elektrisiteitsaanvaag voldoen. Die gemiddelde aanvraag per dag wissel tussen 15 000 en 20 000 MW.

Eskom sê hulle sal dit verwelkom as die kraglyne weer herstel is. Hoewel Eskom meer kragkapasiteit het as wat die land gebruik, sal krag van die Cahora Bassa-projek goedkoper wees as wat hier opgewek kan word - 2c per eenheid teenoor ons kosprys van 4,5c tot 5c.

Dit sal ook nie beteken dat enigeen hul werk gaan verloor nie, verseker die woordvoerder ons, want net 'n gedeelte van een kragstasie sal hier geraak word.

En so tussen die gepraat deur, begin dit al hoe waarskynliker lyk dat die reuse wit olifant van beton en staal, bekend as die Cahora Bassa-projek, uiteindelik die ekonomiese vrugte kan begin afwerp wat in die vooruitsig gestel is toe dié tegnologiese wonder, soveel jare gelede, uitgedink en beplan is.

briewe

TREK JULLE BROEKE AF EN BUKI

PHIL DU PLESSIS VAN KALKBAAI SKRYF:

Aspekte van die pas afgelope beraad van die Afrikaanse Skrywersgilde by Masellopoort en Johann de Lange se reaksie daarop wil jou na 'n lat laat gryp. Die lot is wragtag onbeskof.

Die gebrek aan goeie maniere was vanaf die eerste sessie van die beraad duidelik in Charles Malan se beledigende en onsamehangende aanval op moffiedom, waarop hy nie geantwoord het nie. Hy het gedurende algemene vergaderings mosies en voorstellers, ook die gas van Cosaw, grof behandel. Sy opponering van Braam de Vries se voorstel oor die normalisering van onderwys, wat gelei het tot die afstem/afstam daarvan, was brutaal. Die Main Manne het elke nag deurgefui en kleuterliedjies gesing sonder inagneming van die arme donners wat slaap nodig het.

Nou kom Johann de Lange en kla (VWB, 30 April - 6 Mei 1993) oor 'n gebrek aan vry drank, vry katelknape, vyfsterkos (in 'n gewone Vrystaatse vakansie-oord waar die hartlike gasheer en sy vrou bloot goeie kos verskaf het) en 'n gebrek aan relevansie aan debatte wat hy nie bygewoon het nie. Sy opmerkings oor die tragiese dood van medeskrywer Henk Wybenga is uiters onsmaklik en Wybenga se treurende makers verdien 'n apologie.

Ek het afsonderlike sessies, deur die bank oorheers deur jonger skrywers, joernaliste, uitgewers en boekhandelaars, baie interessant gevind en die buigings in die rigting van die grys Sestigters roerend. De Lange het egter reg as hy sê die gaydebat het nie veel gelewer nie, ook as hy kla oor vooroordeel...

Wat wel erg bedrukkend was, was die gebrek aan skrywers wat gewillig was om te werk (dit wil sê op die bestuur te dien en voorsitter te wees) sodat Charles Malan te wyte aan dié gebrek, as voorsitter verkies is. Hy het sy verkiesing op onsarmante wyse gevier met 'n aanval op skrywers wat hom gedurende sy vorige termyn as voorsitter aangeval het. Uiters onsmaklik.

Kapenaars op die vlakke sê moffies maak gal, maar die hele lot maak mens woedend en laat jou soos 'n sadistiese juffrou by 'n verbeteringskool voel. Trek julle broeke af en buk!

ONBESKAAFDE VANGWAENS

AUBREY BEUKES VAN UPINGTON SKRYF:

Die onlangse gebeure rondom die onverskoonbare en koelbloedige moord op Chris Hani het weer eens die blik gewerp op die brutaliteit inherent aan apartheid.

Daar is al gepraat van "weapons of mass destruction". Ek kan nie onthou of daar al gepraat is van "weapons of mass intimidation" nie. Die veiligheid-establishment in 'n plek soos Upington het tussen 10-19 April 1993 juis gebruik as 'n geleentheid tot die "employment of weapons of mass intimidation" - polisie in kamoefleerdrag, lemmetjiesdraad, soldate in "heavy" militêre drag.

Ek herinner my aan 'n oproep van Chris Hani dat die polisie meer "civilized" moet word. Ek reken dat die gebruik van vangwaens nie juis dié ideaal nader bring nie. Inteendeel, juis die voortdurende gebruik van vangwaens onderstreep die gedagte dat daar 'n "uncivilized" horde daar buite is wat "gevang" moet word.

Ek het self al tydens meer as een protesoptog 'n rit in een van dié waens meegemaak. Ek reken die gebruik van vangwaens ondernem die gedagte van 'n "nuwe" Suid-Afrika. Daarom lewer ek 'n ernstige pleidooi vir die wegdoen van dié "weapons of mass intimidation".

REGSTELLING

IRMA LABUSCHAGNE VAN LYNNWOOD SKRYF:

Sal u asseblief 'n fout regstel? In die berig oor Barend Strydom (VWB 30 April - 6 Mei 1993) word daar onder meer gesê: "Hogan gesels dan met dr Irma Labuschagne die kriminoloog wat Strydom ondersoek het..."

Ek het Strydom persoonlik nooit ondersoek nie. Medici of psigiaters of sielkundiges ondersoek mense. Kriminoloë bestudeer verskynsels. Dit is my plig om dit duidelik te stel dat ek nooit 'n onderhoud met Strydom self gehad het nie - ek het hom slegs tydens sy verhoor in die hof gesien en daarna die aangeleentheid bestudeer. As forensiese kriminoloog is dit vir my belangrik om kennis te neem van misdadigers/slagoffers. Uit monde van die forensiese werk wat ek doen, voer ek onderhoude met my kliënte. My voorvonnis-evalueringverslae word dikwels, nadat 'n hofspraak afgehandel is (en die hofverslaggewers weet dat ek altyd onderhoude met die betrokke oortreders voer) in die media aangehaal. Vandaar kon die misverstand ontstaan het. Ek het aan 'n Britse persman gesê: "when I saw him" - bedoelende dat ek Strydom gesien het en nie dat ek hom ondersoek het nie. In daardie hoedanigheid alleen kan - en het ek - 'n wetenskaplike opinie oor die omstandighede, wat na my mening die waarheid en in die openbare belang is, uitgespreek.

VERSKIETENDE STER

ANTI-NAAR VAN PRETORIA SKRYF:

Brolloks vra "Wie de hel is Graig Kotze?" (VWB 16-22 April 1993). Dit is 'n wonder dat u nog nie van die belangrikheid van dié opkomende (of is dit dalk verskietende) ster verneem het nie.

Daar was onlangs 'n groot herrie los oor sy huidige posisionering binne die Suid-Afrikaanse Polisie. Uit SAP-geledere het daar 'n dringende versoek opgegaan dat dié "Kaptein" 'n "Meneer" moet word. Hulle wou duidelik nie langer met die "kommissar" in polisiegeledere geassosieer word nie. Die minister het toe aanbeveel dat hy die staatsdiensrang van adjunk-direkteur moet beklee. (Terloops dit is gelykstaande aan die polisierang van kolonel). Die Kommissie vir Administrasie wou nie so 'n geweldige rangsprong toelaat nie en het goedkeuring verleen dat hy in 'n siviele rang aangestel word, maar gelykstaande aan sy huidige rang. Maar dan sou hy sy polisievoordele verloor (dis nou mediese fonds, gevaar- en parlementêre toelaag). Na 'n gewone en 'n gekners van tande is besluit die kapteintjie sou 'n "kaptein" bly - Politieke Kommissar of te nie.

Van dié babagesiggie met die seunskuifie gaan ons nog baie hoor. Hy het dan al by geleentheid gesê hy gaan as die hoof van die SAP se Skakelafdeling oorneem as die huidige Ministerie van Wet en Orde die dag vou en 'n nuwe regering oorneem. Nogal in die gesig van die huidige generaal van die afdeling. Dié ster is nie net arrogant nie, hy het ook nog baie hoë aspirasies (as ek dit nou reg verstaan). Solank hy hom net nie voor die tyd uitbrand nie.

(Enkele verwysings na Kotze se persoonlike lewe verwyder - Red)

GEE MY DIE ZOELOES

ON VAN DER WALT VAN POSBUS 22084, EXTONWEG SKRYF:

Ek rig dié skrywe aan u wetend dat u dit nie sal publiseer nie. Bloot omdat jy nie moed daarvoor sal hê nie.

Hoekom is julle so behep met die swartes (lees kaffers)? My magtig, 'n mens sou sweer hulle is wie. Ek praat nou van 'n sekere Haantjie met 'n bek so rond soos 'n waterbok se poepol; en in julle jongste uitgawe die artikel oor daardie mislike geel hotnot.

Een fout wat die regering begaan het, was om nie een van die kernbomme op soweto los te laat nie (die kleinletter is doelbewus). Al sou dit beteken dat 'n aantal Witmense in die slag sou moes bly. Immers sou daar 'n spul swart pense ('n moedswillige spelfout) vrek.

Gee my enige tyd die Zoeloes. Hulle, met Hoofman, is tops. Lank lewe IVP! My VRYHEIDSPARTY. Hulle is swart bevryders met wie ek my enige tyd vereenselwig

BROER-FILOSOFIE

PRO BONO PUBLICO VAN STELLENBOSCH SKRYF:

Die artikel "Wonderwerk of die Kerkfront" (VWB 12-18 Maart 1993) raak glo die ware senuwee van die wit NGK aan, maar die "iets agter alles" in die Wit NGK word misgekyk.

Die kerk bely nou sy apartheidsondes by monde van die Afrikaner-Broederbond (AB). Dis tipies Broer, want hulle is mos "beter en uitgesoek" en as iets beheer moet word in Suid Afrika, moet hulle dit mos doen. Loop dinge skeef, word nie-Broers of "plebs" ingesleep om die blaam te dra en bestaan die AB mos nie - die Broer-filosofie.

Wie is verantwoordelik vir apartheid? Die AB. Wie bely namens die Wit Kerk vir apartheid? Die AB-lede in beheer van die wit NGK. Dieselfde kerk verkondig: die kerk is sy lidmate. So word met sukses die skyn geskep dat al die NGK-lidmate ten gunste van apartheid was. Dis twak. Maar die "plebs" is weer goed genoeg om blaam te dra! So ontkom die AB enige aanspreeklikheid.

Die NGK mag nie verskoning vra vir apartheid nie! Die Broederbond moet dit formeel doen. Wat van Johan Heyns vir 'n begin?

VRYMESSELAAR OF SUUR DRUIWE?

JEERAM VAN BETHLEHEM SKRYF:

Die fanatiese gejaag van en oorbehepteid met die Afrikaner Broederbond (AB) deur Hennie Serfontein raak nou regtig vervelig.

Volgens sy artikels dink hy hy is 'n groot held in die oë van die mense omdat hy die geheime van die organisasie soos 'n ryp granaat oopgeruk het. Daar is egter baie mense wat weet dat hy sy inligting by 'n verraaier van die Broederbond gekry het.

Serfontein se oordrewe artikels is deurspek met sarkasme - veral die een oor die braaivleis by Roedtan. Ek glo regtig nie die Broers het so geskrik en hulle geskaam vir die ou verslaggewertjie nie. Hy verwys met smaak na die strokiesprent oor die AB, maar ek kan die mense verseker dat sulke vuiltal soos in die sprokiesprent nooit in die AB gebesig sal word nie.

So kan ek talle belaglikhede en aannames uit Serfontein se artikels aanhaal. Hy praat van JP de Lange se dinosouriër-organisatie, ek wil hom uitdaag om vir ons 'n ondersoek na die oupa van alle dinosouriër-organisasies, by name die Vrymesselaars, te doen en dit met net soveel sarkasme en heldhaftigheid te publiseer. Vertel ons wat hulle in hulle losies agter hoë nimgure, hoë vensters en geslote deure doen. Plaas vir ons foto's van hulle groot meesters met hul togas, voorskootjies en leertassies. Vertel vir ons van hulle baantjies vir boeties-strategieë wat so eie aan hulle is en wat nie by die Broederbond, soos Serfontein beweert, bestaan nie.

Ek wil Serfontein uitdaag om só 'n ondersoek te publiseer, en as hy dit nie doen nie, kan 'n mens vra: word sy haat vir die Broederbond nie dalk aangevuur deur sy moontlike betrokkenheid by die Vrymesselaars nie, of is dit maar net suur druwe?

Serfontein kan hom gerus bepaal by artikels wat opbouend van aard is, want van rugstekery, verraad, kritiek en geweld het ons tans genoeg in ons land.

Briewe korter as 300 woorde geniet voorkeur.

Rig briewe aan:
Die Brieweredakteur
VWB
Posbus 177
Newtown
2113

NATANIËL

en die geestelike terroriste

Na aanleiding van dr Fritz Gaum se reaksie in *Die Kerkbode* op Nataniël se *White Soul*, sê **NIC DE JAGER** hy het gedink ons is verby die dae van Oom Koot Vorster en ander euweljagters wat met 'n soort geestelike terrorisme sulke onberekenbare skade aan die siele van skeppende Afrikaanssprekendes aangerig het

VOLGENS 'n berig in *Die Burgervoel* Dr Fritz Gaum in *Die Kerkbode* van 16 April dat Nataniël se *White Soul* te dikwels "platvloers" en "liederlik" is. (Hy het ons gelukkig die saliger Oom Koot Vorster se woord wat altyd die "kunswêreld" se hare laat regop staan het, gespaar.)

Maar 'n mens stry nie met hom nie. Dit is sy opinie - 'n beginsel wat ons in die nuwe Suid-Afrika tot sterwens toe moet verdedig. "Quot homines, tot sententiae" het die Romeine gesê - vir elke 300 toeskouers in die Circus Maximus sal jy 300 opinies kry.

'n Mens kan aanneem dat hy nie weer sal gaan kyk of vriende aanbeveel om te gaan nie. Hy sal ook heel moontlik almal wat hy sien aktief afraai om te gaan. Dit is ook sy goeie reg, en as hy so voel, sy plig.

'n Mens het ook vrede daarmee dat hy in die NG Kerk se tydskrif daaroor skryf en sê dat dit hom "ag nee, wat, dit is geen 'kuns' nie..." laat voel het.

Wat sommige van ons in die "kunswêreld" (sy woord) onrustig maak, is sy voorstel dat die "...klinkende Operasie Skoonmaak" 'n draai by die Nico moet gaan maak om dié euwel op sy plek te sit. (Pace dsDFB de Beer, in memoriam.)

Nou is dit nie meer 'n persoonlike opinie nie, maar 'n ou bekende verskynsel - 'n persoonlike opinie verhef tot 'n soort Goddelike Uitspraak wat namens ander ewe intelligente, ewe morele (en breëdenkende) mense besluit wat vir hulle goed behoort te wees of nie. Wie het gesê: "There is nothing as disturbing as the certainty of those who think that they know best for others?"

Ek het gedink ons is verby die dae van genoemde Oom Koot en ander euweljagters wat met 'n soort geestelike terrorisme sulke onberekenbare skade aan die siele van skeppende Afrikaanssprekendes aangerig het.

Dr Gaum matig hom ook sommer die mantel van alle belastingbetalers aan, want hy is verbolge dat hy, as belastingbetaler, sulke poefie in die Nico moet aanskou, en daarom moet dit onmiddellik end kry.

Miskien moet Fritz en ek 'n 50/50-ooreenkoms aangaan. Ek, as mede-belastingbetaler, wil Nataniël graag sien. Nie omdat dit noodwendig groot "kuns" is nie - daaroor wil ek nie oordeel nie - maar omdat 'n wye blik die denke veruim, en Nataniël ons in nuwe vaarwater inneem. (Daar word in elk geval meer kuttels oor "kuns" en "kultuur" gepraat as selfs oor "demokrasie".)

Volgende keer kan ek en Fritz dan saam gaan kyk na iets van sy keuse.

Maar om terug te kom na die Goddelike Uitspraak. 'n Mens wil nie sê dat daar nie ook liefdevolle individue in die Kerk is nie. Daar is predikante wat werklik omgee vir die mensdom en die verwickeldheid van die menslike toestand; wat nie so arrogant en stiksienig is om te glo dat hulle, onder al die gelowe in die wêreld, die enigste is aan wie die volle waarheid gegee is nie.

Ek dink altyd aan 'n klomp siele op 'n supertenker. Die koers en beweging is so onverbiddelek dat dié wat afval maar die haai alleen en kaalhand moet aanpak - die skip kan nie omdraai of stop nie. Dié wat op die skip agterbly word saamgesleur, al voel hulle hōe sterk dat die rigting verander moet word. Protesteer hulle te veel, val hulle ook oorboord.

Daarom is die protes aan boord maar gedemp - 'n mens word nie kaptein deur ongewilde standpunte te verdedig nie, en jy wil per slot van sake bloot in die hawe aankom dat jy jou pensioen kan kry.

Die konferensie oor die "moraliteitskrisis" wat nou deur die Kerk gereël word, is goed en reg. Dit is myns insiens die Kerk wat hoofsaaklik vir die "krisis" verantwoordelik is. Terwyl hulle die basiese boodskap van strewende na die Goeie, liefde en agting vir jou medemens en sy goedere, en respek vir jouself moes bring, was hulle in die oppersaal besig om ná groot beuking des borstes en voorbidding apartheid in 'n Skriftelike borsrok in te wurg, en kerklike dogma tot 'n soort geskrewe Rorschach-toets te omvorm.

'n Mens hoef maar net Sondae na die radioprogram *Wat sê die Bybel* te luister om te hoor hoe ver daar al van die gewone mens afgedwaal is. 'n Paar professore met 'n verskeidenheid van spraakgebreke en aangeleerde intonasies praat soveel irrelevante dogmatiese twak dat 'n mens die Duitse Requiem moet gaan luister net om weer jou geloof in die sin van die mensdom terug te kry.

Voor die selote van "Operasie Skoonmaak" dan met 'n gejubel inboender waar engele met bewing gaan, moet die Kerk dalk eers sy hand in eie boesem steek en saam met sy Broeders en susters gaan besin oor hulle bra gedempte mummelings oor minagting van ander se menswaardigheid, magsug en korrupsie en toesmeerdery en diefstal en "verwydering" van dié wat nie met jou saamstem nie.

Dit is waaroor moraliteit gaan, nie oor 'n verdwaalde tietie op TV, of Nataniël wat oor 'n senuweeagtige gegiggel uit die gehoor "onderbroek" sê of vertel van sy "boyfriend" nie.

My ou universiteitsvriend hoef hom nie te beswaar nie. As wat Nataniël sê nie van blywende waarde is nie, sal die tyd daarvoor sorg. As daar wel waarde in steek, kan ons in elk geval niks daaraan doen nie. Met alle respek, nie Fritz of ek of enigiemand het genoeg wysheid of insig om nou al te kan bepaal waar Nataniël in die Groot Skema inpas nie.

Maar dit kan ek met sekerheid sê: daar het nêet soveel en méer selfondersoek en pynlike eerlikheid in Nataniël se program ingegaan as wat Sondae van vele kansels af verkondig word.

Groete van Sonop tot laat...

Ns. Bostaande is ook net 'n persoonlike opinie. Soos ons teen dié tyd weet het elke saak drie kante - joune, myne en die waarheid s'n. Sela.

• Nic de Jager is 'n bekende akteur en radiopersoonlikheid

brolloks

HOU AAN NEUL

BROLLOKS hoop koerante en politici gaan aanhou kerm en kla totdat daar teen die uitlokkende, rassitiese en gewelddadige uitsprake van Peter Mokaba, Eugene TerreBlanche en Barend Strydom opgetree is. Anders gaan die hele kwessie net weer stilletjies verdwyn.

Die wet lees vir Brolloks duidelik. Ongelukkig kon Brolloks net sy hande op die Engelse weergawe van die Wet op Binnelandse Veiligheid lê, en dit lees só (Artikel 62): "Any person who utters words or performs any other act with intent to cause, encourage or foment feelings of hostility between different population groups or parts of population groups of the Republic, shall be guilty of an offence and liable on conviction to a fine not exceeding two thousand rand or to imprisonment for a period not exceeding two years, or to both such fine and such imprisonment."

(Ongelukkig dat dit 'n Nasionale Party-regering is wat só 'n wet opgetrek het! Want as dit op die letter toegepas moes word, moes 'n hele reeks ministers, soos HERNUS KRIEL, en PW BOTHA self al agter tralies gesit het!)

LIEWE HEMEL!

NA aanleiding van die spotprent in verlede week se *Vrye Weekblad* oor Oliver Tambo en Andries Treurnicht wat saam by die Goue Poorte opdaag en ontdek dit is nie-rassig, vra 'n swart kollega vir Brolloks: As die hemel so 'n wonderlike plek is, hoe is dit dat die witmense vir die swartmense daarvan vertel het?

BLOND

SEKSISTIESE grappe is aan die toeneem, maar net bevryde mans en vroue mag dit vertel. Dit sluit Brolloks in, so here goes: Wat noem jy 'n blonde vrou met twee breinselle? Verwagting. Wat is bruin en lê in die gutter en bloei? 'n Brunette wat blonde-grappe vertel het. Hoeveel mans het jy nodig om jou badkamer se vloer te teël? Net twee, as jy hulle baie dun sny. Hoekom parkeer vroue so sleg? Omdat mans altyd vir hulle vertel het ses duim is sóo lank.

OUPA OOK?

ALLE getuienis dui daarop dat die terroriste wat die Oos-Londense hotel aangeval het, uit Ciskei gekom het.

Gaan die regering nou Ciskei ook omring met veiligheidsmagte en dreig om die land binne te val?

'N WATSEKRASIE?

QUOTE van die maand kom van die Arbeidersparty-LP Desmond Lockey: "Ek wil die Minister (Pik Botha) bedank dat hy die woord kakistokrasie vir ons gegee het. Ek soek al baie lankal na 'n enkele woord wat die Nasionale Party se beheer die laaste 44 jaar kan beskryf." (Die minister het vroeër verduidelik "kakis" is die Grieks vir sleg of vrot. Die minister behoort te weet - hy praat sy hele lewe lank al kakis.)

SUBSIDIES-BENZ

SO van kakistokrasie gepraat: Minister André Fourie (Is hy tog nie 'n minister nie? Net die ander dag dan was hy nog 'n ou bitterbek-Sap?) sê in die parlement daar is 251 motors, van hulle Duitse weeldemotors wat by die R200 000 kos, wat in staatsgarages oor die land gereed staan net ingeval VIP's soos politieke ampsdraers dit nodig kry.

Watse kakis dit dié?

NUWE APARTHEID

BROLLOKS kyk graag na CCV, veral die aktualiteitsprogramme. Maar hoekom is CCV se uitsaai-standaarde dan laer as dié van TV1? Hoekom word onprofessionele optrede toegelaat? Hoekom is daar soveel oorskakelingsfoute, word mense of programme sommer so in die helfte afgesny? 'n Bekende TV1-man sê self die ander dag vir Brolloks: "As ek een aand moes optree soos party van hulle gereeld optree, is ek die volgende dag gefire."

Is dit ons toekoms - laer standaarde omdat dit op swartmense gemik is? Dit is 'n belediging vir elke swart kyker.

hond se gedagte

Pam Whyte is 'n honde-gedragsterapeut. Sy is op die oomblik in Johannesburg om honde te behandel wat hulle nie mooi wil gedra nie. Eintlik is dit die eienaar wat die probleem is, nie die hond nie, sê sy aan **DAVID MCKAY**

PAMWHYTE is 'n klein vrou met bewolkte oë, iewers in haar veertigerjare, met 'n verwyderde, anderwêreldse bekooring. Eers lyk sy skaam en meisie-agtig terwyl sy diep in die leunstoel sit, haar kop effens skuins, en wag op die eerste vraag. Maar dan antwoord sy. Haar woorde is wakker en gevul met polemieke. Nou en dan mis sy die punt, meer dikwels gaan sy in haar eie rigting op loop. Sy's 'n joernalis se droom - spraaksamig en briljant eksentriek.

Whyte het pas 'n boek geskryf met die titel *Living With an Alien* en is nou in Johannesburg ná 27 jaar se hondeterapie-werk wat haar regom die aardbol gevoer het, ver van haar rustige tuiste in Kaapstad.

Streng gesproke is sy 'n honde-gedragsterapeut uit die natuurlike terapie-skool, wat beteken sy verkies om die eienaar eerder as die hond op te voed.

"Ek het dié werk al gedoen jare voordat Barbara Woodhouse bekend geword het en ek het Buckingham Palace se hondeterapeut raadgegee oor sy spesifieke probleme met corgi's," sê sy effens rojtaal. "Ek dink nie hy het op die ou end baie van my gehou nie. Miskien het ek hom 'n bietjie bang gemaak."

Dit is begryplik. Whyte is duidelik 'n vrou wat nie veel tyd het vir gekke nie. Sy het immers al 'n hele paar sotte raakgeloop op 'n gebied wat wemel van charlatans.

Nietemin kan 'n mens die skeptici dit seker nie verkwalik nie as hulle meen Pam Whyte is niks meer nie as 'n uitgeslape geldmaker wat teer op die onsekerhede van 'n dekadente samelewing.

Vir 'n footjie wat nederig genoeg is, sal Whyte jou vertel toe Rover jou pas geplante dahlias uitgegrou of op jou tuinpaadjie gepoefie het, was hy eintlik net op soek na 'n bietjie ernstige aandag.

"DAAR'S 'N HELE taal tussen Mense en Honde wat ons vergeet het om te praat," sê sy onheilspekkend.

En dit is wat sy doen: in 'n uur-lange sessie stel Pam gewone honde-eienaars weer bekend aan hul vergete maan-begeertes, hul drang om die dahlias met muskus te parfumeer, om vroulike diere te jag en in vreeslose troppe rond te swerf, want ondanks ons verfynde toilet-gewoontes het ons moeilik geword om te verstaan.

"Die mens lewe in 'n onseker alliansie met ander diere en die wet van die trop geld," sê Whyte.

Die geheim van die hantering van hedendaagse hondeprobleme, sê sy, is 'n herontdekking van vergete dinge. Ons moet besef: wat ons dink ons bedoel, is nie dieselfde as wat die hond dink ons bedoel nie.

Whyte se wêreldbeskouing verlaag die mens nog 'n trappie: ons is nie net 'n spikkeltjie in die hoek van 'n heliosentriese sonnestelsel nie, maar ons verskuil ook ons ware identiteit agter 'n onnosele tweeënige manier van loop, 'n taalkundige bombasme, haarstyle, motortelefone...

Ek vra om 'n lysie moets en moenies en Whyte onthul 'n paar: "As jou hond in die tuin grawe, is dit gewoonlik omdat hy baie moeg is. Maar die tipiese 'goeie' hond wat nooit blaf nie is dikwels 'n hond wat aan depressie lei - jy kan dit in die oë sien."

"'n Blaffende hond vertolk 'n bevel om stil te bly as 'n aanmoediging om te blaf en as jy 'n hond piets omdat dit 'n besoeker gebyt het, is dit vir die hond 'n besliste teken om voort te gaan daarmee."

"Moet nooit 'n liefdesverhouding met jou hond begin nie,

want die hond sal gefrustreerd raak as jy dié verhouding nie 24 uur per dag kan volhou nie.

"Moet nooit deelneem aan die oproep om te jag wanneer jou hond in die tuin rondhardloop nie, en moet nooit 'n hond in die stryd in volg as dit 'n ander hond aanval nie - dit sal as 'n teken van ondersteuning beskou word."

Ek staaf dié een en vertel haar van 'n Malteespoedel wat ek gehad het wat 'n Duitse herdershond aangeval het - en met 'n deurboorde long beloon is vir sy dapperheid.

"Dis omdat dié poedels dink hulle is reusagtig," antwoord Whyte. "Die eienaars dra hulle heeltyd in die arms rond, daarom dink die poedels hulle toring bo al hul vyande uit. Hulle dink hulle is massief."

DAN GAAN WHYTE voort om raad te gee aan die honde-eienaar Barbara von Geusau van Illovo wie se honde - Lucinda en Don Quixote - tipies hiperaktief is.

"Daar's heelwat rolspele hier met Lucy en Kiote," sê Pam met 'n gebaar na die retriever en die husky terwyl die twee 'n toneel van wedersydse vyandskap melodramaties oordryf in die hoekie van die kamer.

"Dis als negatiewe versterking," verklaar Whyte met wat na 'n doodsekere beslithed klink. "Hulle probeer albei jou aandag trek deur dingetjies te doen wat hulle wêét gaan maak dat jy met hulle raas."

Nou moet Barbara haar gesag as leier van die trop herbevestig deur op die mat te gaan sit, haar oë te sluit en haar rug na haar stoute honde te keer wanneer hulle die kamer binnekom.

Dit werk! - op 'n opsigtelike soort van manier. Selfs 'n hond weet 'n roerloze of nie-reagerende voorwerp is net goed om op te pie.

Maar ons probeer 'n paar ander tegnieke in die tuin terwyl die honde mal gaan met 'n kombes wat hulle - volgens Pam - goed weet bedoel is om op te slaap.

"Goed, almal - kom ons maak asof ons glad nie in hulle belangstel nie en ons stap in verskillende rigtings weg," skreeu Whyte terwyl sy koers kry na 'n verafgeleë deel van die tuin.

Die honde is dol daarop. Barbara het duidelik nog baie werk om te doen.

LATER, TERUG IN die sitkamer, vertel Barbara my hoe sy al probeer het om haar posisie as tropleier te red.

"Ek werk nou al maande daaraan, ek het dinge die laaste tyd maar net 'n bietjie laat gly," bieg Barbara - die skuldgevoelens duidelik te lese op haar gesig. "Maar Pam is 'n genie."

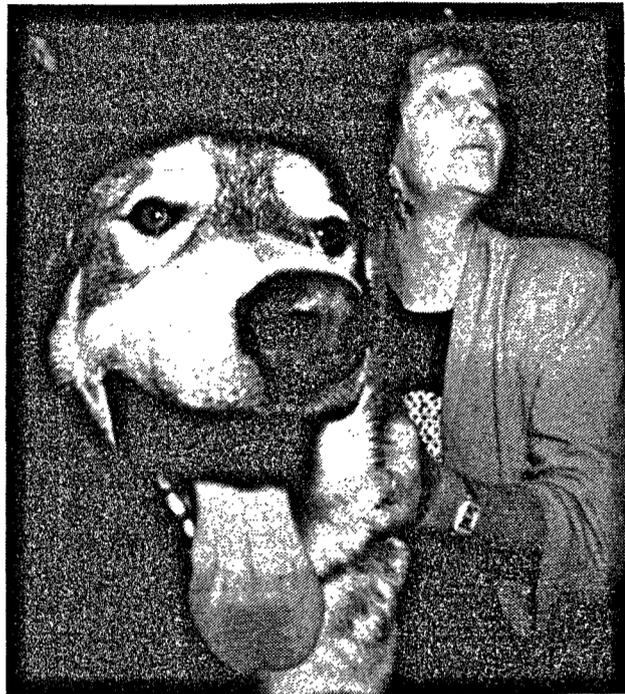
Die hele kwessie gaan duidelik oor meer as blote natuurverskynsels. Is dit intuïsie, gesonde verstand, goeie geld?

Whyte se antwoord is kenmerkend kriptomies: "My ma sê toe ek 'n baba was, was 'n hond die eerste ding wat my laat glimlag het."

Interessant, maar... Whyte lyk egter na 'n eerlike sakevrou. As die kliënte nie tevrede is met wat hulle sien nie, is daar 'n geld terug-waarborg en haar fooi is nie buitensporig nie, hoewel sy liewers nie wil verklap presies hoeveel 'n mens moet betaal nie.

Een kliënt het glo oomag 'n verandering in sy honde bespeur nadat hulle net 'n uur lank deur Whyte behandel is - so sy hou die mense duidelik tevrede.

Hoe doen sy dit? So op die oog af is daar 'n slim alchemie van wetenskap en donkiestert-tegniek aan 't werk. Daar's ook 'n soort oplettendheid, vermoed 'n mens, wanneer sy uitvaar

Pam Whyte ... "Moet nooit 'n liefdesverhouding met jou hond begin nie." (Foto: JOHN SÖDERLUND)

teen kliënte se onverskillige hantering van hul honde, die soort ding wat 'n terloopse besoeker ook maklik sou kon raaksien.

HET HONDE SIELE? vra ek uit die bloute. Sy huiwer 'n bietjie, maar verwerp die idee van karma. Die lewensbeskoulike stamboom is Christelik: "Waarskynlik, wel moontlik, wie weet - het mense?" kap sy terug.

Sy bloos diep wanneer ek haar vra of sy al situasies moes hanteer waarin die hond en die eienaar seksueel gelade scenario's uitspeel. Ons gesels dus eerder oor haar nuwe boek, wat binnekort verskyn.

"Dit sal my waarskynlik nog meer ongewild maak by veeartse en honde-opleiers," sê sy.

"'n Veearts sal adrenaliën-dempende hormone voorskryf vir 'n ooraktiewe hond, eerder as om die oorsaak te behandel want dis vir hom meer koste-doeltreffend.

"En ek bevestigte die doeltreffendheid daarvan om 'n hond te leer om op bevel links of regs te draai wanneer daar geen werklike verstandhouding tussen die eienaar en die troeteldier is nie," sê sy.

Die boek het nog geen uitgewer nie, maar daar is sprake van 'n borgskap deur 'n internasionaal bekende hondekosvervaardiger wat binnekort in Suid-Afrika wil belê.

Pam se *Living With an Alien* is 'n korrektiewe boek en, hopelik, 'n genotvolle een met boonop 'n eko-vriendelike benadering.

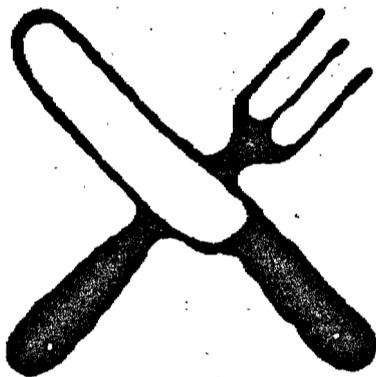
Dit lig jou byvoorbeeld in dat honde hul eienaars nooit op presies dieselfde manier beskou nie. Die een dag lyk 'n mens vir die hond menslik, maar in ander houdings, soos wanneer jy met geknuise bene op 'n stoel sit, lyk jy vir jou troeteldier na 'n nog 'n vriendelike hond.

Ek vra haar uit oor haar suksesgraad en sy verwys vaagweg na die mate waarin eienaars verantwoordelik is vir die uitlewing van die terapie. Sy beskou haarself beslis ook nie as die produk van 'n dekadente wit samelewing nie.

"Ek besoek tuistes in die noordelike voorstede én in Soweto," sê sy, en kyk my agterdogtig aan en vra om 'n finale afskrif van die artikel te sien voordat dit ter perse gaan.

FYNPROE MET NETTIE PIKEUR

van kip uit new york tot libanese tagini-vis

DIT val my dikwels op hoe gelukkig ons is om soveel verskillende invloede in ons kookkuns te hê. Beplan jy 'n vinnige dinner party, kan jy heerlik kies tussen boerekos (sjeesj, is die woord nog aanvaarbaar?), bredies, Indiese kerrie, pasta, Franse *haute soufflés*, *couscous*, Chinese take-aways en gewone ou gebakte hoender met rys en groente.

Bestanddele vir ál die smaaklike goed lê byderhand, altans in groterige stede. Ek weet die Vrystaters sukkel soms om vars vis of masalas te kry, want daar is nie 'n tradisie van Indiese kos daar nie, maar in die Kaap kan jy omtrent alles kry om Chinese, Maleise, Italiaanse, Franse, not to mention Ingilse kos te maak.

En kombineer jy twee of meer van hulle vir 'n lang ete met versekeie gange, vind jy dat jy outomaties 'n verskeidenheid van geure en kleure op jou bord voortbring.

Ek het vandeeweek weer rondgeblaai op soek na 'n interessante spyskaart wat meestal vooruit gemaak kan word sodat jy op 'n weeksaand kan onthaal. Sit twee aande opsy: die eerste een vir shop, tafel dek, glase tel en basiese kookwerk, en die volgende aand kan jy rustig die laaste afronding doen én saam met jou gaste wyn drink.

EK HAD EENS 'N VRIENDIN wat sulke elegante aandetes gegee het. Sy het twee maniere gehad om haar uiters beperkte tyd te gebruik. Eerstens het sy 'n volledige tydrooster opgestel; shop vyfuur, groente kap sesuur, tafel dek sewe-uur en so aan.

Dan het sy vir haarself 'n pragtige spyskaart geteken, vol krulle en versiersels, en in die kombuis opgeplak om as inspirasie te dien.

Dit het gewerk, hoor. Onse Carla het die asemrowendste maaltye in haar piepklein kombuisie opgetoor, betyds en sonder fuss. En telkens as my keel toetrek van paniek oor die tien mense vir ete vanaand en ek weet ek gaan eers halfsewe in stortreën by die huis kom, onthou ek Carla en haar getekende spyskaart.

Sy het die slag gehad om kos uit verskillende lande bymekaar te sit. Ek onthou nog hierdie gebakte vis, en het onlangs weer 'n resep daarvoor teengekom.

LIBANESE GEBAKTE VIS IN TAGINI-SOUS

Verhit die oond tot 180 grade. Neem 'n heel, skoon vis van sowat 1 kg soos kabeljou of geelstert en vryf dit met 3 lepels olyfolie. Bak die vis in 'n oondbak vir 30 minute of tot die vis maklik vlok. Braai 'n gekapte ui in nog 'n bietjie olyfolie in 'n pan tot goudbruin en dreineer.

Maak nou die sous: Druk 'n huisie knoffel met 'n knippie sout fyn. Voeg 1 koppie tagini-sous (wat jy onder die Telma-handelsnaam in 'n blik by die supermark koop) met 'n halwe koppie suurlemoensap, 'n handvol gekapte vars dhania (koljanderblare) of somer pietersielie, en die uie wat jy reeds gebraai het.

Gooi die sous oor die vis en plaas dit terug in die oond vir nog 10 minute of so tot dit deurwarm

is. Sit voor met suurlemoenkwarte en draaie swartpeper.

As julle weer kans sien vir hoender, is dié kiep uit New York tog te lekker.

SUURLEMOENHOENDER MET HOLLANDAISE-SOUS

Dis maklik om Hollandaise te maak, ek sweer. Maar maak eers die hoender gaar, dan vertel ek verder.

Week 'n koppie ontpitte rosyne in 'n bietjie brandewyn en water tot sag. In 'n swaar pot smelt jy 'n klont botter en 'n lepel olie en braai 2 opgesnyde hoenders, 'n paar stukke op 'n slag, tot mooi bruin. Haal uit met 'n

gatjieslepel en dreineer op papier.

In dieselfde pan braai jy 12 klein uitjies (jy kan hulle klaar geskil by Woolies koop) vir 10 minute. Plaas die hoenderstukke bo-op die uie, voeg die rosyne met hul vloeistof by, asook die fyngekapte skil van 1 suurlemoen en sowat 5 lepels suurlemoensap, sout en swartpeper na smaak. Plaas die deksel dig op die pot en kook 45-50 minute tot die hoender sag is.

Nou die sous: vir sowat 2 koppies sous benodig jy 1 koppie botter, 2 eetlepels witwynsout, 3 eierdooiers, suurlemoensap na smaak, en 'n bietjie cayenne-peper.

Verdeel die botter in 12 stukkie. In 'n klein, swaar potjie verhit jy die wynsout met 'n knippie sout en 'n paar draaie peper, asook 2 eetlepels water. Kook af tot jy letterlik 1 eetlepel vloeistof oor het. Haal van die hitte af en voeg 1 eetlepel koue water by.

Voeg die eierdooiers by en klits vinnig tot die sous romerig is. Plaas terug op die LAAGSTE hitte, en klits die stukkie botter een vir een by. Hulle moet afsonderlik smelt en ingeroer word. **DIE SOUS MOENIE KOOK NIE**, haal dus af en toe van die stoof af. Uiteindelik sal jy 'n dik roomsous hê. Voeg suurlemoensap en cayenne-peper by na smaak.

Voeg nou die hoender se pansappe by die sous en gooi die sous terug oor die hoender. Bedien jou gereg net met basmati-rys en 'n groenslaai. (Hollandaise is om die waarheid te sê so lekker dat jy dit op brood kan eet, of oor groenboontjies gooi. Jy kan die sous ook in die warmgemaakte bak van die Magimix maak, maar dis vir kokke wat dangerously leef.)

Nou vir 'n nagereg uit Italië. Ek hou altyd geblikte stroopvye, of siterkonfyt, of waatlemoenstukke in stroop in die spens aan. Met vye maak jy dié salige poeding:

FICHI SPEZIATI CON CREMA

In 'n braaipan gooi jy twee blikke vol vye en hul stroop, met 'n halwe teelepeltjie fyn gemmer en 2 stokkies kaneel of kassia. Proe die mengsel: as die stroop nie soet genoeg na jou smaak is nie, voeg donker bruinsuiker by. Kook oor 'n lae hitte vir sowat 15 minute tot die stroop verdik. Gooi die vye en stroop in 'n mooi bak, bedek en verkoel vir 2 uur.

Klits soveel room as jy dink julle kan eet, geur met 'n paar druppels rum, en skep die room bo-oor. Die poeding lyk tog te mooi in glasbakkies.

En as jy Van der Hum hierby skink, praat julle almal naderhand tuisgemaakte Italiaans.

HOW LOW CAN YOU GO?

OUR FRESH PRODUCE COMES FROM BELOW **C**-LEVEL

Sfuzy's

SEAFOOD RESTAURANT
Seekosrestaurant
MILPARK
TEL 7265803 / 7268406

die tyd
vir nuwe,
opwindende
dinge het
aangebreek...

HOU DIÉ RUIMTE DOP

hulde aan 'n groot kritikus

Ná 'n tydperk van bepeinsing en pynlike selfondersoek trek **LIBERTYN** sy nederige skoene aan en vra om verskoning vir sy verbale vergrype teenoor 'n gesiene kritikus

TOE ek onlangs in *Vrye Weekblad* rustige en opbouende kantaantekeninge aangebring het by Joan Hambidge se lofuiting betreffende die Potchefstroomse digter TT Cloete, het sy my platgeslaan deur te beweer dat ek haar vryheid van spraak aantast, en - o, 'n siddering gaan deur my heen - dat ek onverdraagsaam teenoor haar is.

Om onverdraagsaam te wees, om 'n ander se vryheid aan te tas: dit is die ergste sonde wat 'n mens in dié dae van demokratiese wellewendheid kan begaan. As die aanklag bowendien afkomstig is van 'n gesaghebbende, 'n gesiene kritikus soos doktor Hambidge, is nie alleen my reputasie op die spel nie. Ek voel my ook as morele wese aangespreek.

Die afgelope weke het ek dus ure bestee aan meditasie, aan bepeinsing, aan pynlike selfondersoek, so tussen die skriflesing en gebed deur. En toe besef ek daar is net één uitweg: ek moet in die openbaar, op die plek van die misdaad, my nederige skoene aantrek en doktor Hambidge om verskoning vra vir my verbale vergrype teenoor haar.

Mea culpa, mea maxima culpa. Ek neem vandag elke leser tot getuie, doktor Hambidge, van my diep en innige spyt oor daardie onverdraagsame uitsprake. Nimmermeer sal ek in hierdie rubriek selfs suggereer dat u nie die volste reg sou hê om u belesenheid, u oorwoë oordeel, u ensiklopediese menings wyd onder die bevolking rugbaar te maak nie.

AS BEWYS VAN my inkeer en my insig wil ek u huldig, doktor Hambidge, vir u jongste onthullende en grensverleggende, ja, revolutionêre bydrae tot die diskoers hier te lande: u resensie van vier huldigingsbundels in die jongste nommer van *Tydskrif vir Literatuurwetenskap* (jaargang 8, nommer 1/2). Dis 'n indrukwekkende geskrif wat my dadelik laat besef het hoe verkeerd ek 'n paar weke gelede was.

U sal my toelaat, doktor Hambidge, om kortliks te verduidelik dat *TvL* 'n geakkrediteerde tydskrif is. Bydraers tot dié geleerde publikasie verdien ingevolge regeringsbeleid 'n aansienlike bedrag geld vir hulle universiteit, waarvan 'n gedeelte selfs aan die skrywer uitgekeer kan word.

Heel vanpas en lofwaardig is dit dat u ingrypende, selfs aangrypende intervensies beloon sal word - waarmee ek nie te kenne gee dat enige besoldiging naastenby kan opweeg teen die intrinsieke waarde daarvan nie. Wat u verrig, is onbetaalbaar. Niemand kan u na behore daarvoor vergoed nie.

'n Wanopvatting wat in hierdie kleynood van akademiese skerpsinnigheid vernietig word, is dat 'n resensie *die boek voor haar* moet bespreek. Deur die motiewe van die mens *agter die boek* te resenseer, illustreer u, in een verhelderende flits, dat huldigingsbundels - of hulle nou aan Scholtz of Eybers of Botha of Leroux opgedra is - saamgestel word deur mense met vooroordele, mense met versweë agendas, mense met vriende en vyande.

En wie is beter toegerus as u om die vriendjies- en vyandjiespolitiek in ons letterkunde aan die lig te bring? Wie meer deskundig in verband met ons aller kleinlikheid? Wie beter ingelig om oor die gepastheid van die gastelys by sulke geleenthede te oordeel?

SLAGVAARDIG EN EERLIK, met 'n dapperheid wat nie vir die duiwel stuit nie, omgord u u geakkrediteerde lendene teen wanpraktyke wat krisissafmetings begin aanneem. Deur alle pretensies van die literêre debat heen sny u woorde tot op die kern van die saak, naamlik dat daar in elke lewe en in elke loopbaan net twee soorte mense is. Daar is vriende en daar is vyande. Daar is mense wat om dieselfde vuurtjie as jy sit en die wat dit nie doen nie.

Vanuit hierdie oogpunt formuleer u op glasheldere wyse die eise waaraan 'n huldigingsbundel vir byvoorbeeld Elize Botha moet voldoen. As die samesteller die gehuldigde se vriende en akoliete om bydraes vra, kan ons haar of hom saam met u toejuig. Maar as dit nie gebeur nie, hoe onverskrokke gebruik u dan nie u vryheid van spraak om die oortreders te tugtig en te stig nie! Dan weet ons saam met u, volgens die norm van vriendjies- en vyandjiespolitiek, dat hierdie *wanpraktyk* om *verduideliking* vra.

'n Wanpraktyk is dit as Ampie Coetzee, wat nie om "dieselfde literêre vuur" as Elize Botha sit nie, as kollega 'n artikel aan haar opdra. 'n Wanpraktyk as 'n ander kritikus, wat haar nie "vriendelik gesind" is nie en tien jaar gelede "neerhalende kritiek" oor haar werk uitgespreek het, in haar huldigingsbundel 'n stuk skryf.

So beskamd en deursigtig is hierdie wanpraktyk dat u, sonder dat die gehuldigde self 'n woord hoef te spreek, met stelligheid kan verklaar dat die bundel "vir die *mens* Elize Botha" niks anders as 'n verleentheid kan wees nie.

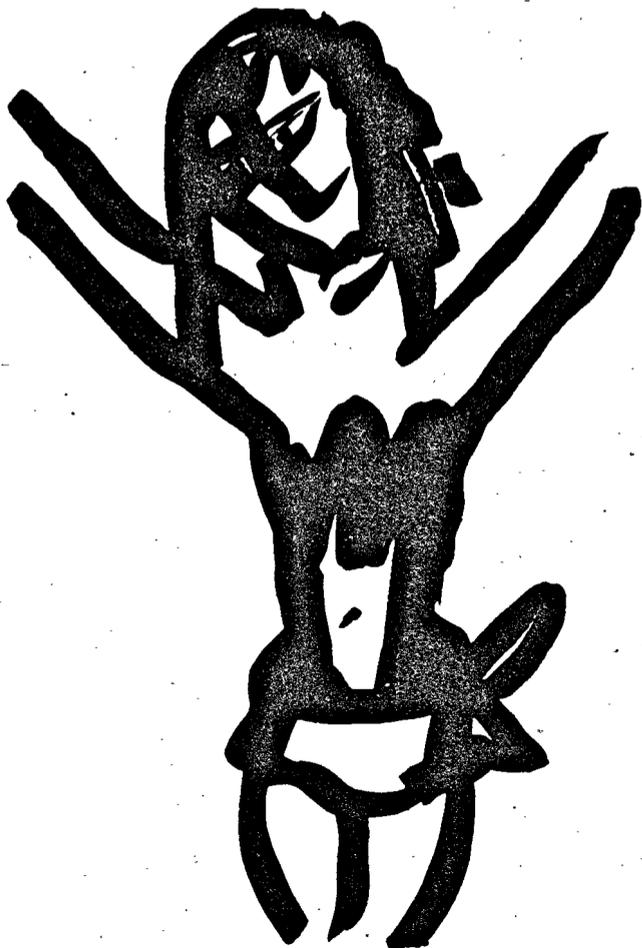
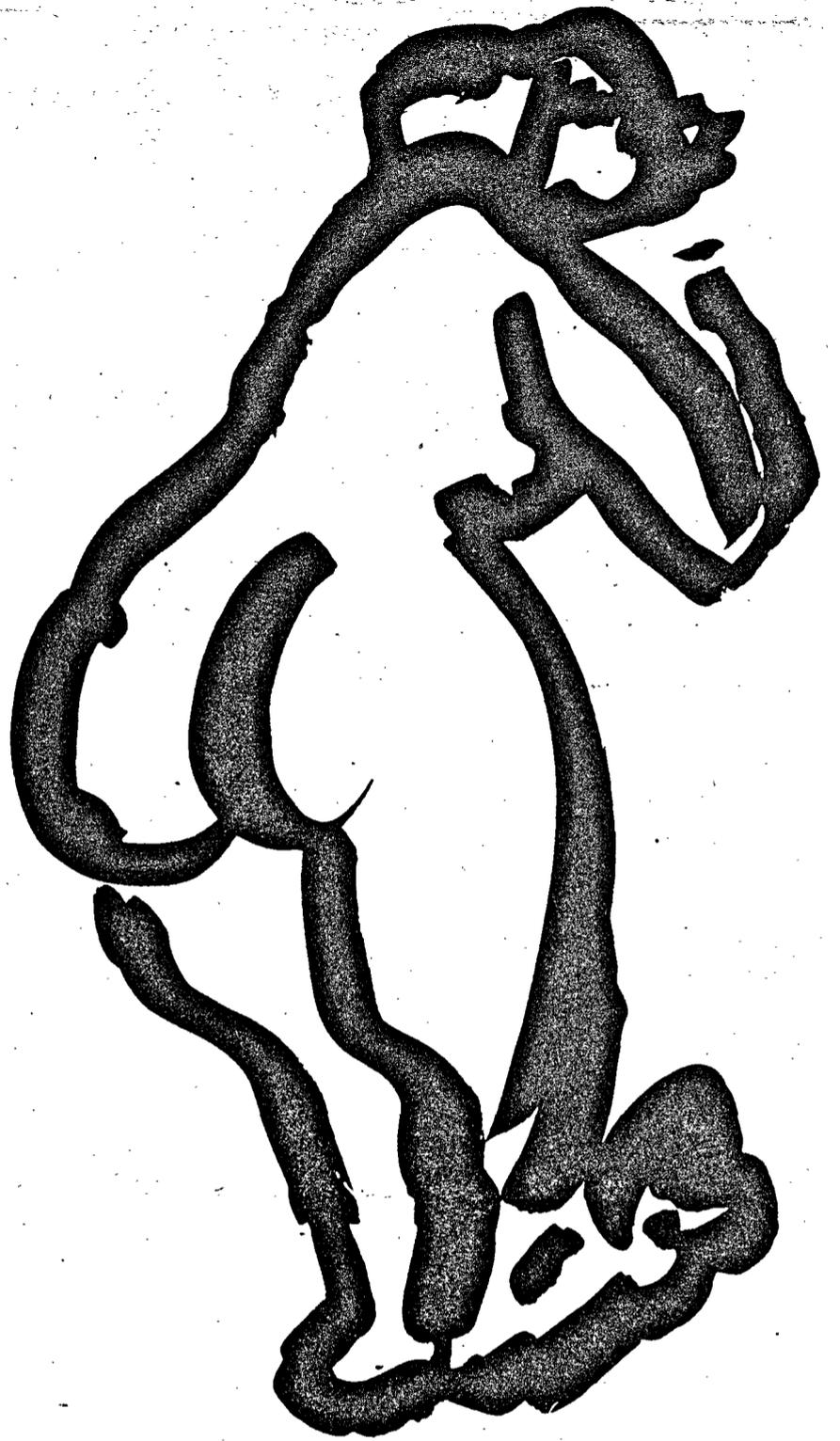
Ek het melding gemaak van 'n grensverleggende bydrae tot die literêre diskoers - maar, vereerde doktor Hambidge, die woord *grensvermietigend* vat dit veel beter saam.

DIE GEDAGTE DAT daar 'n verskil sou kon wees tussen 'n akademiese bespreking of 'n koerantrubriek of 'n gesprek rondom die braaivleisvuur, het 'n illusie geword. U gaan ons voor in 'n demonstrasie van nuwe spraakvryheid: u rubrieke klink soos u akademiese artikels, u akademiese artikels soos u geselsies oor 'n glas wyn.

'n Bevrydende gedagte is dit inderdaad. Ons hoef nou nie meer voor te gee dat akademiëci iets anders probeer doen as om in die donker saam te hurk nie. Ons hoef nie te werk aan 'n gesprek wat probeer uitstyg bo vermeende vriendskap en vyandskap nie. Ons mag dink dat ons in 'n groter geestelike ruimte probeer beweeg, maar u herinner ons daaraan, tydig en juis en vreesloos, dat ons kleindorps sal bly.

As die redaksie van *TvL* te kenne gee dat verder oor u resensie gepraat moet word, wil ek sê: so 'n gesprek is oorbodig. Alle raaisels is reeds opgelos, alle vrae beantwoord, die laaste woord gespreek. Alle moeite sal ons bespaar word.

Ek beëindig my *commendatio* deur al wat nog daaraan toegevoeg kán word: Lank lewe die vryheid van spraak. En lank lewe die verdraagsaamheid teenoor Joan Hambidge.

Vader Frans, die Vlaamse Afrikaan

FRANS CLAERHOUT het jare gelede uit België na Suid-Afrika gekom en werk sedertdien as 'n Rooms-Katolieke priester in die Vrystaat. Die Sotho's onder wie hy werk, noem hom Morwa wa Lerato - mens vol liefde. Maar buite sy gemeente ken Suid-Afrikaners hom as skilder - 'n skilder met 'n Vlaamse kleurtjie, hoewel hy in sy geboorteland weer bekend is as 'n "Suid-Afrikaanse" skilder.

Chris Spies van A Kreatiewe Uitgewers in Pretoria het dié unieke boek uitgegee. Soos hy met trots verklaar: "Geen kommersiële drukker het aan hierdie boek geraak nie." Die hele boek met 19 bladsye grootgedrukte teks en 25 Claerhout-sifdrucke (tien daarvan in kleur) is met die hand gedruk. Twee getekende sifdrucke kom los saam met die boek om geraam te word.

Die kopie is in Afrikaans - wel, Claerhout se Vlaamserige Afrikaans. Hy vertel van sy herkoms, sy godsdiens, sy lewensuitkyk en sy kuns.

Net 100 kopieë van die de luxe-uitgawe (R2 000 elk) en 450 kopieë van die standaard-uitgawe (R350 elk) is gedruk. Dit kan by bestel word by Posbus 14805, Verwoerdburg 0157.

DADA BOWIE

SE GROOT WIT GERAAS

DAVID BOWIE IS "THE LAST OF THE FAMOUS INTERNATIONAL PLAYBOYS", HET MORRISSEY EEN KEER GESÊ. GREIL MARCUS VAN ROLLING STONE SÊ "BOWIE HAS NEVER SHIED FROM PRETENTIOUSNESS; STILL, HIS PRETENTION - TO GRANDEUR, OF COURSE, BUT ALSO TO GENIUS, WISDOM, SUPERMANSHIP - HAS BEEN THOUGHT OUT AND MUSICALLY SUPPORTED." CHRISTIVAN DER WESTHUIZEN

WONDER OF BOWIE NIE MAAR NET NÓG 'N MOFFIE IS NIE

"I was a big everything. I did everything to excess." David Bowie oordryf nie. In tien jaar het hy amper net soveel alter ego's gehad soos Sybil: onder meer Ziggy Stardust, Aladdin Sane, Halloween Jack, the Thin White Duke.

Kokaïen en drank het sy lewe in so 'n mate oorheers dat hy gesê het: "Two or three times I was really near to dying, I damn near OD'd a few times. I tried to commit suicide a couple of times. Because you are staring into an abyss of negativity about your life. A sudden realization that you have trashed your life."

Met tye was Bowie se lewe 'n gemors. Tog is hy dié kunstenaar wat die skep van pop-personas tot 'n fyn kuns vervolmaak het - én fantasie in pop gesit het.

Die Beat-skrywer Jack Kerouac se *On The Road* het die jong Bowie onwrikbaar beïndruk - veral die karakters: "The mad ones, the ones who are mad to live, mad to talk, mad to be saved, desirous of everything at the same time, the ones who never yawn or say a commonplace thing, but burn, burn, burn like fabulous yellow Roman candles exploding like spiders across the stars."

DIT MOES IETS hiervan gewees het wat die jong David Jones in die bohemse Soho-distrik in Londen gesien het. Saam met sy halfbroer Terry het hy by die beste jazz-klubs in die Londen van die vyftigerjare uitgehang.

By navraag vind hy uit dat Ronnie Ross dié saxofoonspeler in Londen is. Sonder skroom bel hy hom en vra vir lesse.

'n Skoolvriend genaamd George Underwood kon kitaar speel. Die twee begin saam by skoolfunksies speel. Reeds tóe had hy 'n image: die koel teddy boy duck tail-haarstyl - met 'n verskil. Wel platgeslick langs die kante maar met die kuif vorentoe gekam om 'n olifantslurp-effek te kry. Haarsproei om die styl daar te hou. 'n Ruk later bring hy 'n oranje streep as finale afronding in.

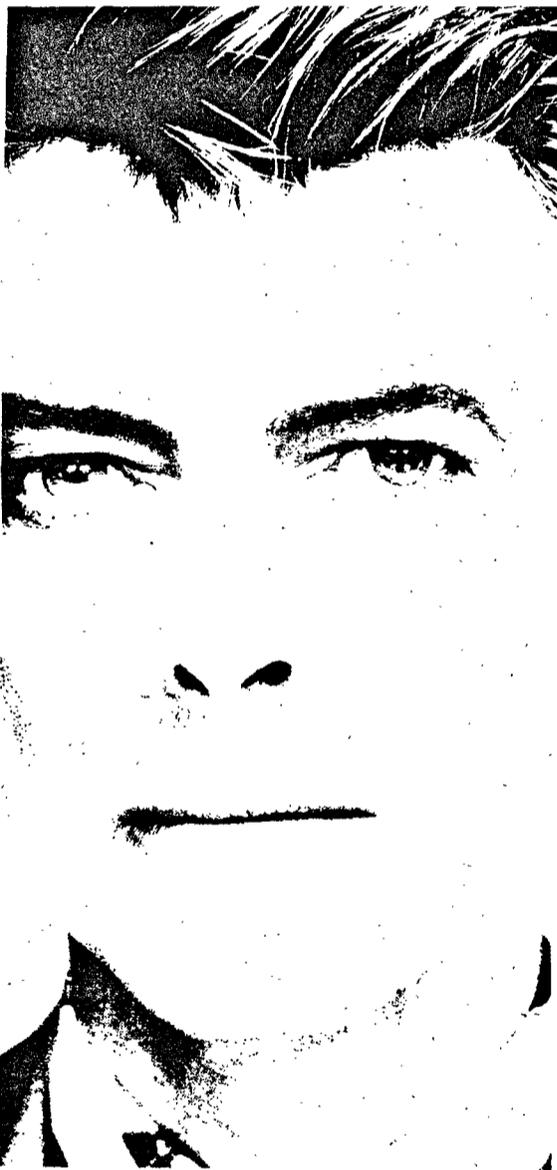
In dié *Sturm und Drang*-tyd raak Underwood en Bowie in 'n skermutseling betrokke en die sfinkerspiere van sy linker-pupil word beskadig. Bowie se amper buitewêreldse voorkoms is hieraan te danke.

In 1963 kry Bowie - 'n lid van King Bees - werk by 'n advertensie-agentskap toe die Groot Britse Pop-inval in Amerika afskop met vier seuns van Liverpool as die baanbrekers.

Hy reik sy eerste single, "Liza Jane", deur Decca Records uit en sluit by die Manish Boys aan. "Liza Jane" sink sonder spoor. Bowie skaf vir hom grimering aan, groei sy hare en luister net na Tamla-Motown uit Detroit.

Hy maak 'n draai in die een popgroep na die ander met name soos The Lower Third en The Buzz. In dié tyd reik hy nog drie singles uit en besluit om sy naam te verander na Bowie, die naam van 'n Amerikaanse mes. Sy eerste LP, David Bowie, kom uit maar word swak ontvang.

Hy besluit enigiets vaagweg kunstig is per definisie nie-kommersieel en sluit by 'n Boeddhistiese mimiektoergroep aan. Dis hier waar hy leer om musiek en teater te kombineer. Die mimiekkunstenaar en leier van die toergroep, Lindsay

Kemp, voer Cocteau, Baudelaire en Genet op. Hy maak kennis met die geskiedenis van die avant garde in Europa. Surrealisme en dada maak 'n onuitwisbare indruk: "Throughout my career I've held onto the central idea of dada, the idea that an idea becomes obsolete when it works," vertel Bowie jare later.

2001: A SPACE ODYSSEY van Stanley Kubrick begeester Bowie só dat hy "Space Oddity" skryf. Sy tweede LP (ook David Bowie) misluk. *The World of David Bowie* word deur Decca uitgereik: dis 'n opgekikkerde weergawe van sy eerste LP en behaal ook nie veel sukses nie. *The Man Who Sold The World* is sy volgende poging. Dis 'n donker plaat - Bowie skryf dit later aan hasjij-bedwelming toe. Uitsluitlik vir die skokwaarde daarvan begin hy 'n transvestiet-voorkoms kultiveer.

Hy kry sy eerste plate-kontrak by RCA in Amerika. *Hunky*

Dory (met Bowie as 'n Greta Garbo-look alike op die omslag) bevat songs soos "Queen Bitch", geïnspireer deur Lou Reed en gesing soos Bob Dylan. Die liedjie "Changes" word sy eerste treffer in Amerika.

Ziggy Stardust maak sy landing op aarde met *The Rise and Fall of Ziggy Stardust and the Spiders from Mars*. Bowie beskryf die fantastiese sci-fi-figuur soos volg: "Ziggy really set the pattern for my future work. Ziggy was my Martian Messiah who twanged a guitar. I saw him as very simple... fairly like the character Newton I was to do in the film *The Man Who Fell to Earth* later on. Someone who dropped down here, got brought down to our way of thinking and ended up destroying his own self."

In "Moonage Daydream" steek Ziggy sy kop uit, weliswaar introspektief, maar darem: "I'm an alligator/ I'm a space invader/ I'll be a rock and roll bitch for you".

Kant 2 is ondubbelsinnig Ziggy: in "Lady Stardust" sing hy "Lady Stardust wore make-up but he was all right!".

Met die konserte visualiseer Bowie die plaat. Hy verklaar met omhaal die shows "quite outrageous...very theatrical...costumed and choreographed... quite different to anything anyone else has tried to do before".

Ná The Beatles het die popsingers in die vroeë sewentigs gevoel alles is gedoen - niks nuuts kon werklik meer in pop gebeur nie, het Bowie onlangs in 'n onderhoud verklaar. Die Glam Rock-beweging is begin en *Ziggy Stardust* het die lig gesien - maar dit was "the same old thing in brand new drag".

Hoe dit ook al mag sy, *Ziggy* het Bowie gevestig as 'n kunstenaar om mee rekening te hou. As deel van 'n publisiteit-set destyds het Bowie homself onomwonde as gay verklaar - en so dekking in die meeste tydskrifte gekry. Tydens live shows het hy op sy knieë voor die kitaarspeler fellatio gesimuleer - en weer eens kontroversie veroorsaak.

"Starman", die eerste single en toevallig genoeg 'n voorspel tot die storie van *Close Encounters of the Third Kind*, word sy eerste top tien-treffer in Brittanje. Hy werk ook saam met Lou Reed op *Transformer*.

Vir Bowie het die skeidslyn tussen die werklikheid en sy konsertoptredes vervaag: "I think what I do and the way I dress is me pandering to my own eccentricities and imagination. It's a continual fantasy. Nowadays there is really no difference between my personal life and what I do on stage. I'm very rarely David Jones anymore. I think I've forgotten who David Jones is." Intussen haal Ziggy die nommer 5-posisie in Brittanje.

Hoewel beroemd (berug?) in Brittanje, was Bowie steeds slegs 'n kultusfiguur in Amerika. Hy het geen rede gesien om sy konsert aan te pas nie en weer orale seks op die verhoog gemime. (Jim Morrison is 'n paar jaar vantevore in hegtenis geneem na hy dieselfde gedoen het.)

MET DIE FLIKKERING van die Amerikaanse landskap deur die treinvenster, fliets visioene van die laaste dae voor Bowie se geestesoog verby. Hy skryf "Drive-In Saturday" waarin hy

sy gedagtes oor hoe Amerika, Brittanje en China ná 'n kernoorlog sou lyk, uiteensit: "The radiation has affected people's minds and reproductive organs, and they don't have a sex life. The only way they can learn to make love again is by watching films of how it used to be done."

"Drive-On Saturday" en "Jean Genie" verskyn op *Aladdin Sane*, woordspeling op "a lad insane" oor sy broer Terry wat hom in dié stadium in 'n sanatorium bevind het.

Sy volgende album, *Pin-Ups*, bestaan uit weergawes van sy eie gunsteling uit die sestigerjare. Goue oues van The Who, Ben E King, Pink Floyd en The Kinks is op dié plaat te hoor.

Soos Aladdin Sane 'n uitbreiding van die Ziggy-karakter was, so is die dekadente Halloween Jack 'n verdere vergestaltung van Sane. Bowie stel Halloween Jack in *Diamond Dogs* voor - 'n album wat hy oorspronklik as 'n musical van 1984 beoog het. Die somber boek van George Orwell het Bowie gefassineer - vir hom was dit 'n akkurate voorspelling van die Westerse samelewing se lot.

Orwell se vrou was minder geesdriftig oor Bowie se planne vir 'n musical en het toestemming geweier. Die musical word toe *Diamond Dogs*, 'n musikale nagmerrie waarin Big Brother wen.

Op die *Diamond Dogs*-toer word Ziggy-aanhangers onkant gevang deur Bowie se jongste masker: hy konfronteer hulle in 'n grys pak teen 'n agtergrond van ingewikkelde dekor, die band buite sig in 'n donker hoek van die verhoog.

Die menigtal Ziggy clones in die gehoor ontsenu Bowie: "It was very odd to see quite a large number of young people following a theatrical character, adopting the stance of a character that didn't exist at all. They'd write and tell me of their communications with Mars. It got very bizarre."

Oor die live-LP van die *Diamond Dogs*-toer sê Bowie jare later: "The record is called *David Live*, but it should have been called David Bowie is alive and well and living only in theory." Spanning tussen die groepslede en persoonlike probleme laat hom uitgeteer en op die *David Live*-omslag omgewe 'n sieklike blou lig sy skeletale figuur.

Bowie se belangstelling in pop begin kwyn. Op 'n kritiese stadium ontmoet hy John Lennon en skryf "Fame" saam met hom - 'n lied waarin hulle die sware las van beroemdheid bekla. Hulle neem ook 'n nuwe weergawe van "Across the Universe" op, 'n lied wat Lennonsaam met The Beatles gedoen

Die LP is ligter (met onder meer die sing-along "Golden Years") en selfs disco-erig - Bowie het disco vóór die Bee Gees en The Village People gedoen - maar van die lirieke is onoortreflik: "The return of the thin white duke/ throwing darts in lovers' eyes."

Ná 'n kortstondige dwelmlose tydperk swig Bowie weer: "The drugs I was interested in then were amphetamines and cocaine, because I always lived with such a fast-event horizon, and those drugs seemed to keep things happening. If I had to stay up three or four days to finish something, they gave me the ability to do that." Maar ongelukkig nie altyd nie: hy moes die soundtrack vir *The Man Who Fell to Earth* opneem, maar kon nie weens uitputting.

'n Kort ruk daarna kry hy kans vir 'n openbare bekendstelling van sy nuwe persona: die Thin White Duke-toer. Die gehoor word oorstelp met Salvador Dali en Luis Bunuel se surrealistiese *Un Chien Andalou* - die 1922-film met die toneel waar 'n oog oënskynlik met 'n lem oopgekerf word. Die nuwe Bowie is skraal en stylvol in 'n wit pak - en sonder grimering.

"**HITLER WAS THE FIRST ROCK STAR,**" het Bowie op 'n keer gesê. Nazisme het 'n vreemde bekoring vir Bowie ingehou - en veral Adolf Hitler se vermoë om die massas met sy uitsprake en groot vertoon van gewaande Ariese superioriteit te manipuleer.

Om die *Thin White Duke*-toer op goeie voet te laat afskop, maak Bowie die uitlokkende stelling dat Brittanje by 'n Fascistiese leier kan baat vind. Met dié uitspraak - en 'n Nazi-saluut by sy aankoms - slaag hy daarin om die voorblaaie van die meeste koerante te haal - én sy konserte te laat uitverkoop.

Of Bowie wel 'n ongeoorloofde agting vir Hitler had, is debatteerbaar. Tog is dit interessant om te let op 'n reël in "China Girl" wat hysaam met Iggy Pop geskryfhet: "I stumbled into town/ visions of swastikas in my head."

Vir sy nuwe plaat *Lou* kry hy die hulp van Brian Eno. Bowie beskryf sy toestand in dié stadium soos volg: "I felt like I'd fallen into the bowels of the earth. It took me two years, at least, to shake off the depression. I switched to drink to compensate." Met *Lou* het hy 'n totaal nuwe musikale rigting ingeslaan: Eno noem dit "drifting music": "A new muzak with synthesizers."

Die volgende plaat, *Heroes*, neem hy ook in Wes-Berlyn

with," verduidelik Bowie sy aangetrokkenheid tot die rol.

Sy volgende plaat *Scary Monsters (and Super Creeps)* lewer die single "Ashes to Ashes" op. Hierin val die reël "I've never done good things/I've never done bad things/I've never done anything out of the blue" op. Bowie se oomblikke van onsekerheid (in teenstelling met sy gewone hoë dunk van homself) word belig wanneer hy vertel: "Those three particular lines represent a continuing, returning feeling of inadequacy over what I've done."

En wat dan van sy prestasies? "The idea that one doesn't have to exist purely on one defined set of ethics and values, that you can investigate other areas and other avenues of perception and try and apply them to everyday life - I think I've tried to do that. I think I've done that fairly successfully. As far as everyday life goes, I don't think so. I have this long chain with a ball of middle classness at the end of it which keeps holding me back." Ondanks dié middelklas-ysterbal wat hom kwel, word Bowie wyd geprys vir sy vertolking van die olifantman.

Intussen nader 'n Duitse regisseur Herman Weigel hom vir 'n vlugtige konsert-verskyning in *Christiane Foor* adollesente dwelmverslawing.

Tot met sy wingewendste treffer ooit (*Let's Dance*) in 1983, speel Bowie die hoofrol in die BBC-televisieproduksie van Bertolt Brecht se *Baal*. Hy kry ook die rol van 'n vampier teenoor Catherine Deneuve in *The Hunger*, asook die hoofrol in die film *Merry Christmas, Mr Lawrence* van die Japanse regisseur Nagisa Oshima. In 1981 neem hy "Under Pressure" saam met Queen op.

Die opname van *Let's Dance* geskied binne 20 dae met Nile Rodgers as die vervaardiger. Hoewel die titelsnit mens as dansgeoriënteerd opval, meen Bowie dat dit "a slightly evasive quality of desperation" bevat.

'n Erotieser "China Girl" is ook op die plaat - die BBC beskou die video as effens té wam en verbied dit: dis geskoei op die klassieke toneel in *From Here to Eternity* met Burt Lancaster en Deborah Kerr wat amoreus op die strand rondrol. In dié geval verkeer Bowie liefderyk - maar nakend - met 'n Chinese vrou op die strand. Die SAUK het ook nie op hulle laat wag nie en die BBC se voorbeeld gevolg.

Let's Dance word 'n intemasionale nommer een en Bowie verskyn op *Time* se voorblad. Dit moes dan Bowie se hoogtepunt wees - maar ook sy einde. Het *Time* nie die einde van talle mense se loopbane beteken nie?

EN DIT WAS toe ook afdraande van daar af: daar was die floueriige *Tonight* in 1984 waarop hy 'n duet saam met Tina Turner sing. Toe *Never Let Me Down* met "Day In, Day Out" in 1986. Hy vorm die groep Tin Machine in 1990 en hulle bring twee albums uit. Die eerste word as ontoeganklike hard rock deur kenners beskryf, die tweede as meer markgerig maar sonder fut. Die Sound and Vision-toer van 1990 vind plaas waartydens Bowie versoeke speel.

En nou Black Tie White Noise. Bowie verras weer: Black Tie vergelyk nie met enigiets wat hy al voorheen gedoen het. Die invloed is duister - tog het Brian Eno verklaar dat Black Tie baie dieselfde as sy jongste, *Nerve Net*, is.

Bowie se hi-tech romantiese aanslag slaan sterk deur op die openingsnit ("The Wedding") en laaste nit ("The Wedding Song"). Hy is in 1992 met die model Iman getroud wat klaarblyklik die rede is vir die hoogs teatrale huweliksklokke in "The Wedding". Laasgenoemde nit en "The Wedding Song" het albei 'n sterk techno-onderbou. "Pallas Athena" is 'n wonderlik komplekse ineenlegting van perkussie, technoklanke en 'neffens weemoedige saxofoon wat daarvoor uitstyg. Op dié album keer hy - na jare se kitaargesentreerde musiek - terug na blaasinstrumente.

Hy maak wel die opmerking dat hy met die talent van Bill Clinton en die entoesiasme van Jimi Hendrix speel.

Bowie se histrioniese sangstyl is veral opvallend op Morrissey se "I know it's gonna happen someday". Hy oortref Morrissey se eie melodramatiese styl - in sy eie woorde: "It's me doing Morrissey doing me."

Hy bly musiek - én liriekgewys kontemporêr: die titelsnit handel oor die Los Angeles-betogings. Snitte soos "Jump They Say" (oor sy kranksinnige broer Terry) en "Looking for Lester" word voorgestu deur 'n gemaklike ritme.

David Bowie het een keer opgemerk "I don't ever want to wallow in mediocrity." Met *Black Tie White Noise* maak hy dié versugting weer eens werklik.

het. *Young Americans*, Bowie se volgende LP, bevat albei die songs. Bowie vertel dat hy op vorige albums wetenskaplike-patrone gebruik het: "I was trying to put forward concepts, ideas and theories, but this album hasn't anything to do with that. It's just emotional drive."

Hy ontmoet Nicolas Roeg wat hom die hoofrol in *The Man Who Fell to Earth* aanbied. Dis die verhaal van 'n wese uit die buitenste ruim wat per abuis na die aarde val en dan sy terugkeer na sy eie planeet probeer bewimpel - sonder sukses. Tydens die verfilming begin hy ook aan 'n kortverhaalbundel genaamd *The Return of the Thin White Duke* skryf.

Die dun wit hertog het egter nie sy terugkeer in die blaie van 'n boek gemaak nie, maar op 'n nuwe plaat: *Station to Station*. Harry Maslin wat saam met hom aan *Station* gewerk het, beskryf die kreatiewe Bowie sô: "To understand the way David works is to know you can't understand the way David works. He's always changing things. Right before the mixing he would change the lyrics of a song."

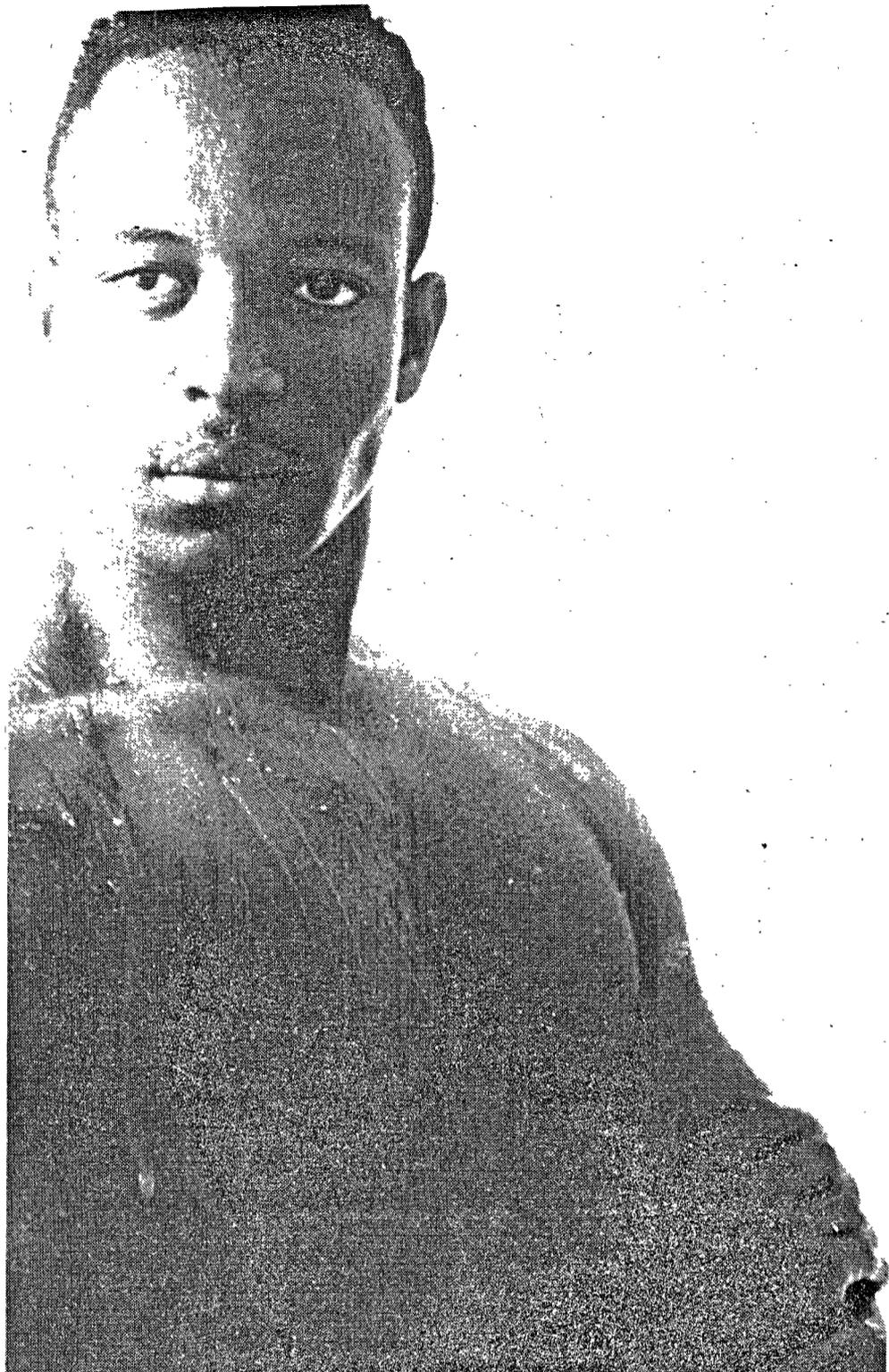

saam met Brian Eno op. "Heroes" was Bowie se eerste romantiese song in 'n lang tyd: liefde in die aangesig van die verskrikking wat net anderkant die muur (wat Wes- en Oos-Berlyn skei) lê. Hy neem dit ook in Frans en Duits op.

Marc Bolan, 'n vername mentor van Bowie, sterf in dié tyd.

Bowie ontmoet die regisseur David Hemmings wat hom een van die hoofrolle in sy film *Just a Gigolo* aanbied - as 'n prostituut. Bowie laat die wenkbroue egter meer lig toe hy in triplikaat in drag verskyn in die "Boys Keep Swinging"-video - die eerste single van sy volgende LP *Lodger*. Bowie slaag daarin om merkwaardig baie soos Raquel Welch te lyk.

THE ELEPHANT MAN se regisseur, Jack Hofsiss, is na 'n ontmoeting met Bowie sô beïndruk dat hy hom die hoofrol aanbied tydens die Amerikaanse toer van die toneelstuk. "I always look for parts with an emotional or physical limp and I always seem to get them. I kind of like characters with some kind of impediment. It's just an interesting thing to play around

struttingafrika!

Young, black South African models don't always get a fair chance to show their true colours on the local scene. Paul, Sidrick, Michelle and Kwezile speak about the highs and lows of the local modelling experience

Previous page photographs (clockwise from top left): Paul by Andy Tinker, Michelle by Nick Boulton, Sidrick by Crisplan Plunket and Kwezile by Andy Tinker

BY CHARL BLIGNAUT

paul & sidrick

Paul and Sidrick are two of a relatively new breed - the black male model.

At 24, SIDRICK MOORE has only been a model for a year. He was born in Soweto to an accountant father and businesswoman mother, was raised in Swaziland and finished off his studies at a private school. Not sure what he wanted to do, he took some time off before studying his teaching diploma in Physical Education and Geography. Bon Model Agency picked him out: "I was in Eastgate Mall and the Bon bookkeeper saw me in one of the shops there and asked me to come into the agency. I hadn't even actually considered modelling before that." He's been doing a steady amount of catalogue and magazine work ever since. He plays and coaches soccer in the afternoons and works as an intern teacher at a school. "I model to make extra bucks," he says.

PAUL PHUME joins us. He's 23 and was bred and schooled in Soweto. He was raised by his mother, who was a driver for Baragwanath hospital until she retired. He finished high school at Pace Commercial College, where he became involved in extra-mural activities, concentrating on basketball. He's just been selected to represent the country at the World Student Games in Buffalo, New York this year. After school he studied and coached basketball at Wits. He's now finishing off his B-Comm through UNISA. Modelling helped him pay for a place to stay and for his studies. "People started saying they think I could be a model, so I tried a few agencies." Bon saw him at a casting and put him straight on their books. His first job was a TV commercial for Shield, and he's been doing mainly the TV thing, but also ramp and catalogue work. He's recently featured in the Sales House "Men Of Africa" commercial. He's also a part-time business economics teacher.

CHARL BLIGNAUT: There seem to be a lot of international male models working in South Africa. Does that bug you?

SM: We have people here, it's not necessary to ship models in, but it's happening and all the local models are complaining about it. There's plenty we can learn and their professionalism is appreciated, but sometimes they just come here because they're not making it overseas.

PP: As a black male model speaking on behalf of other local models, I do sometimes encounter problems where clients think an international is more suitable just because they open their mouths and speak with an accent. I'm not totally against the international models, they can help us get our standard onto an international level. We must develop local talent. It's time South Africa stopped importing everything and invested in what we have.

CB: Is there discrimination against local black male models at castings or in terms of payment?

SM: Not really, the decisions to cast someone are all product related. Models don't actually deal with the payments - the agency does that. We don't know what other people are getting. I have, at times, noticed that fees will differ for the same job done.

PP: You have to have the right attitude and look sharp. We get bookings over international models because it really all depends on who looks better at the casting. I don't think that if I was white I'd get more work.

CB: Is there a lot of money to be made?

PP: If you wanna be a black male model in South Africa in these times, I don't think you'd be able to do it full-time. The market is too small and too saturated.

SM: I would be a full-time model if I could earn a lot. But 40 percent of what you earn goes to the agency

Pics: SALLY SHORKEND

and 20 percent gets taxed, so you only get 40 percent of what you worked for. R500 before taxes for a half day job is a bit of a joke.

PP: If you think you were born to be a model and want to do it full-time then you're going to have to think international and travel overseas to get shoots.

CB: Would you be interested in going overseas to work?

SM: I don't know, going overseas is a contradiction in terms. Also, the international models are all very tall. Unlike in South Africa, all the good models are well over six foot.

PP: I'd like to go for a couple of weeks now and then to do jobs. I'd like to learn what I could from doing that.

CB: All over the world male modelling is really only starting to take off now. Why is that?

SM: People always looked at females, not males. Now that's changing. The male model still has to have proper manly features - they are expected to be totally masculine, like females are expected to be totally feminine. The industry is that way inclined - it always portrays that look.

CB: Or they use a European black look?

SM: Look at the Mr Cartons and the Mr Sandtons - always the international look, thin lips, high cheekbones, never the real African look. Every black model I know complains that they're not working.

CB: Is the modelling scene like all the others - buddy systems?

SM: Ja, it's who you know and who the casting agent knows. Some guys, you can be watching TV and you'll see the same face in two commercials, one after another. It's a bit sad for the local industry.

michelle & kwezile

The 1993 Miss Black South Africa and a contestant in the Ford Supermodel of the World competition took some time off to speak to **VRYE WEEKBLAD**

"AS a kid I paged through magazines and admired the models. I didn't think I'd be a model, but I've come to love it. I enjoy what I'm doing and I have fun," says **MICHELLE MALATLOU**. She's 20 and has recently been crowned Miss Black South Africa, earning her a position in the semi-finals of the Miss South Africa competition later this year. She's already graced this year's covers of *Drum* and *Thandi* and is featuring in the Dawn TV commercial. She's currently studying public relations through Damelin, one of the prizes from the Miss Black SA competition (she also won a car). Michelle was raised and schooled in Orlando West, Soweto, before finishing off at a boarding school in Bophuthatswana. She had been busy studying fashion design in Natal when funds ran out, so she came to Jo'burg and began her modelling career at the beginning of 1992. "I started by looking through the telephone directory and trying to research the agencies. I needed to support myself and I didn't just want to waitress. I thought, no way, I've got the qualities I need to do this."

I'm trying to find out if young black models are treated fairly by the fashion and beauty world. "I think it's been pretty fair - so far." That's **KWEZILE MALINGA** (named after the morning star iKwezi). She's just turned 21 and was raised in Swaziland by diplomat parents. After school and after studying

but this is
africa!
look, my
mother, when
she buys a
magazine, she
wants to see how the clothes

look on an
african figure.
she wants to
see how
lipstick looks

interior design, she was in Jo'burg looking for a part-time job, but couldn't find one. Then Bon Model Agency (an all-black, all-local agent) spotted her at a casting and put her on their books. She's done TV, magazine and ramp and is Swaziland's Supermodel candidate for the Ford Supermodel of the Year Competition in LA this July.

on fat lips and *how make-up*
looks on a flat nose...

CHARL BLIGNAUT: Do you ever feel that you're being passed over at castings because you're black?

MM: The client wants a particular look. It doesn't matter who, they'll find the look, perhaps they want a coloured or a blonde, then we're out.

CB: And you don't feel like you're being treated like bimbos?

MM: I think previously people stigmatised models, but we're trying to change that. If someone approaches me with the attitude that I'm a bimbo, I can say, "Hey! Do you know exactly what you're talking about?" People must come to terms with modelling - it's just a job like any other. Everyone's gifted in different ways. You do your job.

KM: But you're always having to prove yourself, over and over again, each time. You don't just sit back and get booked, you have to show you can do the job.

CB: The big international models...

BOTH: Naomi and Christi...

CB: And Claudia and Kristen and Linda...

KM: And Cindy and Tyra...

CB: Why are there no men's names on the list? Why is male modelling only taking off now?

KM: Female models do get more work and it's true that a female face on a cover sells better than a male face. Traditionally, I think, men are not supposed to worry about the way they're look. They're supposed to be masculine and not care about things like fashion.

MM: But they do care - particularly in the modelling scene, they do. There are more men now, things are changing. I mean, not so long ago girls weren't really supposed to even wear long pants and now everybody does. Things change.

CB: OK, what about local agencies shipping in international black models. Do you think that makes the industry difficult for local black models?

MM: My feeling is that I'd like to have internationals here as people to look up to and to learn from...

KM: Ja, they can inspire your own work...

MM: They must teach us how to be as professional

Pics: SALLY SHORKEND

Pic: ANDREA VINASSA

Ivan D Lucas as The Sergeant

politicking for power

Slawomir Mrozek's 1958 politico-satire *The Police* has opened at the Windybrow Theatre.

CHARL BLIGNAUT reviews

THE COUNTRY is in a state of political harmony. The last prisoner has signed his allegiance to the perfect government. The police chief desperately searches for just one last revolutionary to keep himself in a job. His Sergeant is out on the streets doing voluntary duty as a political provocateur, hoping to attract a disloyal citizen, but there are none to be found. The police chief will stop short of nothing, however inane, however inhuman, however politically irrational, to cling to the power vested in his forces. Where there is political posturing, there is historical bias and the inhumanity of power games. And (dare one say it?) where there is the guise of communist equality, there invariably hides a pocket of tyranny.

BY THE END, a bomb has just exploded in the wings, The General is believed to be blown up, The General's aide and The Chief of Police are holding one another at gunpoint shouting treason and The Prisoner (alias The Sergeant) is seated, holding his half-shaved, brainwashed head in his hands like a sickened monster of Frankenstein. On the walls of a rickety shell of a set are a feather-decorated picture of Salvador Dali with an extended moustache and a framed plastic doll representing the people's monarch as a child.

It's at that point that Karoly Pinter's production of Mrozek's *The Police* liberates itself as a dark, bureaucratic comedy open to any interpretation. And it's at that point that political messages, present-day relevancies and rationalisations become pointless, revealing only the blundering face of political games at the expense of personal freedom.

The play was banned when it was first staged in Poland. A mockery of the order of a former police state under the guise of

Leninism was not welcomed by the officials. But a lobotomising of the creative freedom of the people is seldom welcomed by the artists. Slawomir Mrozek was born in 1930. He was a short story writer and the author of

dit is jy self in die spieël

JOHANNES BRUWER dink na oor sy fout

EERS dié week het ek agtergekome dat ek 'n baie pynlike fout begaan het in my resensie oor Wilma Cruise se keramiek-beelde: die vermoorde Nicholas Cruise was nie die beeldhouer se man nie, maar haar neef.

Oor dié fout, wat ongelukkige verwarring moet veroorsaak het, is ek baie jammer, en eerlikwaar ook ontsteld. Toe ek die beeldhouer bel, het sy my vergewe met 'n sagmoedigheid wat ek nie verdien nie.

Daar ontstaan natuurlik vrae. Watter invloed, byvoorbeeld, het 'n mens se persepsie van die kunstenaar se biografie op jou waardering van die kunswerke?

Die vraag oor die verhouding tussen die werklikheid en die kuns is onderstreep toe ek dié week verder agterkom dat die *Weekly Mail* se resensie 'n soortgelyke fout begaan het: die verhouding tussen Wilma Cruise en Nicholas Cruise is beskryf as dié van ma en seun. Dis waarskynlik die Piëta-tema wat tot dié indruk gelei het.

Cruise se beelde is gelaai met 'n simboliek wat verwys na werklike gebeure, gebeure wat haar vanweë haar familieverbintenis met Nicholas - sy het dié nefie van kleins af sien grootword - meer persoonlik geraak het as ander mense.

Tog het sy haar keramiek-beelde nie as familielid benader nie, maar as beeldhouer wat die kwessie van politieke geweld op 'n universele eerder as 'n persoonlike benader, sê Cruise dié week. Juis daarom het sy dit vermy om in die persmededeling haar verbintenis met Nicholas uit te spel.

In die universele aanslag het sy geslaag: dit gaan, soos ek in my resensie geskryf het, nie net oor Nicholas nie, maar oor alle vergete slagoffers. Die vrouefiguur verteenwoordig nié bloot die oorlewende familielid nie, maar almal wat geraak word deur die dood van 'n medemens.

Die beelde - veral die Piëta - herinner mens daaraan dat alle mense 'n intieme verbintenis met mekaar het as weerspieëlings van mekaar, soos John Donne ook uitgewys het: "Do not ask for whom the bell tolls..."

Dat ons die hegtheid van dié verbintenis dikwels net binne gesins-, familie- of groepsverband erken, dui op die mate van vervreemding in ons samelewing. Cruise wys in watter mate die kuns dié vervreemding kan teenwerk, en die persoonlike ervaring die gemeenskaplike ervaring kan maak. In dié opsig staan die werke los van haar persoonlike biografie as selfstandige simboliese stellings wat almal raak.

Cruise sê heelparty mense sê haar die beelde het 'n sterk emosionele uitwerking op hulle, in dié mate dat dit hulle 'n persoonlike katarsis laat beleef het.

"Ek dink dié reaksie weerspieël die verhoogde emosionele spanning van Suid-Afrikaners in dié dae van sluipmoorde en geweld. Die beelde werk vir mense blykbaar as 'n soort uitlaatklep waardeur dié spanning verwerk en ontlai kan word."

several satiric plays. He is often associated with the theatre of the absurd, writing, as he was, in the heyday of a post-war "movement" spumed by the Becketts, Genets and Ionescos of the theatre.

And the absurdist influences are clear in the illogical reasoning of the characters, the cycles of automatised activity, the incomprehensibility of the characters' global situation, but, most importantly, the dark subtlety of the absurd comedy.

But Pinter has staged more than just an interesting or absurd production. Granted, there are patches of boringly stretched action and clumsy bursts of dialogue in parts of the text. Granted, the quality of Pinter's "poor theatre" at times approaches the beige. But *The Police* is provocative in every way, both in staging and ideology. At the same time his production is gratefully simplistic and straightforward.

He has coached his actors in fine comic tradition and their slick handling of the inanity hides a lack of conventional comedy in the text. Ron Smerczak, Ivan Lucas and Iain Winter are brilliant as the bungling officials who are incapable of satisfying the ideals set by the system. Smerczak and Winter give effortless comedy and near perfect performances. Lucas is in a comic field of his own and ignites the humanity at issue in the play. Deidre Bates' brief appearance is refreshing and exact.

The Police is a simple and rationally absurd play about simple and irrational power games. It's the kind of script that works deceptively easily - for a bold director and a few actors that are willing to stick their necks out.

MARKET THEATRE

832-1641

DAVID KRAMER AND TALIEP PETERSEN'S FAIRYLAND
ONS IS READY VIRRIE JO'BURG
DIRECT FROM A 2 YEAR SELLOUT
SEASON IN CAPE TOWN
ENDS 28 MAY

LAAGER THEATRE

832 1641

VRYGROND - AMSTEL AWARD
WINNING PLAY '92
"VRYGROND IS FULL-BLOODED
THEATRE ..." - STAR
WRITTEN AND DIRECTED BY
CHARLES FOURIE
WITH CHRIS GXALABA, NATIE
RULA, RICK RUDOLPH, VICKY
RENTE, TINA JAXA AND WILLEM
VAN DER WALT
ENDS 22 MAY

UPSTAIRS THEATRE

832 1641

SILENT MOVIE
WITH SEPUTLA SEBOGODI, LEILA
HENRIQUES AND RICHARD
CARTER
CONCEIVED AND DIRECTED BY
BARNEY SIMON
"THIS IS THE MAGIC OUR THEA-
TRE NEEDS" BARRY RONGE
ENDS 29 MAY

TWO TICKETS FOR PRICE OF ONE
- SILENT MOVIE PROMOTION
DRESS THEME - BLACK AND
WHITE
DATE - TEJUS 11 MAY - SHOW
STARTS 8.15PM

KIPPIES

KIPPIE'S THE HOTTEST JAZZ
SPOT IN JOHANNESBURG!!!
JENNIFER FERGUSON & VUVU
PEFILE
LAST 2 SHOWS

EROS DOES EROTICA
FROM TUES 11 MAY - SAT 22 MAY

FLEA MARKET

SPEND YOUR SATURDAYS AT THE
ORIGINAL JOHANNESBURG FLEA
MARKET WHERE YOU CAN ENJOY
LIVE ENTERTAINMENT WHILE YOU
BROWSE BARGAIN HUNT IN OUR
EXCITING SELECTION OF STORES.

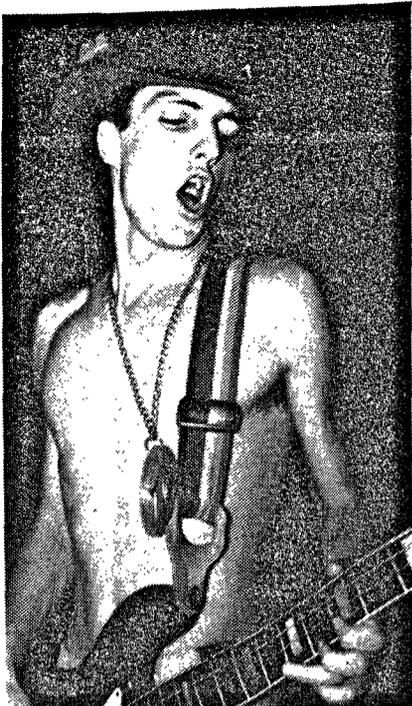
GRAMADOELAS RESTAURANT

SERVING AN ASSORTMENT OF
DELECTABLE, SPICY, AROMATIC
DISHS FROM THE WHOLE
AFRICAN CONTINENT.
NOW OPEN ON MONDAYS AND
CLOSED ON SUNDAYS.
PHONE: 838 6960

MARKET THEATRE

GALLERIES

DIANA PAGE'S GOING HOME
PAINTINGS AND DRAWINGS
THE EXHIBITION WILL BE OPENED
BY MIRA FASSLER KAMSTRA
OPENING SUNDAY 9 MAY AT
6.00PM

Chris Mulder van Blue Chameleon

Joos Tonteldoos

die ding is toe maar flou

CHRISTI VAN DER WESTHUIZEN

TE oordeel na die Ry die Ding-konsert by RAU Vrydagaand is die garageband nie 'n uitgestorwe spesie nie. Black Bricks, Black Paul en Blue Chameleon vul dié beskrywing gemaklik - en hul musikale temas sentreer maar om die Boere en seks.

Dis nie juis 'n verrassing nie: met 'n titel soos Ry die Ding het die organiseerders moontlik juis na rockgroepe behep met penisagtighede gesoek. Rock was nog altyd fallus-georiënteerd, maar dit kon verskoon word gewoon oor die suiwer estetika van die musiek. Ook dateer die skuldige bands uit 'n tyd toe die politieke bewussyn aansienlik laer was.

Maar ons geagte garagebands het nie juis beïndruk met hul skrandtheid (musikaal óf lirie) nie. "Penetrasie - iets wat ek nog altyd wou doen," het die hoofkitaarspeler van Black Bricks in 'n stadium gegil. Die wasige uitdrukkings op die beskonke studente se gesigte het slegs vir 'n oomblik gelig - met hernieuwe geesdrif is die soektog na 'n ding om te ry, voortgesit.

Maar laat ons nie van die punt afdwaal nie: die reël van middelmatigheid is Vrydagaand met ongekende ywer nagevolg deur die genoemde groepe.

Was dit nie vir Joos Tonteldoos en die Dwarstrekke nie, sou dié 'n troebel resensie gewees het. Die verbetering van dié groep is indrukwekkend. Hul forté bly hard rock, maar hulle is nie onwillig om liriekgewys die buitengewone te ondersoek nie. Vandaar dan ook 'n treffende weergawe van Eugène Marais se "Diep Rivier". Die gedig spruit uit Marais se morfiëbedwelming, glo Tonteldoos, en hulle vertolking laat mens die punt begryp.

Die bekende kitaarspeler, Julian Laxton, bring hulde aan Eric Clapton in *The Legend of Clapton* by die River Park Club in Rembrandtpark. 'n Mengsel van Clapton se vroegste musiek tot en met sy jongste *Unplugged* word belowe. Kaartjies is by Computicket beskikbaar.

Estelle Kokot doen haar laaste vertoning in Suid-Afrika op Sondag, 16 Mei voor sy oorsee vertrek. Sy en haar jazzgroep is by die Michael Mount-ouditorium in Bryanston vir slegs een vertoning te sien. Kaartjies is by Computicket beskikbaar.

'n Musiekblyspel deur Blake Toerien word 6 - 12 Mei by die RAU aangebied. Kaartjies is by Computicket beskikbaar.

KRUIK-TONEEL bied aan

GUESS WHO'S COMING TO DINNER?

A DRIETALIGE MENSLIKE KOMEDIE met SAM WILLIAMS, NOMKHITHA BAVUMA, SIZWE MSUTU en andere

11 - 13 MEI, 20:00

"...Jekker teaterondervinging... uitstekend... verdien vol eale"
Burger.
Vir afslag blokbesprekinge, kontak Timothy Greene,
tel. (021) 215470 x 182

JOSEPH STONE-TEATER

Tim Roth en Gary Oldman

'n koddige soeke na sin

Rosencrantz and Guildenstern are Dead het uiteindelik by die Rosebank Mall begin draai. **CHRISTI VAN DER WESTHUIZEN** resenseer Tom Stoppard se eerste film

HET jy al - ná jy 'n woord neergeskryf het - die onrusbarende gevoel gekry dat jy nog nooit daardie spesifieke letters in daardie kombinasie gesien het nie? Dié en ander verbysterende kwessies in die alledaagse lewe word in *Rosencrantz and Guildenstern Are Dead* ondersoek.

Die dramaturg Tom Stoppard maak sy debuut as regisseur met dié film: *Rosencrantz en Guildenstern*, twee mindere karakters in Shakespeare se *Hamlet*, word in die middelpunt van gebeure geplaas. Hamlet, Ophelia en Claudius is amper toevallig daar.

Claudius ontbied die deurmekaar duo met die hoop dat hulle - as eertydse vriende van die jong prins Hamlet - sin kan maak uit sy oënskynlike kranksinnigheid. Op pad na die koningshof begin dit deurskemer dat nie alles heeltemal pluis is nie: 'n muntstuk wat herhaaldelik in die lug geskiet word, land 150 keer met die kop na bo.

Hulle ontmoet 'n groep akteurs en hul leier The Player wat spog met 'n uitgebreide repertoire van perverse en onaptytwekkende opvoerings.

Maar steeds druk hulle deur en bereik die kasteel op onverwagte wyse. Ná 'n ontmoeting met die verwarrende prins en die aankoms van die toneelgroep ontgaan die verskil tussen illusie en werklikheid die twee al hoe meer - maar 'n flinke woordspel plaas hulle weer deels op hul voete.

Terwyl die film voortspeel na die onvermydelike einde, poog *Rosencrantz en Guildenstern* (of is dit *Guildenstern en Rosencrantz*?) om die problematiek van lewe en dood uit te pluus. Hulle wissel ook clichés op saaklike wyse met *The Player*. Toe die geleentheid opduik, gebruik *Rosencrantz* dit om die vorm van die eerste vliegtuig te voorspel.

Gary Oldman en Tim Roth beïndruk as die twee spraakgierige verblufes. Stoppard speel lustig met woorde - die kyker word willekeurig met vlugge tongwerk vasgeael.

the thinking man's stephen king

Candyman has brought terror back to the silver screen, says **CHARL BLIGNAUT**

A HARD horror is good to find between all the Stephen Kings and home video shlock, but you can stop looking - because the Candyman's come to find you and for two hours you're going to find yourself slouched uncool and tense in your seat. This is the stuff of screams inside nightmares from which there is no waking.

Clive Barker, author of numerous socio-psycho horror novels, took matters into his own hands and decided to produce the film of his book *The Forbidden*. He let director Bernard Rose take care of the bloody affair. Rose doesn't look for horror in all the usual places, but sets up every single frame - from the conventional to the psychotic - to test your nerves. Add the scariest voice since Freddy and the best overhead photography in ages and the result is one of the most taut, terrifying and simply narrated horrors to hit the circuit since the good old days of the first *Psycho*, *Halloween* or *Texas Chainsaw Massacre*.

The terror is pulled off by embedding the supernatural story deep within the heart of urban existence. Urban folktales or urban legends are stories that you claim you heard from a friend, who in turn heard it from their best friend or their best friend's boss' wife for that matter. Alligators in sewer systems, Dobermanns choking on human fingers, grandmother's ashes accidentally mixed in with the Christmas pudding... or hook-wielding psychos who attack through walls.

TWO FEMALE college graduates are doing a doctoral thesis on urban folklore. When the tale of the Candyman (bred from a legend of a hooked black slave from the pioneer days) is traced to actual murders, the women find themselves playing the role of detectives. They eventually find their way to his lair in the harshest of the city's black apartment ghettos. The inhabitants believe in the Candyman and testify his presence by graffiti and gang murder in his name. He's their creation and he possesses Helen, the white protagonist (played by Virginia Madsen, who skillfully covers the vibrant Marilyn territory through adventure heroine through crazy murderess). She becomes his victim and is charged with first degree murder. The ending goes way beyond its own cliché - the physical, the psychic, the oral and the supernatural give way to the social - and the heroine lives on through the community.

If you've ever wondered what lies in that room that's at the very core of the innercity construction, then go pay a visit to the Candyman.

Klip oog oor die week se tv

IN THE BLINK OF AN EYE

BEING quiet and pensive this week, Klip oog will not elaborate on the Artes (TV1, Wednesday) except to offer congratulations and sympathy to all who are now pondering their worth with pleasure or with pain.

Klip oog does not wish to intrude upon the occasion, but nevertheless feels viewers could have been allowed a heartier share of the excitement. The scene at the presentation ceremony somehow seemed to have much more pomp and circumstance than the scene you got on your screen.

As it is they might as well publish a list instead, then one could skim through the names even quicker. But are you watching the TV just to see the names, or are you watching to see the view?

The music breaks brought some relief in the stroboscopic rush. Klip oog also experienced moments of pneumatic fascination (Yvonne Chaka Chaka's dress, a fascination which Klip oog won't elaborate on) and irritation (Steve Hofmeyr, for crying out loud, but Klip oog is smothering the urge to elaborate).

In the end, however, the occasion lacked a sense of occasion. Klip oog isn't talking about more expense, but more joy. Which doesn't mean watching a broad smile taking on various shapes all the time. Not that Klip oog would have liked Eon to start pulling coins from the air, doing a vanishing trick or such, but squeezing all the presentations into an hour leaves little room for creating atmosphere and excitement.

A catch-22: a longer programme might raise the ire of some viewers. But this objection doesn't seem to bother anyone responsible when a sports programme is extended into eternity. Even adding just another quarter of an hour or so could at least have enabled one to start watching the video clips before they flashed off again.

Or cut down on the categories. Klip oog will refrain from elaborating, but if you're going for a unified South Africa, why separate people according to their channels?

OFF THE TROLLEY

At 10.15 pm on Thursday night Klip oog quietly tunes in to *LifeStories* on TV1, pensively starts to watch and is bundled onto a trolley, wrapped in white gauze, punctured with saline drips and wheeled down a white-walled corridor that stretches around the globe, while two white-coated figures, a male and a female, the one looking haggard and the other looking stressed, run along vehemently arguing

with each other.

Their argument is disturbing. It carefully but insistently and repeatedly reveals that even though they are brain surgeons, they are not only human but also fallible AND quirky. And it concerns an operation which has to be done on Klip oog within minutes, or else.

A voice points out that this is a tragic mistake, the result of bureaucratic bungling and a human but quirky ambulance crew. Klip oog isn't supposed to be heading for brain surgery but for the psychiatric ward. Meanwhile it becomes apparent that the corridor will in fact end in just a few seconds - at two glass doors ominously marked Theatre No 1.

Anyway, Klip oog ends up under hypnosis by a sex therapist (who has the quirky but human desire to explore the physiology of love and desire). The root of the trauma is revealed.

It's simple, declares the therapist. At 10.15 pm on Thursday night you quietly tuned in to *LifeStories* on TV1 and pensively started to watch.

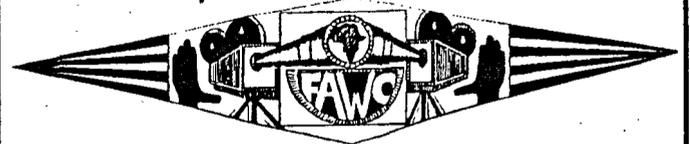
AFRIKAANS STEREO - HOOGTEPUNTE DIÉ WEEK

KLANKBORD - MENSE, MENINGS EN MUSIEK
TYD: MAANDAG, 10 MEI, OM 9.15 NM.
'N PROFIEL VAN DIE SKRYWER WELMA ODENDAAL; THEUNIS ENGELBRECHT EN ILLSE ASMANN GESELS OOR NUWE MUSIEKUITREIKINGS EN VROUE VAN DIE VROUE NASIONALE KOALISIE KUIER IN DIE ATELJEE. DIE AANBIEDER IS SUSAN BOUYENS.

DOKUMENTÊR - AS DIE KONSERTINA SPEEL
TYD: DINSDAG, 11 MEI, OM 7.15 NM
WAAROM HOU DIE KONSERTINA SOVEEL BEKORING VIR BAIE MENSE IN? WIE WAS DIE VADER VAN DIE KONSERTINA - EN WAT KOS 'N KONSERTINA DEESDAE? DIE AANBIEDER IS FONNIE DU PLOOY.

PROFIEL
TYD: DONDERDAG, 13 MEI, OM 10.15 VM
DIE KUNSTE BELEEF TANS 'N INTERESSANTE TYDPERK. IN PROFIEL GESELS DIE AANBIEDER HENNIE MAAS MET DIE HOOF VAN TRUK, LOUIS BEZUIDENHOUDT, OOR DIE UITDAGINGS WAT VIR DIE UITVOERENDE KUNSTE VOORLE.

HOE VERKLAAR U DIT?
TYD: DINSDAG, 11 MEI, OM 10.15 VM.
IN DIÉ PROGRAM, AANGEBIED DEUR FRANCOIS VAN WYK, BESPREEK WETENSKAPLIKES VRAE OOR DIE NATUUR. DAAR WORD ONDER MEER GESELS OOR "ARGAIESE MIGRASIES", DIE ONSKADELIKSTELLING VAN KERNBOMME EN WAARSKYNLIK DIE VROEGSTE LEWE OP AARDE.

The Film and Allied Workers Organisation has initiated a research project on policy for the future public broadcasting service (SABC) in South Africa, which will culminate in a conference.

The following positions are available:

A. RESEARCH CO-ORDINATOR

- The job:
- to do research relating to policy for the public broadcasting service.
 - to work with a team of researchers, facilitating and co-ordinating projects in the various sectors.
- The Applicant must have:
- a post-graduate university degree.
 - extensive research experience
 - organisational and management skills and experience.
- Duration of post: approximately one year.

B. RESEARCHERS (approx. 6 posts)

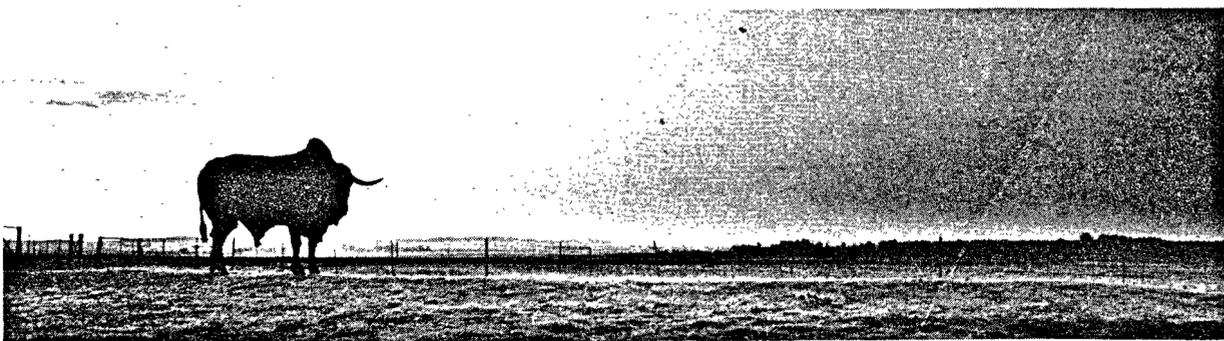
- A team of researchers will be employed on a contract basis to conduct research into the following sectors:
- educational broadcasting
 - drama and cultural programming
 - religious broadcasting
 - current affairs
 - financing and personnel
 - other policy related issues
- The Applicants must have:
- a post graduate degree
 - appropriate research experience
 - a familiarity with the relevant sector

Apply in writing before 18 May 1993 to:

The co-ordinator
FAWO
P.O. Box 16939
DOORNFONTEIN 2028

Candidates who have been shortlisted will be interviewed on 24 - 25 May and will be required to assume duties on 1 June 1993 or shortly thereafter.

'N Afrikaner IS SOMS BRUIN EN HY'S BAIE GEVAARLIK.

'n Afrikaner kan 'n bul wees of 'n boer of 'n blom of 'n sakevrou of 'n rocksanger. Hy/sy bou van sushi en werk vir 'n Boerestaat of hy eet bobotie en stem na links.

Jy kan die Afrikaanssprekende lankal nie meer vaspen nie. Sy bele wêreld is aan 't verander en hy loop blitsig saam.

Sy soort radiostasie moet die pas kan volbou. Dit moet vars en lewenskragtig wees; dit moet verskeidenheid erken en instig gee. Bowenal moet dit sy taal praat.

Afrikaans Stereo tref die lug met 'n nuwe stem. Ons bied diepteprogramme, tnbelprogramme, ligte musiek, klassieke klanke, godsdiens- en kultuurprogramme, stories en staaltjies.

Ons omroepers bet bul dassie afgebaal en gesels in loslit-Afrikaans oor alles wat vandag se mense raak.

Ons dink onafhanklik en ons saai landwyd uit op 100/104 FM. Kom pak die bul by die borings saam met Afrikaans Stereo.

r a d i o s o n d e r g r e n s e

GIDSE

FILM

PRETORIA

JOHANNESBURG

vryekeuse films

ROLPRENTE SONDER STERRE IS NOG NIE BEOORDEEL NIE; HIERDIE IS NIE 'N VERGELYKENDE SKAAL NIE; DIT IS ONMOONTLIK OM ROLPRENTE IN VERSKILLENDE GENRES MET MEKAAR TE VERGELYK

**** VOORTREFLIK
 **** STERK AANBEVEEL
 *** SIEN GERUS
 ** SO-SO
 * VERMY AS JY NUGTER IS

USED PEOPLE

Lyk soos 'n vroue-film in die tradisie van Steel Magnolias en Fried Green Tomatoes. Met Shirley McLaine, Jessica Tandy en Kathy Bates.

THE DISTINGUISHED GENTLEMAN

Die ewig-grappige Eddy Murphy vermaak ons weer.

BLADE RUNNER

Dis the director's cut en lyk ietwat beter as die vorige een.

**** CANDYMAN

See page 37

**** ROSENCRANTZ AND GULDENSTERN ARE DEAD

Sien bladsy 37

** INTO THE WEST

Skobbejakke en stommerikke, twee klein seuntjies en hul liefde vir 'n groot, wit perd - die bestanddele van menige kinderverhaal. En dis wat Into the West is: 'n film wat kinders sal geniet. Dis slegs 'n vraai verhaal - dieregisser, Mike Newell, het tevergeefs tips by Time of the Gypsies probeer vang. 'n Afgeremde Gabriel Byrne kan as die pa platgeslaan deur die dood van sy vrou gesien word. CHRISTI VAN DER WESTHUIZEN

*** MALCOLM X

Using Malcolm X's life story as a route-map to upward mobility, Spike Lee, the director, is shamelessly didactic. Milestones in his life are included in the film not merely to teach us about one man's trip from the gutter to the political podium, but to make us better people. The inoffensive, baby-faced character in the film is someone with whom our grandmothers could identify. - ANDREA VINASSA

**** DAMAGE

Roman Polanski het in Bitter Moon die misterie romans seksuele obsessie lelik gedekonstrueer. Hy het Romantiese Liefde 'n knou gegee. Louis Malle het die saak in Damage reggestel. Vir geen rede raak 'n anaal-retentiewe Britse parlementslid verlief op sy seun se verloofde. Die onbeheerbare, irrasionale, geheimsinnige ondiele-Romantiese Liefde - dwing hom in haar arms in en 'n moralistiese god ruk die groot vinger uit. Uitmuntende dekor tips. AV

*** AFTER LOVE

Skyndbaar het Diane Kurys nie die amptelike handboek van die feminisme geraadpleeg toe sy dié subtiele ontstellende prent gemaak het nie. After Love handel oor die ding waaroor Camille Paglia so bulder: die risiko's verbonde aan vryheid. Lola se lewens 'n vervaagde, morsige affêre, soos die lewens mos maar is. Dinge werk net nie uit nie. Lola vermoed sy gaan nooit kinders hê nie. Sy is dertig jaar oud en woon in 'n chic woonstel saam met David - dis haar woonstel, hy is die gas. Sy het pas vir Tom ontmoet. Sy is verlief op twee mans. Probleem is David en Tom is getroud. Om dit erger te maak het hul ekeken kinders. 'n Moderne emosionele mallemeule, die nasleep van die seksuele revolusie en vroue se ekonomiese onafhanklikheid. 'n Fatalistiese en melankolieuse prent. AV

**** ACCIDENTAL HERO

Stephen Frears, die gevaarlike Britse regisseur van Dangerous Liaisons en The Grifters, het 'n ding vir liefdesdrie-hoek en amorele karakters. Accidental Hero is geen uitsondering nie. Die drie hoofkarakters in dié uiters intelligente komedie aanklag teen die (Amerikaanse) media is Dustin Hoffman, 'n lae krimineel, Geena Davis, 'n briljante televisie-journalis en Andy Garcia, 'n homeless liegbek met 'n mooi

NU METRO TEATERS NEEM ASSEBLIEF KENNIS VAN NULWE VERTOONTYF	
7-13 MEI BESPREK BY COMPUTICKET (BEHALWE MITCHELL'S PLAIN)	SONDAG BIOSKOOP ALLE BIOSKOPE OOP 'N SONDAG BEHALWE DAARDIE WAT MET 'N GEMERK IS
NU METRO CLAREMONT 1-6 THE ATRIUM 683-1123	NU METRO V & A 1-11 WATERFRONT 419-9700/1
TRESPASS (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	TRESPASS (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00, 12.30 SONDAG: 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
MALCOLM X (13) MAAN - DON: 10.30, 2.30, 8.00 VRY & SAT: 10.00, 2.30, 7.45 SONDAG: 2.30, 8.00	SOMMERSBY (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00, 12.30 SONDAG: 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
CANDYMAN (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	MALCOLM X (13) MAAN - DON: 10.30, 2.30, 8.00 VRY & SAT: 10.00, 2.30, 7.45 SONDAG: 2.30, 8.00
NATIONALLAMPOON'S LOADED WEAPON (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	BLADERUNNER (2-10) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00, 12.30 SONDAG: 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
SCENT OF A WOMAN (A) MAAN - DON: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30 VRY & SAT: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.30	DISTINGUISHED GENTLEMAN (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00, 12.30 SONDAG: 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BAMBI (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30	DAMAGE (R18SN) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00, 12.30 SONDAG: 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
LAST OF THE MOHICANS (10) MAAN - DON: 11.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 7.45, 10.00, 12.30 SONDAG: 5.30, 8.00	CANDYMAN (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00, 12.30 SONDAG: 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO STUTTFORDS TOWN SQUARE 26-1818	SCHOOLTIES (A) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15, 12.30 SONDAG: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
TRESPASS (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NATIONALLAMPOON'S LOADED WEAPON (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
CANDYMAN (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ACCIDENTAL HERO (16) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15, 12.30 SONDAG: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NATIONALLAMPOON'S LOADED WEAPON (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	SCENT OF A WOMAN (16) MAAN - DON: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30 VRY & SAT: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30, 12.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.30
STARNET 1-7 NI CITY GOODWOOD 595-1820	NU METRO SEA POINT 1-4 MAIN ROAD 434-7951
TRESPASS (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SUNDAY: 12.00, 2.30, 8.30	CANDYMAN (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
SOMMERSBY (A) MON - THURS: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 FRI & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SUNDAY: 12.00, 2.30, 8.30	INTO THE WEST (PG10) ELLEN BARKIN / GABRIEL BYRNE MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
MALCOLM X (13) MAAN - DON: 10.30, 2.30, 8.00 VRY & SAT: 10.00, 2.30, 7.45 SONDAG: 2.30, 8.00	PUBLIC EYE (16) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DISTINGUISHED GENTLEMAN (13) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.30	SCENT OF A WOMAN (16) MAAN - DON: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30 VRY & SAT: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30
CANDYMAN (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 12.00, 2.30, 8.30	NU METRO BRACKENFELL 1-4 CHECKERS CENTRE * 981-8100
NATIONALLAMPOON'S LOADED WEAPON (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 12.00, 2.30, 8.30	CALIFORNIA MAN (A) Komedie MAAN - SAT: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45
NOWHERE TO RUN (O-16) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 12.00, 2.30, 8.30	PUBLIC EYE (16) Mafia Filler MAAN - SAT: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45
NU METRO 1-2 MITCHELL'S PLAIN 32-2040	FOREVER YOUNG (A) Mel Gibson MAAN - SAT: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45
FOREVER YOUNG (A) Romansse & Avontuur met Mel Gibson PLUS	UNDER SIEGE (16) Steven Seagal MAAN - SAT: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45
LETHAL WEAPON 3 (16) Mel Gibson & Danny Glover in 'n Aksie Komedie MAAN - VRY: 9.30, 2.00, 7.30 SAT: 11.00, 3.30, 8.00 SON: 10.00, 2.00	NU METRO FISH HOEK 1-3 TOWN SQUARE * 782-2404
MIDNIGHT STING (16) Lou Gossett Jnr & James Wood PLUS	PUBLIC EYE (16) Mafia Filler MAAN - SAT: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45
TRESPASS (18) Ice T, Ice Cube & Bill Paxton Aksie / Bendes / Dwelms - op die gevaarlike strate van L.A. MAAN - VRY: 9.30, 2.00, 7.30 SAT: 11.00, 3.30, 8.00 SON: 10.00, 2.00	SCENT OF A WOMAN (16) Drama MAAN - SAT: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30
	NATIONALLAMPOON'S LOADED WEAPON (A) Komedie MAAN - SAT: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45

NU METRO NEEM ASSEBLIEF KENNIS VAN NULWE VERTOONTYF	
7-13 MEI (BESPREK BY COMPUTICKET)	SONDAG BIOSKOOP ALLE BIOSKOPE OOP 'N SONDAG BEHALWE DAARDIE WAT MET 'N GEMERK IS
NU METRO 1-5 Sammy Marks Square: 326-6614	NU METRO 1-7 Menlyn Park: 348-8611
ARAGEIN HARLEM (18) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	TRESPASS (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
TRESPASS (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	MEMOIRS INVISIBLE MAN (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
MEMOIRS INVISIBLE MAN (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 8.00	CANDYMAN (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
UNFORGIVEN (2-16) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	UNFORGIVEN (2-16) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00
LAST OF THE MOHICANS (10) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	NU METRO 1-6 HYDE PARK 447-3091
MALCOLM X (13) MAAN - DON: 10.30, 2.30, 8.00 VRY & SAT: 10.00, 2.30, 7.45 SONDAG: 2.30, 8.00	DISTINGUISHED GENTLEMAN (13) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00
UNFORGIVEN (2-16) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	DAMAGE (R18SN) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00
CANDYMAN (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	NATIONALLAMPOON'S LOADED WEAPON (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00
SCENT OF A WOMAN (16) MAAN - DON: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30 VRY & SAT: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.30	FERNGULLY (A) MAAN - DON: 11.30, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00
MEMOIRS INVISIBLE MAN (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	PUBLIC EYE (16) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00
LORENZO'S SOIL (PG10) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	LAST OF THE MOHICANS (10) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00
NU METRO 1-2 BALFOUR PARK 887-8548	NU METRO 1-3 HILLBROW 725-1095
MALCOLM X (13) MAAN - DON: 10.30, 2.30, 8.00 VRY & SAT: 10.00, 2.30, 7.45 SONDAG: 2.30, 8.00	MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00
SCHOOLTIES (A) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00	TRESPASS (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 5.30, 8.00
LEBA KLERKSDORP (018) 482-4564	MALCOLM X (13) MAAN - VRY: 10.30, 2.30, 8.00 SAT: 10.00, 2.30, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 8.00
NATIONALLAMPOON'S LOADED WEAPON (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	PUBLIC EYE (16) MAAN - VRY: 10.30, 2.30, 8.00 SAT: 10.00, 2.30, 7.45, 10.00 SONDAG: 2.30, 8.00
NOWHERE TO RUN (16) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	MEMOIRS INVISIBLE MAN (A) CANDYMAN (18) THE EXORCIST (21) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 SON: 2.30, 5.30, 8.00
7 ARTS NORWOOD * 483-1680/1	LOADED WEAPON (A) VAAL VEREENIGING * (016) 21-1339
SAAM'N'E'T FILM FESTIVAL See Daily Press for Details or Phone: 483-1680	STAYTUNED (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SON: 2.30, 5.30, 8.00
NU METRO 1-2 ALBERTON * 907-2362	PUBLIC EYE (16) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
TRESPASS (18) Highly recommended MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	AWOL (18) with Van Damme MAAN - SAT: 10.00, 2.00, 7.00 SON: 12.00, 4.00, 8.00
SNEAKERS (A) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	A DRY WHITE SEASON (21) PLUS GHOST (A) It's Back MAAN - SAT: 10.00, 2.00, 7.00 SON: 12.00, 4.00, 8.00
ACTIONCINEMA ADMISSIONS R5.50 Cnr. CLAIM/PLAIN ST. 337-3033	MEGACITY NUMETRO MMABATHO (0140) 2-3553
AMERICAN JUSTICE (16) PLUS KUNG FU KIDS (A) All action double MAAN - SAT: 10.00, 2.00, 7.00 SON: 12.00, 4.00, 8.00	FOREVER YOUNG (A) Mel Gibson 'Similar To Ghost'
MO MONEY (16) PLUS UNIVERSAL SOLDIER (18) MAAN - SAT: 10.00, 2.00, 7.00 SON: 12.00, 4.00, 8.00	SNEAKERS (A) Thriller
THE SCENT OF A WOMAN (16) MAAN - DON: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30 VRY & SAT: 11.30, 2.30, 5.30, 8.30 SON: 2.30, 5.30	LAST OF THE MOHICANS (10) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO NELSPRUIT * 1-3 The Promenade - (01311) 25767	UNDER SIEGE (16) MAAN - DON: 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 VRY & SAT: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
WILD ORCHID 2 (18) MAAN - DON: 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 VRY & SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	

gesiggie. Accidental Hero is 'n skitterende verhandeling oor die aard van moraliteit, maar Fræars slaag daarin om nooit te moraliseer nie. Dit wil gedoen word. AV

CALIFORNIA MAN

Reality used to be a friend of mine, sing die soundtrack van dié prent: twee hoëskoolseuns diep 'n bevore grotbewoner op uit hul agterplaas in Encino, Kalifornië. Ene George Zaloom is die vervaardiger. Wat kan ek sê? Die Amerikaners raak by die dag vreënder.

BAMBI

Walt Disney se klassieke prent.

SCHOOL TIES

In die klas van Dead Poets Society.

SALT ON OUR SKIN

Dalk 'n ongemaklike prent vir feministe wat eenvoudige, helder antwoorde soek. Waaragtig roerende tranetrekker oor 'n liefdesverhouding oor die klassegrens heen. Greta Scacchi (nie my gunsteling-aktrise nie) is 'n snobistiese kosmopolitiese vrou wat verlief raak op Vincent D'Onofrio se Skotse visserman. Sy wil nie trou nie want sy sien geen toekoms vir 'n verhouding sonder gelykheid nie. Hoewel hulle op verskillende kontinente woon, kom gelykheid saam met die jare. AV

FOREVER YOUNG

Mel Gibson leef vir ewig danksy moderne tegnologie en medisyne, maar dis geen rede om die prent te sien nie.

NOWHERE TO RUN

Jean-Claude van Damme het besluit hy wil nou 'n ernstige akteur word. Rosanna Arquette help hom hier om sy image bietjie op te jack. Hy speel 'n gevangene wat uit die tronk ontsnap het. Hy word 'n held wanneer hy vir Rosanna en haar kinders moet beskerm.

FERN GULLY

Waarskynlik die week se enigste interessante uitreiking. Dis 'n omgewingsvriendelike animasie-prent oor die vernietiging van die laaste reënwood. Die stemme van Tim Curry, Samantha Mathis en Robin Williams kan gehoor word, asook Johnny Clegg se Life is a Magic Thing, Joseph Tshabalala se Bamqobile en Tim Curry se Toxic Love.

MEMOIRS OF AN INVISIBLE MAN

Chevy Chase, Daryl Hannah en Sam Neill in 'n John Carpenter-prent. Chase speel 'n suksesvolle finansiële analis wat op 'n dag deursigtig word. Carpenter se humorsin is ietwat skreef: hy het Halloween, The Thing en Starman gemaak. Klink belowend.

SNEAKERS

Net omdat hierdie 'n politiek korrekte riller is, beteken dit nie die merkwaardig nie. Robert Redford en Sidney Poitier speel lefties van die sixties wat afgepers word sodat hulle 'n raaisel kan oplos. Dan Akroyd is snaaks al speel hy 'n ernstige rol. Ben Kingsley is die boef. River Phoenix-fans kan gerus gaan inloer. Die akteurs is hot, maar middelmatigheid voer hier die botoon. AV

SILENT TOUCH

'n Insiggewende studie van die wese van kreatiwiteit - van die narcisme, egosentrisme en selfsug wat soms met kunstenaarwees saamgaan. Max Von Sydow is Henry Kesdi, 'n bejaarde komponis wat begeester word om sy laaste briljante simfonie te komponeer. Lothaire Bluteau is die Poolse musikoloog wat as wonderwerkende Christus-figuur in Kesdi se lewe funksioneer. AV

LORENZO'S OIL

In 1984 moes Michaela en Augusto Odone aanskou hoe hulle 5-jarige seun die slagoffer word van 'n seldsame siekte, Adrenoleukodistrafie. Hierdie is die ware verhaal van twee ouers se stryd om 'n geneesmiddel te soek. Daar is 'n lang lys redes om nie die prent te sien nie: die 'n neerbuigende, langdradige, oor-verduidelikende mediese riller wat in-voer op elke verwoestende stadium van Lorenzo Odone se fisieke agteruitgang. Daar is egter baie redes om dit wel te sien: die 'n waagstuk wat 'n gesofistikeerde aanslag op die selfvoldaanheid van die mediese establishment lanseer. AV

HOFFA

'n Obskure biografie van Jimmy Hoffa, die berugte vakbondbaas wat in raaiselagtige omstandighede verdwyn het. Die regisseur, Danny de Vito, het hier 'n kunsfilm gemaak en sommer 'n klomp truiks by die Russiese meester Sergei Eisenstein geleen. David Mamet, die dramaturg en draaiboekskrywer, gee ons 'n filosofiese teks oor male-bonding en die negatiewe uitwerking van kapitalisme op die manlike psigé. Interessant, maar nie vermaaklik nie. AV

SCENT OF A WOMAN

Pacino se Frank Slade is een van daai epiese kragtvervolkings wat Dustin Hoffman in Rain Man en Daniel Day-Lewis in My Left Foot gegee het. Dis 'n solo-vertoning met 'n heat-soeking Oscar missie. Deur die verkorsing van die knorrige afgetrede weermag-offisier spreek die prent ontroerend oor eensaamheid en vervreëding. Die draaiboek is aanvanklik amusant en welgeskape (en gegrond op 'n toneelstuk) maar naderhand rafel dit leik uit en die perd van slimmighede word holrug gery. Die klimaks is so reg uit die Hollywood-handboek van integriteit en Etiek. Sien dit, geniet Al in sy liriese, boosaardige, komiese, growwe, romantiese glorie, en probeer die pretensie ignoreer. AV

BODY OF EVIDENCE

Madonna se jongste prent is een van die "vuurwarm" prente waarin Hollywood die laaste tyd voorgoed om geen doekies om seks te draai nie. Maar in werklikheid is die prent so preuts soos 'n Victoriaanse tante. Dis nie seks wat ingespan word om jou te prikkel nie, dis rykdom. PAT DOWELL (In These Times.)

Golden Acre I-3

ALL SHOWS R8,00
Telephone: 25-2720
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Sommersby ALL
Romance with Richard Gere and Jodie Foster.
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Distinguished Gentleman 0-13
A romantic comedy with Eddie Murphy.
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
School Ties ALL
AMPLE SECURE UNDERCOVER PARKING AVAILABLE

Tyngervalley I-10

Telephone: 948-6710
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.30
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Sommersby ALL
Romance with Richard Gere and Jodie Foster.
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.30
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Damage R18-SN
An erotic love story
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.30
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Used People ALL
Starring Jessica Tandy, Kathy Bates, & Shirley MacLaine
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.30
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Distinguished Gentleman 0-13
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.30
Sun: 2.30, 5.15, 7.45

Maynard Mall Wynberg I-4

Telephone: 761-0131
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Sommersby ALL
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Distinguished Gentleman ALL
Mon-Thurs: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Fri: 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sat: 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sun: 5.15, 7.45
School Ties ALL
Sat: 9.45, 12.15 Sun: 2.30
Bambi ALL
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45
Sun: 2.30
California Man ALL
Mon-Sat: 10.15 pm Sun: 5.15, 7.45
Nowhere to Run 0-16
Sat: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15
Sun: 2.30
Bambi ALL
Mon-Sat: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Into the West PG10
Mon-Fri: 10.00, 2.00, 5.15, 8.30
Sat: 2.00, 5.15, 8.30 Sun: 2.30, 7.45
Scent of a Woman 0-16
Sat: 9.45, 12.00

Fern Gully

ALL
Mon-Fri: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.30
Sat: 8.00, 10.30
Sun: 5.15, 7.45
Accidental Hero 0-16L
Sat: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15
Sun: 2.30
Bambi ALL
Mon-Sat: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Into the West PG10
Mon-Fri: 10.00, 2.00, 5.15, 8.30
Sat: 2.00, 5.15, 8.30 Sun: 2.30, 7.45
Scent of a Woman 0-16
Sat: 9.45, 12.00

Stellenbosch I-4

Telephone: (02231) 4464
Mon-Fri: 2.00, 4.15, 6.45, 9.15
Sat: 11.00, 2.00, 4.15, 6.45, 9.15
Distinguished Gentleman 0-13
A romantic comedy starring Eddie Murphy.
University of Stellenbosch Film Festival
For screening details
Refer Festival Diary below
Mon-Fri: 2.00, 4.15, 6.30, 8.45
Sat: 11.00, 2.00, 4.15, 6.30, 8.45
Loaded Weapon ALL
Mon-Fri: 2.00, 4.30, 7.00, 9.30
Sat: 4.30, 7.00, 9.30
Accidental Hero 0-16L
Sat: 11.00, 2.00
Bambi ALL

Cavendish Square I-8

Telephone: 683-4063
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.40
Sun: 2.00, 5.00, 8.00
Used People ALL
A love story starring Kathy Bates.
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.40
Sun: 2.00, 5.00, 8.00
Sommersby ALL
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.40
Sun: 2.00, 5.00, 8.00
Damage R18-SN
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.40
Sun: 2.00, 5.00, 8.00
Into the West PG10
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.40
Sun: 2.00, 5.00, 8.00
School Ties ALL
Mon-Sat: 10.00, 2.30, 5.30, 8.30
Sun: 2.00, 7.30
Howards End ALL
Mon-Sat: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00
Sun: 2.00, 5.00
Martha and I
Mon-Sat: 10.40 pm
Sun: 8.00 pm
Bitter Moon R18-SNL
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 8.00, 10.40
Sun: 2.00, 5.00, 8.00
Accidental Hero 0-16L

Parow I-2

Telephone: 92-5126
Fri-Sat: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15
Mon-Thurs: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Trespass 0-18
Mon-Sat: 2.00, 5.15, 8.30 Sun: 7.45
Scent of a Woman 0-16
Mon-Sat: 9.45, 12.00 Sun: 2.30, 5.15
California Man ALL
Blue Route I-6
Telephone: 75-3030
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Sommersby ALL
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Distinguished Gentleman 0-13
Mon-Fri: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15
Sat: 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 Sun: 2.30, 5.15, 7.45
School Ties ALL
Sat: 9.45, 12.15 Sun: 2.30
Bambi ALL
Mon-Sat: 9.45, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45
Sun: 2.30
California Man ALL
Mon-Sat: 10.15 pm Sun: 5.15, 7.45
Nowhere to Run 0-16

Somerset West I-2

Telephone: (024) 51-5581
Mon-Tues-Thurs-Fri: 1.30, 4.00, 6.30, 9.00
Wed & Sat: 10.00, 1.30, 4.00, 6.30, 9.00
Sun: 2.30, 5.15, 8.00
Sommersby ALL
Mon-Tues-Thurs-Fri-Sat: 2.15, 5.15, 8.15
Wed: 10.00, 2.15, 5.15, 8.15
Sun: 5.15, 8.15
Scent of a Woman 0-16
A heartwarming drama starring Al Pacino.
Sat: 10.15 am Sun: 2.30
Fern Gully ALL
Monte Carlo I-2
Telephone: 25-3052
Mon-Sat: 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
Sun: 2.30, 5.15, 7.45
Used People ALL
Mon-Sat: 2.30, 7.45 Sun: 2.30, 7.45
Rhapsody in August ALL
Mon: 10.00 pm Tues-Sat: 5.15, 10.00 pm
Sun: 5.15
Chambre A'Part ALL
(French Dialogue/English Subtitles)

NEW RELEASE

Shirley MacLaine • Kathy Bates • Jessica Tandy
Marcia Gay Harden and Marcello Mastroianni

A story about love, family and other embarrassments.

Used People

Life's tough. So laugh a little.

Westgate Mall I-4

Telephone: 31-3130
Mon-Sat: 10.00, 2.00, 8.00 Sun: 3.00, 8.00
Damage R18-SN
PLUS
Betty Blue 2-19
Mon-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15
Sun: 3.00, 5.30, 8.00
Distinguished Gentleman 0-13
Mon-Fri: 10.00, 2.00, 8.00 Sat: 8.00 Sun: 8.00
Scent of a Woman 0-16
PLUS
Cutting Edge
Sat: 10.00, 2.00 Sun: 3.00
Operation Condor
PLUS
California Man ALL
Mon-Fri: 10.00, 2.00, 8.00 Sat: 8.00 Sun: 8.00
The Last of the Mohicans 0-10
PLUS
Body of Evidence R18-SN
Sat: 10.00, 2.00 Sun: 3.00
The Last of the Mohicans 0-10
PLUS
Three Ninja Kids ALL
Special Midnight Show
Friday May 7th at 12.30
BITTER MOON
PLUS
BETTY BLUE
(No persons under 19)

Constantia Rosebank Budget Cinema TICKETS - R6.00

Telephone: 686-6649
Mon-Sat: 2.30, 5.00, 7.45, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 8.00
Nowhere to Run 0-16
Mon-Sat: 2.30, 5.00, 7.45, 10.15
Sun: 2.30, 5.15, 8.00
A Few Good Men PG13-L
Mon-Sat: 2.30, 7.45 Sun: 2.30
The Bodyguard 0-16
Mon-Sat: 5.00, 10.15 Sun: 5.15, 7.45
Bram Stoker's Dracula 0-16

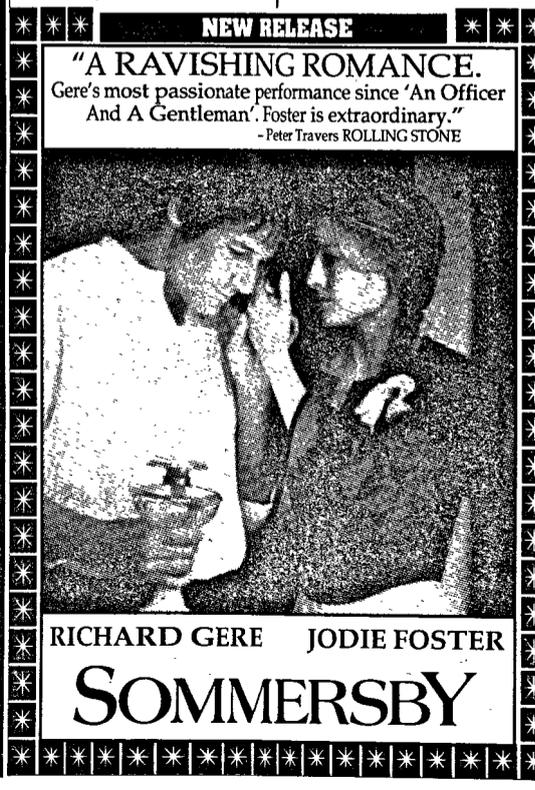
Nowhere to Run 0-16 PLUS Rapid Fire 0-16

SPECIAL OFFER FROM THE CAFETERIA
2 Chicken Burgers & Chips

MONTE CARLO MOTHER'S DAY SPECIAL!
See...
"Used People"
at the
MONTE CARLO CINEMA
on MOTHER'S DAY
at 2.30 pm & 5.15 pm
and receive a voucher for a
FREE PIZZA
from
FRIENDS RESTAURANT
Somerset Road, Green Point

NEW RELEASE

"A RAVISHING ROMANCE.
Gere's most passionate performance since 'An Officer
And A Gentleman'. Foster is extraordinary."
- Peter Travers ROLLING STONE

RICHARD GERE JODIE FOSTER
SOMMERSBY

STELLENBOSCH FILM FESTIVAL

	1.00 pm	3.30 pm	6.00 pm	8.30 pm	11.00 pm
Fri 7	River's Darkness	Heart of Darkness	Uranus	The Favour, The Watch & the Very Big Fish	Roddy Horror Picture Show
Sat 8	LA Story	I don't Kiss	The Great Dictator	Chaplin	-
Mon 10	The Favour, The Watch & the Very Big Fish	Lawn- mower Man	Uranus	Howards End	-
Tues 11	Indecent Woman	Salt on our Skin	Rocky Horror Picture Show	The Unbearable Lightness of Being	-
Wed 12	Lawn- mower man	River's Edge	LA Story	Howards End	-
Thurs 13	Salt on our Skin	The Great Dictator	Chaplin	Grand Canyon	The Unbearable Lightness of Being

